ANUL XX
51
(816)
Sîmbătă
17 decembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

România de mîine

Pronunțîndu-se despre Congresele partidului, despre Conferințele sale naționale, presa, în consens cu cititorii, le-a apreciat drept **„evenimente de seamă în viața patriei și a poporului"**. Pentru cel ce a trăit în România ultimelor decenii și a participat cu cetățenească demnitate la împlinirile social-economice și spirituale ale acestei perioade, expresia „evenimente de seamă în viața țării și a poporului" își află o deplină confirmare în impresionantele pagini ale realității. Fiecare congres al partidului, fiecare conferință națională au însemnat un cuprinzător și responsabil bilanț al eforturilor și pasiunii celor ce muncesc, o lucidă privire asupra dimensiunilor reale ale prezentului și, totodată, o investigare a viitorului, apelînd la rigoarea legilor dezvoltării sociale, la cunoașterea profundă a posibilităților umane și materiale ale țării, la corelarea organică a cerințelor și aspirațiilor cu resursele reale de energie și creație. Retrospectiva evenimentelor politice fundamentale, evocarea, deci, a congreselor și conferințelor partidului ar putea fi ilustrată printr-un grafic a cărui direcție se îndreaptă mereu spre mai mult și mai bine ; ar putea fi ilustrată prin ritmurile înalte ale dezvoltării multilaterale a patriei, prin pașii fermi pe care poporul l-a făcut, an de an, împlinindu-și marea sa aspirație de a cîtori o țară puternică, liberă, independentă.

În această retrospectivă, asemeni piscului de munte care înnobilează și dimensionează măreț peisajul, vom așeza firesc cel de-al XI-lea Congres al partidului, în cadrul căruia s-au adoptat documente de mare însemnătate privind prezentul și viitorul României socialiste, întîmpinate cu încredere de poporul român care și le-a asumat ca sintetizînd propriile sale năzuințe esențiale, acționînd cu tenacitate pentru înfăptuirea lor.

Omul muncitor din România muncitoare știe, a învățat să știe dintr-o experiență trăită în modul cel mai deschis, că fapta muncii sale este dedicată înfloririi patriei sale, bunăstării generale în care se cuprinde — este de la sine înțeles — bunăstarea fiecărui cetățean, idee atît de limpede și convingător exprimată în strălucitul Raport prezentat Conferinței naționale a partidului de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Prin documentul de mare însemnătate, practică și teoretică, supus dezbaterii recentei Conferințe naționale a partidului, document care relevă încă o dată consecvența politicii partidului, gîndirea creatoare, științifică a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, au fost supuse analizei și acțiunii de perspectivă a națiunii, probleme esențiale ale etapei actuale, vizîndu-se finalizarea optimă a obiectivelor adoptate de Congresul al XI-lea al partidului.

Privită din perspectiva documentelor adoptate de Conferința națională a partidului, România de mîine se înfățișează ca o țară în care demnitatea faptei va cunoaște împlinirile meritate. Toți cetățenii patriei au întîmpinat cu legitime sentimente de satisfacție civică proiectul de cutezătoare dimensiuni al **înscrierii României, într-un timp foarte scurt, în rîndul țărilor cu dezvoltare medie.** Constituie cu adevărat o aspirație, un obiectiv concret pe măsura puterii creatoare, voinței de construcție a poporului român, a experienței sale atît de fecund verificată în desfășurarea procesului revoluționar de transformări economice, sociale, ale posibilităților morale și umane de care dispunem. Cu această imagine a patriei de mîine în suflet și în conștiințe, oamenii muncii de pe întreg cuprinsul țării se angajează plenar în efortul, atît de nobil și atît de expresiv definit în cadrul lucrărilor conferinței, de **transformare a cantității în calitate.** Trăim și vom trăi din ce în ce mai intens acest **timp al calității muncii,** acest timp în care verificarea contribuției fiecăruia se va produce nu numai după criteriul cantității ci și după acela, superior, al eficienței calitative. Stă garanție că asemenea obiective de esență, — circumscrise firesc în perimetrul unor cifre de plan, a unor obiective sociale — vor fi înfăptuite cu neabătută rigoare, faptul că pe drumul său spre viitor, România este condusă de un cîrmaci încercat, de un strateg exemplar, Partidul Comunist Român, iar clasa conducătoare a acestui proces fără precedent este clasa muncitoare, purtătoarea atîtor tradiții glorioase de muncă revoluționară, clasa care și-a asumat organic destinul socialist și comunist al națiunii noastre. În acest efort plin de noblețe creatorul de artă își va dori întotdeauna armonizat propriul său efort, își va dedica opera sa înfrumusețării oamenilor, stimulării lor morale în lupta pentru atingerea unor asemenea înflăcărate idealuri. O artă de valoare, o artă angajată nu este un deziderat oarecare ci o consecință firească a stării de spirit generale a poporului român, a cerințelor legice ale evoluției României de azi către România de mîine.

Sub cupola istoricei Săli a Palatului, conștiințele înaintate ale țării, reprezentanții comuniștilor, ai poporului român au abordat cu maximă răspundere revoluționară față de destinele poporului probleme actuale ale edificării unei societăți al cărei țel suprem este slujirea omului, crearea unor condiții tot mai bune pentru afirmarea multilaterală a personalității sale.

Cum razele soarelui înălțat deasupra patriei învăluie întreaga ei cuprindere, la fel ideile, hotărîrile adoptate de Conferința partidului cuprind toate conștiințele țării și le determină la o angajare activă în planul muncii și al creației. Așa cum realitatea a demonstrat în atîtea rînduri, și de data aceasta, din marele for al partidului au pornit spre popor, pentru că vin de la popor, idei și hotărîri mobilizatoare. Împlinite, hotărîrile istorice adoptate, vor face ca țara de la Dunăre și Carpați să-și confirme și în anii ce vin, prin faptele sale, prin vocația sa constructivă, prin mesajul său de pace și colaborare, prețuirea și prestigiul legitim cu care este întîmpinată pretutindeni România de azi, cu care va fi întîmpinată România de mîine.

Luceafărul

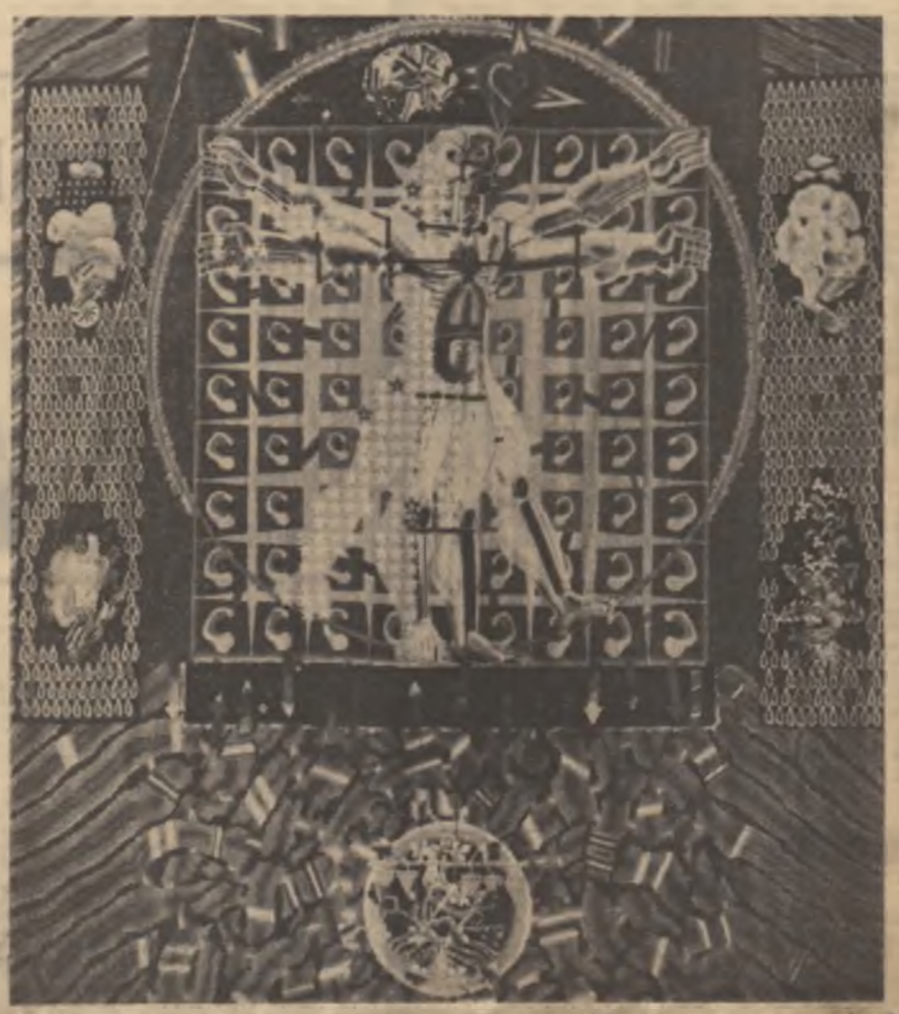

Ion Nicodim : „Elogiul omului" (detaliu)
(Din expoziția deschisă la Sala Mare a Teatrului Național ● Cronica expoziției în pagina a 3-a)

În pagina a 3-a
CARTEA DE DEBUT ÎN 1977
În pagina a 6-a
CONȘTIINȚA DE SINE
A LITERATURII ROMÂNE

Zile de iarnă

Atîția oameni mi-au spus zilele acestea că le este frig, încît amintirilor mele despre zilele toride li s-a făcut deodată frig. Iar o voce lipsită de îngrijorare anunța din micul ecran, peste gerul de acum, că va fi din ce în ce mai frig. Am, față de știrile (pentru foarte mulți) nefaste o repulsie, mai mult decît subiectivă, metafizică. Fenomenelor naturale însă le este indiferent dacă ne clănțăne dinții ori mi se usucă buzele de sete. De aceea nici judecata noastră privind aceste fenomene nu trebuie să se lase influențată de faptul că frigul înaintează din Groenlanda sau din Antartica. Teritoriile cu cea mai mare concentrare de arme, capabile să declanșeze oricînd cel mai mistuitor foc, sînt virtuale găuri de frig, de aceea o părere cît mai obiectivă trebuie să ne îndemne să considerăm frigul de origine europeană.

Copil fiind, îmbrăcat cu te miri ce, tăiam lemne, le stivuiam, le cărăm la soba de fontă, îmi duceam zilele iarna mai mult afară, împreună cu cîinii, fără să ne pese de frig. În ajunul sărbătorilor de iarnă, seara, tatăl meu, căruia totdeauna îi plăceau iernile bogate în nămeți — fiindcă spunea că numai astfel se mai împrospătează lumea — ne povestea despre cei douăzeci și patru de bătrîni cu bărbi lungi și albe, care vorbeau pe rînd cîte o oră, iar înțelepciunea lor se revărsa în toate casele și în toate gîndurile tuturor oamenilor cu luare aminte, astfel că după ce terminau toți de vorbit cîte o oră, mai trecuse o zi și o noapte, și iar o luau de

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Bradul

Glorios, cu fruntea-n stele,
Bradul stelei, profeția,
Darul viselor mele-i,
Împlinit în România...

Graiul plaiului, visatul,
Al iubirilor și-al urii,
Bradul vremilor, înaltul,
Timp de aur e pădurii...

Și podoabă și iubire,
Străjuind la mine-acasă,
Maica l-a brodat cu fire
De lumină și mătasă...

Eu, din veacuri, cu strămoșii,
I-am simțit, prin cetini, glasul,
Ca un vînt, ce-n flamuri roșii,
Ne-a dat nouă, astăzi, pasul...

S-aducem, în prag de poartă,
Stele noi, săpăi în zori ;
Să aibă românii soartă
Croită de muncitori !...

Inimă biruitoare,
Brad înalt !... Torent și tortă,
Țării mele, far în zare,
Viață ești, triumf și forță !...

Traian Iancu

În acest număr :
Biblioteca Luceafărul
SCOICA DE LEMN
de FĂNUȘ NEAGU

Dimensiuni cutezătoare ale patriei socialiste

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, Secretar general al Partidului Comunist Român

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Asemeni întregului nostru popor, obștea scriitoricească din Republica Socialistă România a urmărit, cu adîncă participare, deschiderea lucrărilor Conferinței naționale a Partidului Comunist Român, marele forum chemat să dezbată cu responsabilitate comunistă problemele de maximă importanță pentru creșterea României Socialiste.

Raportul prezentat de Dumneavoastră în fața Conferinței și-a aflat ecou, dintr-o margine în alta a țării, în toate conștiințele dăruite destinului ei, constituindu-se ca un exemplar și atotcuprinzător program de lucru, privind dezvoltarea în ritm continuu a economiei naționale, ridicarea pe o treaptă superioară a întregii activități economico-sociale, perfecționarea neabătută a organizării și conducerii societății, spre un nivel superior de viață al poporului român.

O copleșitoare impresie au lăsat asupra noastră capitolele dedicate participării active a clasei muncitoare, a întregului popor la conducerea societății, la adîncirea democrației socialiste în toate sferele vieții economice și sociale, precum și dedicate necesității unor modificări radicale în legislația țării în concordanță cu evoluția generală a societății, întăririi rolului statului socialist în conducerea unitară a vieții economico-sociale, în apărarea independenței și suveranității Patriei.

Astfel, ni s-au trasat noi linii directoare pentru lărgirea înțelesului adevăratei democrații socialiste, de necomparat cu orice altă formă de democrație din lume, personalitatea umană, drepturile și obligațiile sale, situîndu-se în focarul principal al legităților care trebuie să ne deschidă și ne ordonează, în fapt, drumul către societatea comunistă.

Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Continuare în pag. a 2-a

ADEZIUNEA — un act de suflet

De 29 de ani Muscalu Ion, șofer la Întreprinderea de transporturi București se culcă la ora 18 și se trezește la 1 noaptea. Deși reporter de atîta amar de vreme, mărturisesc că acest fapt m-a emoționat nespus de mult. I-am chiar spus ceva de genul „bine, cetățene, ai lipsit de pe lumea asta mult, căci seara, în acești ani, s-au petrecut o grămadă de lucruri importante". Zice : Munca mea îmi cere să duc o viață sportivă. Vedeți ce mîini am eu ?" Da, avea și are niște mîini cam prea mari, tipul acela de mîini de bagă în sperieți orice fabrică de mășuși din Europa. În continuarea discuției, după ce scena mănușilor a luat sfîrșit cu bine, l-am întrebat dacă are televizor și mi-a mărturisit, ca să folosesc o expresie prăfuită, că are și încă de 17 ani. E marca „Rubin" tovarășe. M-am uitat la el, a continuat, de 5—6 ori. Dar ar mai fi ceva, spune Muscalu Ion. Cam ce ? Păi nevasta mea s-a obișnuit și ea cu programul. La 6

Eugen Seceleanu

Continuare din pag. a 2-a

Lucrul mîinilor noastre va fi bun și frumos

„Să transformăm cantitatea într-o nouă calitate, aceasta este cerința primordială de care depinde viitorul industriei românești !" Această afirmație făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a Partidului va însemna, în anii ce vin, fără nici o îndoială, lozinca călăuzitoare pentru dezvoltarea întregii noastre economii. În calitate de muncitor la Întreprinderea mecanică „Metalica" din Oradea, sînt mîndru de cerințele și speranțele pe care conducerea statului și a partidului nostru le pun în clasa muncitoare. A realiza produse competitive la cel mai înalt nivel pe piața internă și internațională, iată un deziderat fundamental căruia muncitorii, în primul rînd, vor ști — prin tradiția pe care o au, prin experiență și prin o bună organizare — să-i răspundă. Muncitorii au înțeles și vor transforma în produse această înțelegere, că problema industriei ocupă un loc prioritar în economia noastră națională, că de înflorirea ei depinde bunăstarea poporului. Efortul uriaș, pe care clasa muncitoare din România l-a depus pentru a șterge într-un răstimp de aproape patru decenii petele negre de pe harta veche industrială a țării, va deveni acum un efort al calității.

„Transformarea cantității într-o nouă calitate" aduce în discuție și o nouă concepție asupra muncii. O înțelegere modernă a locului pe care țara noastră poate și trebuie să-l ocupe în ierarhia economică internațională, a faptului că tradiția existentă deja, succesele obținute, sînt cîteva repere fundamentale pe baza cărora înțelegerea de ansamblu a rolului industriei poate fi mult mai înaltă. Că dezvoltarea unei țări nu poate fi concepută fără dezvoltarea industriei, acesta este un lucru pe care toată lumea l-a înțeles. Va trebui să înțelegem mai bine cît de important este ca lucrul mîinilor noastre să justifice pe deplin existența noastră profesională, timpul pe care i-l afectăm, încrederea cu care poporul român privește spre muncitori.

Gyomai Gabor
întreprinderea mecanică
„Metalica"-Oradea

Lumea trece pe la porțile noastre

Am ascultat cu luare aminte și am înțeles cu mare bucurie că în Raportul prezentat la Conferința Națională a Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbea, cu atîta căldură și înțelepciune, despre acea țară minunată pe care dintotdeauna poporul român a visat-o-n povești. Și iată că acum „a fost odată ca niciodată" este timpul prezent. Ceea ce nu se poate povesti deoarece există numai în vis, acum există în realitate și aparține poporului. Poporul însuși este acela care îmbogățește peisajele atît de frumoase ale visatei țări. El este stăpînul visului de înălțare a națiunii române în străvechiul ei leagăn de naștere din jurul Carpaților.

Sînt țăran cooperator și, de cînd muncesc, privind la pămînt aș putea spune că pentru unul ca mine ogorul nu mai are taine. Dar are ! Taina că de la an la an producția crește, taina că roadele lui sînt tot mai de preț. Știința agriculturii este atît de puternică încît pămîntului i s-a supus făptură blîndă, deseori capricioasă. „Cînd omul e bun și pămîntul e bun" zic agricultorii, iată de ce cred eu că și în ceea ce ne privește „transformarea cantității în calitate" este cel mai înalt cuvînt deziderat. Dintr-o cuprindere mai înaltă țăranul de azi trebuie să privească asupra sa și să se înțeleagă neapărat ca un muncitor, ca un specialist calificat în munca pămîntului. Tehnologiile avansate au pătruns și în agricultură dar ele trebuie să fie însușite de fiecare membru cooperator în parte, nu doar de tehnicieni. Lumea se mișcă repede, în fiece clipă se descoperă și se află ceva. Săteanul de azi nu mai este prizonierul vatrei și ai ogradei, nu numai ulița satului ci lumea întreagă trece pe la poarta lui. Visăm să transformăm satul în oraș. Să ne construim locuințe confortabile, să ne pavăm ulițele, să beneficiem de toate avantajele civilizației. Visăm relații noi între oameni, un acces mai temeinic la cultură, un orizont spiritual mai larg. Lucrurile acestea sună frumos pe hîrtie dar vor suna și mai bine cînd le vom înfăptui. Avem toate condițiile pentru aceasta : o țară bogată, oameni harnici, un partid călăuzitor. Depinde numai de noi ca acea țară mîndră și-nfloritoare să nu fie doar o visare ci realitatea pe care o construim.

Nicu Jiga
țăran cooperator,
comuna Butimanu, Ilfov

Climatul perfecționării

În mod firesc, Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a partidului s-a referit în principal la dezvoltarea economiei. În mod firesc, economia națională se bazează în primul rînd pe industrie. Modul în care aceste deziderate ale lumii contemporane au fost înțelese și interpretate de către președintele republicii noastre ne-a dat sentimentul atît de reconfortant că România socialistă, prin cel ce o conduce, partidul comunist, este astăzi o țară cunoscută și respectată pe toate meridianele. Poate că la obîrșia primelor cincinale viitorul era mai greu de închipuit ; uriașul efort de refacere a țării încă nu se încheiase și în bătălia atît de dramatică a anilor de atunci peisajul de astăzi al țării era greu de întrezărit. Iată însă că realitatea care ne înconjoară este o dovadă atît de puternică pentru pasul

Cornelia Ionescu

Continuare din pag. a 2-a

INSTANTANEE

Între tată și fiu

La 10 mai 1969 se stingea din viață la Paris, în vîrstă de 64 de ani, fiul lui Tudor Arghezi și al profesoarei Constanța Zissu, talentatul fotograf de artă Eli Lotar, colaboratorul celebrului cineast spaniol, Luis Bunuel. Fugise din țară, pare-se, sub osia trenului, la vîrsta de 20 de ani. Arghezi a încercat prin toate mijloacele să-i afle adresa și să-l readucă în țară. N-a reușit să-i dea de urmă. La data de 10 martie 1925, într-o scrisoare (inedită, comunicată de Gh. Cardaș) către scriitorul G. D. Mugur, tatăl fixa condițiile de viață ale tînărului fugar, în cazul că ar fi fost recuperat : „1. Băiatul meu nu are nimic de făcut la Paris. El trebuie să se întoarcă în țară ; i-am pregătit în București o slujbă care să-i permită să trăiască, dat fiind că la mine acasă nu-l mai primesc cu nici un preț. Partea materială a vieții lui este aranjată foarte avantajos pentru băiat. Apoi el trebuie să se înscrie la Facultatea de Drept și să-și facă licența. Acestea sunt condiții sine qua non în existența lui.

2. Băiatului meu îi am de făcut cîteva reproșuri, în ce privește sinceritatea, corectitudinea și cavalerismul.

I. A plecat ca și de alte cîteva ori, fără să-mi arate că ar fi voit să plece. A plecat, mințindu-mă cu actele și atitudinea.

II. Nu mi-a scris după ce a plecat, deși îi creiasem un criteriu moral pentru asemenea împrejurări.

III. Nu ascund de d-ta că a plecat în panică morală, după ce m-a mințit că se înscrie la facultate, unde nu s-a înscris, și a cheltuit o sumă, poate mică — dar actul rămîne același — de 1 500 lei, fără nevoie.

IV. Scrie rudelor sale, cu care nu sunt în raporturi, introducîndu-le între el și mine, cu un calcul de lașitate și căutînd să facă presiuni indirecte nepermise asupra mea.

V. Neîndrăznind să-mi mărturisească onest viciile și scăderile — pe care voința și educația pot să le canalizeze — născocește romane și falsifică situațiile.

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Tînărul nostru maestru, Vasile Kazar

Duminica trecută, cînd odată cu soarele răsărea și creierul, am avut bucuria de a revedea taina comunicării prin cuvînt, revigorată prin harul desenului.

În atelierul, eram cît pe ce să zic în tiparnița exemplarului nostru artist, cel care întocmai ca și Hokusai, „cel nebun după desen", în interiorul acelui cub cu ziduri de coajă de ou, unde se nasc moduli, am avut revelația artei, desenului, ca un proces continuu de gîndire, și cu precădere mai înrudit de litera versului care exprimă înțelesul cerului, decît cu albastra coloare a cerului, ce-l indentifică doar cu starea sa de a fi.

Subtilă, emoționată și tandră cunoaștere a unei arte bicefale, ținîndu-și un vultur pe strigătul ochiului și altul în inima mea.

M-am simțit integrat într-o spiritualitate mai largă, într-o reciprocitate pe care viața noastră atomică ar putea-o denumi valență.

Șef de școală, Vasile Kazar creează nu elevi, ci cultură.

El inspiră nu numai linia independentă de linia sa, acelui care-l înțelege și se cultivă, gîndindu-l, ci și versul.

Malraux spunea undeva, că arta naște artă, și îi împărtășesc întru totul opinia.

Opera lui Vasile Kazar nu poate fi fragmentată în cărămizile ei, ci contemplată numai în liniile ei de forță, în tendința ei de cupolă.

Iată de ce, ea poate naște în egală măsură meditație și poezie.

Și pentru că îl aminteam înainte pe colegul său din alte vremuri, pe Hokusai, îi dedic pe această cale, scumpului nostru maestru, un Haiku :

Linie-n zbor
este pasărea
linie-n zbor e privirea.

Nichita Stănescu

cronica literară

Cezar Ivănescu

ROD IV

Contactul cu poezia lui Cezar Ivănescu e deconcertant. Că autorul are har, nu încape îndoială, ba, mai mult, el dă dovadă și de un anume rafinament în a-și lucra compunerile lirice. Foarte multe caută și izbutesc să capete turnura citorva specii fixe cu parfum medieval, fără să le respecte întru totul tiparele. Unei serenade zise sub balcon în onoarea doamnei inimii sale, poetul îi spune „aubadă" care înseamnă cam același lucru, dar ne trimite nu la lăutarii țigani, ci la „trobadori"-i proversali. Altă bucată de inimă albastră se cheamă, iar cu gust pentru galanterii curtane „Jeu d'amour". Nu lipsesc nici „baladele", scutite însă de orice „envoi" și construite pe o versificație fantezistă.

Esențial e că poetul are intuiția formulelor verbale, a căror muzică grațioasă și surdinizată vrea să o reînvie, obținînd remarcabile mici frazări melodice, datorită mai ales efectului repetitiv. Iată și un exemplu :... „Tu, care iubești Toamna, / ca untdelemnul-suflet, / Tu-asemenea la umblet / cu Toamna vii ca ea (...) / / Tu, care iubești toamna / afios, precum un mire / veșnică primenire-ți / alină inima (...) / / Tu, care iubești toamna / și ești ca toamna sfîntă, / domnița, dezmormîntă-ți / potirul afînt și bea..." **(Terra paterna)**. Dar repetiția e de multe ori pur și simplu plictisitoare. Poetul se agață de cite un vers și nu-i mai dă drumul : „Unde zaci acuma moartă / Soră a suspinelor / Unde zaci acuma moartă / Soră a suspinelor / Unde zaci acuma moartă / Soră a suspinelor... **(Jeu d'amour)** Așa umple pagini întregi.

Cezar Ivănescu practică o poezie de dragoste care amestecă în majoritatea cazurilor pe Eros cu Thanatos. Acesta n-ar fi motiv de perplexitate, unitatea celor două motive aparind adesea în lirica noastră ; de la Eminescu pînă la Emil Botta fiorul extincției însoțește extazul amoros. Cită vreme rămîne în dialectica voluptății dureros de dulce, Cezar Ivănescu scoate sonor, mingiioase și aspre, țipete, care izbutesc să se acorde, ceea ce nu e puțin lucru. Mîna întîrzie duios pe coarda chitarei, ca să o lovească apoi deodată aspru, deznădăjduit : „Mi-am îndrăgit tristețea mea / Carnea bolnavă mi-i de ea, / Pling ca fecioarele, suspin / Mănînc puțin, vorbesc puțin / / Chiar moartea mea ce mă-ngrozea / O simt acum ca muzica..." **(Jeu d'amour)**. La fel, tinguieli muzicale, în tonuri obsedante litanice, sînt scoase din plîngerea iubitei pierdute și neînlocuibile prin nici o altă ființă feminină, ca la Poe : „Cum am să trăiesc fără de tine, / Cum am să pot trupul să-mi mai port, / Dulcea mea ca mierea de albine / Risul meu înmormîntat de tot ?"

Înțelegem oarecum că Cezar Ivănescu vrea să refacă și o atitudine trubadurească, un cult al dragostei spiritualizate, cu întreaga ei metafizică (divinizarea femeii, atîtarea cărnii și stăpînirea ei castă totodată, drept dovada devoțiunii supreme, focul încercărilor prin promisiunea senzuală etc). De aici însă, lirica poetului se tulbură, obsesii cețoase vin să o ideologizeze în sensul amintit. Dacă bagajul „filosofic" trubaduresc prilejuiește cite o strofă splendidă, ca : „Culcați alături c-o chitară / Ne atîntim priviri prin somn / Prin visul cărnii, mîndră țară, / În care viermele e domn. / Al castității semn de-a pururi / Chitara stă-ntre noi ca o / Preaaurită navă-n țărmii / Din care te-am răpit ISEULT..." **(Procesiunea soare-lui)** face să răsară și destule trudnice, incilcite. Iubita e o corabie voluptuoasă, unsă cu untdelemn preasfînt și purtată de marea singelui. Ciudata ambarcațiune are „suferința albă" a lebedei și-l coboară lute pe adorator în „casa morții" **(Balada rîsnitei)**. Poetul își vede soția doar „din șapte-n șapte zile", patul nunții lor rămîne imaculat „ca pămîntul iarna subt zăpezi cuprins". Aceeași castă soție-fecioară, „soare tămîiet", devine o „blîndă" Walkyrie, „ornic alb și crunt". **(Aubadă)**. În altă parte e îndemnată să se-încingă cu „coroana cea de spini", și să plîngă „bolnavă", „prin mistice grădini", unde sub „măslinii drepți", iarba a încetat să mai fie „verde". **(Evlavie)**.

Simbolistica, precum se vede, cade într-o „erudită pietate", care o face pe alocuri cu totul obscură. La nevoie, am putea să o decriptăm, dar nu merită osteneală. Puțin mister îi prinde oricînd bine poeziei. O enigmistică însă prea complicată a simbolurilor, aduce un praf de dicționar, în stare să o înăbușe.

Ca toți poeții autentici, Cezar Ivănescu are o mitologie personală. În versurile lui, chiar din volumele precedente se vorbește de o tainică cetate Baad, loc unde trubadurul a văzut lumina zilei. Întîlnim referințe la un prieten dispărut, Mil. Intervine adesea și un nume de femeie. Mari, Maria, obiect de „mariolatrie". Alte personaje, de care dăm sînt Raz, bătrîna Ezo, o franțuzoaică, Genevieve. De cîte ori sîntem trimiși la „nymphet" (??).

Iarăși, din această mitologie les, nu o dată versuri tulburătoare, cum ar fi cele din **„Balada lui Mil"**.

O mitologie poetică poate fi „rodul" celei mai capricioase fantezii, cu o singură condiție, să rămînă **organică**, adică să alcătuiască un univers sensibil coherent. Cînd trăiește doar în reveriile poetului și nu ajunge plăcmădire, dă o senzație de bilguială hirică, fără noimă, cum se întîmplă în următoarele versuri : „I nu-mi aminti la Baad că am fost tinăr, ca-mi aminti o, dar cîte nu mi-ai amintit, amintește-i lui Raz că a murit... Mi-e doc de Raz. Mil ce rost ar mai avea să-mi fie dor de Raz, cînd știu că a murit..." **(Pe malul Senei. VI)**. Așa e!

Mitologia lui Cezar Ivănescu se destramă uneori datorită prea variatelor și greu perceptibilelor asociații culturale. Baad e oare „Balbec-ul" proustian, scris Baalbek. Nu putem ști, căci autorul însuși pune un semn de întrebare. În **Ovidiu**, se amestecă sfîntul Augustin cu Dante, ceea ce merge, dar sosesc apoi Isis și Osiris, după ce ne-a întîmpinat Krishna, iar la sfîrșit ne dă binecuvîntarea Yama. Ciclurile, intitulate Agamemnon, sînt într-o bună măsură impenetrabile, contrastînd cu simplitatea cuceritoare a versurilor confesive, directe din „Jeu d'amour **(Mantineea)** : „Ea făcea cea mai bună cafea (să încep chiar așa, cu o tautofonie ? / chiar o tautologie) / ea făcea rost de bani de chirie / Marie de la Roumanie... / sare din „La Nymphet (într-o zi, într-o ultimă zi) : „presimt cum va / veni moartea... / într-o dimineață ca aceasta / mă voi trezi cu ochii / nevăzînd nimic mai / mult ca o cameră, / tu vei fi plecată ca / acum, îți voi stringe lucrurile (așternutul) / apoi voi întinde încet / cuvertura... îmi va prii / liniștea și voi fuma țigară după țigară..."

O parte însemnată din volum cuprinde poeme inspirate de solul natal **(Terra paterna)**. Aici rostirea se dorește oraculară, dar îl prinde pe poet mai rar. Totuși izbutește, printre propoziții dodonice să dea o absolut remarcabilă laudă a patriei în Agamemnon **(Zile)** XVI Reușitele cresc însă acolo unde poeziile de o inspirație identică se lasă pradă ca și versurile amoroase, rotirii muzicalizante. Așa obținem două memorabile „plîngeri", una a lui Ștefan cel Mare și alta, pe care o intonează premonitoriu Ioan Vodă : „Cal mă poartă către Țara Nenoroc / O ajungem cu cît stăm mai mult pe loc, / Ne înconjură și-ncinge / Ca pe-o sare ne tot linge, / Cal mă poartă către Țara Nenoroc !".

Ingenioase și originale la Cezar Ivănescu sînt și grefele de poezie populară în **Cantilena** cu versuri admirabile, dar, din păcate prea lungi și încurcate. Sună peste aceasta inedit mariajul bocetelor și colindelor cu producția lirică de curte : „Vine-ți ziua cea ca ziua / Domniță Ileana. / Vineți ochii tăi o a — / Aurită rană ! / Și-am plecat la vînătoare / Domniță Ileana. / Lăsăm soarelui-răsare / Fața ta de rană !..."

Cezar Ivănescu are, hotărît, ceva propriu de spus în concertul liricii noastre noi, unde timbrul vocii lui se distinge. Ca să-i putem auzi mai bine, i-ar folosi poetului o limpezire intelectuală și puțină ordine în capitalul cultural adunat.

Ov. S. Crohmălniceanu

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

Secretar general al Partidului Comunist Român

Urmare din pag. 1

De un neprețuit ajutor ne vor fi, nouă, scriitorilor, celor care lucrează nemijlocit în colectivele unor organe de presă sau ale unor edituri, ca și celor care își află pentru cărțile lor sursa de inspirație în realitatea nemijlocită, indicațiile Dumneavoastră privind activitatea politica-ideologică de ridicare a conștiinței socialiste a maselor, de educare revoluționară a poporului și de formare a omului nou.

Obștea scriitoricească a înregistrat cu legitimă mîndrie patriotică vibrantul Dumneavoastră cuvînt referitor la politica internațională a Republicii Socialiste România de pace, prietenie și colaborare cu toate popoarele, de participare activă la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane — teze care au confirmat încă o dată clarviziunea partidului nostru, a Dumneavoastră personal, în descifrarea tuturor semnificațiilor cu care se confruntă azi omenirea, înțelepciunea cu care Dumneavoastră, în numele poporului român, propuneți soluții de salvgardare a speciei umane și de statornicire a păcii pe planeta noastră.

Vă făgăduim, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că scriitorii din România Socialistă, indiferent de limba ce o vorbesc și în care scriu, vor ști să se pătrundă de substanța tuturor ideilor cuprinse în excepționalul Dumneavoastră raport programatic și, preluîndu-le cu insuflețire, să se transforme în propagandiști de nădejde pentru toate întîlnirile cu oamenii muncii din fabrici și de pe ogoare, din laboratoare și din școli, din universități și unități militare.

Ne mărturisim, mereu activ și hotărîtor, atașamentul nostru pentru toate cîte gîndiți și săvîrșiți cu privire la destinul Patriei noastre, știindu-vă suflet ales din nemuritorul suflet al poporului român, sursa noastră vie de teze și principii pentru realizarea unei culturi care să îndreptățească partea de contribuție la valorile culturii universale și să merite de la viitorime atributul de durată.

Stăpîniți de fiorul certitudinilor care se cuprind cu atîta fermitate în întreg conținutul raportului prezentat de Dumneavoastră la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, ne angajăm să prelucrăm pentru propria noastră operă literară esența noului umanism socialist care se promovează azi în lume prin tăria glasului Dumneavoastră, astfel ca să ne constituim și pe mai departe în front unitar de conștiințe luminoase cu tot ce-i azi, în țara noastră, „riu și ram" de plămădă comunistă.

Primiți, Vă rugăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, din partea scriitorilor care vă urează neabătut, în spiritul cuvintului pe care-l rostiți și al legităților de istorie pe care le determinați spre gloria României Socialiste, expresia profundei lor mîndrii de a fi, odată cu Dumneavoastră, stăpîni peste timpul ce-l trăiesc și peste timpul care vine triumfător.

viața cărților

Patosul simplității

● Fără a fi dialectică — așa cum ar putea sugera titlul*) — lirica lui Virgil Carianopol are prin limbaj și formă prozodică un aspect „popular" (termenul trebuie citit literal, dar și în celelalte sensuri posibile). Iată un exemplu din poezia „Mirele către mireasă" : „Scumpa mea cu păr de lună / Dragoste de viață bună, / Ia-ți adio de la tată, / De la mama-nlăcrămată // Îți schimbi dragostea și casa, / O să pui la mine masa / Și-o să stăm să ne iubim / Fără să ne mai ferim // Casa-i mare pentru noi, / Numai pentru amîndoi, / Dar tă, cu iubirea mea, / Să fim cît mai mulți în ea". Dacă scenele lirice de factură rurală stau sub influența modelului idilelor coșbuciene, tema naturii ne apare, evident tratată în maniera Alecsandri, ca în acest pastel — personificare : „O fată-naltă, numai veselie / Cu daruri mari de grîne și de foc... / Umblă-mbrăcată-n fote lungi și ie / C-un curcubeu de bete pe mijloc // Mai mare dragul s-o privești în toate, / S-o vezi la horă-n zile de popas, / Sau să-i colinzi prin casele-nflorate, / Cu miros de gutui și ananas // Cu creștetul Paring, cu ochii stele, / Cu păru-n vînt, păduri, de mii de ani, / Pe piept în loc de șiruri de mărgele, / Ea poartă dealuri vechi de Drăgășani" **(Oltenia)**. În aceeași constantă modalitate sînt înfățișate și alte motive poetice ; evocarea trecutului istoric, sentimentul patriotic sau redescoperirea lumii de eres a copilăriei consumată în spațiul fizic și spiritual al Oltenici, loc spre care se îndreaptă fidel admirația în ritm de „horă" a poetului : „Frunză verde, os domnesc, / Vatră, pămînt oltenesc / Toți oltenii, cît vom fi, / Veșnic îți vom mulțumi // Ne-ai făcut maiți, vînjoși, / Agери toți și Fep-Frumoși / și Ilene Cosînzene / Numai sori pe sub sprîncene". Un astfel de orgoliu „regizoral" exprimat cu trăncheță și candoare nedesmințită poate crea deliciul cititorului de poezie.

În concluzie, volumul lui Virgil Carianopol este străbătut de o constantă voioșie oltenească, de la prima pînă la ultima pagină ; veselie ce în definitiv se transmite mulțumit și lectorului.

Paul Antipa

*) Virgil Carianopol : „Cîntece Oltenești", Editura „Scrisul românesc", 1977.

Corespondență literară

● A apărut, în editura „Minerva", un impozant volum de corespondență G.T. Kirileanu*). De fapt volumul conține mai puțin de a 2-a parte din scrisorile pe care le-a trimis și le-a primit Kirileanu. La Biblioteca Academiei R.S.R se păstrează mai bine de 16 000 de scrisori, în fondul său. Ca să înțelegem în deplin importanța publicației, pînem să arătăm că scrisorile din acest volum au fost adresate unor personalități ca Grigore Antipa, Octav Băncilă, Vasile Bogrea, Jean Bouțiere, Ion Breazu, Th. Capidan, D. Caracostea, Petru Caraman, Șerban Cioculescu, Ion Conea, George Giuglea, Dimitrie Gusti, Iorgu Iordan, Nicolae Iorga, Ion Lupaș, Virgil Madgearu, Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, P.P. Negulescu, Andrei Oțetea, C.I. Parhon, Perpessicius, Ion Petrovici, Sextil Pușcariu, Alexandru Rosetti, Demostene Russo, Mihai Sadoveanu, Ion Simionescu, I. D. Ștefănescu, H. Tiktin, Gh Vîlsan, Tudor Vianu, ca să nu menționăm decît pe cei de prima mărime. Scrisorile permite, adaugă pe : Nicolae Banescu, Ion Bianu, Martha Bibescu, Nicolae Cartojan, Constantin Daicoviciu, Henri Focillon, C. C. Giurescu, George Oprescu, Vasile Pârvan, Vasile Vrecliuleanu

Cine a fost omul care a scris la sfîrșit lume și s-a învrednicit de răspuns cinstitor din partea celor mai eminente personalități ale științei și culturii românești ? Este o întrebare legitimă din partea celor mai tineri care n-au avut prilejul să audă vorbindu-se despre el, ori nu l-au cunoscut personal. Ceea ce trebuie subliniat cu deosebire este faptul că majoritatea corespondenților săi își exprimă mulțumirea și recunoștința pentru anumite binefaceri primite de la Kirileanu. Nu se poate astfel trece peste acea exclamație a marelui Bogrea care în 1924 îi scria „Ce ne-am face noi fără D-ta ?" Și corespondența publicată ne arată că numeroase lucrări importante nu ar fi apărut, dacă nu s-ar fi bucurat de sprijinul și neobositul ajutor al lui G.T. Kirileanu. Astfel, n-ar fi apărut revista de folclor „Șezătoarea", n-ar fi apărut colecția de documente istorice a lui Costăchescu, n-ar fi văzut lumina tiparului dicționarul lui H. Tiktin și probabil nici vechiul „Atlas lingvistic român". Nenumărate alte acțiuni culturale l-au avut părtaș și pentru aceasta toată lumea s-a simțit obligată moral să-i poarte recunoștință și să-i mulțumească. A ajutat, în mod dezinteresat pe toți cei care simțea el că au o scînteie de talent și de pricepere puse în slujba poporului și luminării lui. Printre altele, fondul de corespondență publicat acum, scoate în evidență eroismul unor mari înaintași care, în scurtele răgazuri pe care li le îngăduia boala care nu i-a iertat pînă la urmă, au aflat totuși puterea de a desăvîrși o operă fără egal. E vorba, în special, de V. Pârvan, Bogrea și George Vîlsan.

Pentru asemenea lucruri, a fost iubit și prețuit G.T. Kirileanu.

Poate că nu este inutil să arătăm aici că G.T. Kirileanu nu a scris prea mult și ceea ce a scris nu a atacat probleme senzaționale sau altele la modă. Pe cît de harnic la scris a fost în corespondență, pe atît de zgîrcit s-a arătat cu scrisul propriu. Printre lucrările sale este totuși una de importanță națională și este, de fapt, editarea științifică a operei lui Ion Creangă, lîngă care a zăbovit toată viața, dar căreia i-a pus bazele necesare oricărei ediții de viitor.

Cartea, așa cum rezultă din această corespondență, nu ne evocă numai personalitatea lui Kirileanu, ci ne face să retrăim cu ochii minții o epocă întreagă, cu problematica ei științifică și cu ținuta ei morală ceea ce este un lucru cu totul deosebit. Accentuăm asupra acestui fapt, considerîndu-l drept cîștigul principal cu care ne alegem de pe urma lecturii celor 787 de scrisori. Putem astfel înțelege mai bine specificitatea culturii care s-a edificat în vremea aceea în țara noastră și mai ales să apreciem, într-un mod mai just, eforturile eroice ale atîtor oameni de bine, depuse pentru a suplini lipsa unei organizări adecvate a muncii științifice și pentru a învinge inerția, dezinteresul și adeseori și reaua voință a unor forțuri de răspundere.

Editura „Minerva", publicînd această carte, a făcut cinstită noastre contemporane un serviciu de seamă și am fi bucuroși să credem că nu se va opri la acest prim volum.

Adrian Fochi

*) „Scrisori către G.T. Kirileanu", Editura „Minerva", 1977.

Peisaje lirice

● Cel de al treilea volum de versuri*) al Doinei Cetea oferă imaginea unei sensibilități evoluînd în registrul minor al unei vagi melancolii. Primele poeme se constituie într-un preludiu cu accorduri trakliene (**Fratele meu ; Punți arzătoare**) : „Fratele meu mai albastru decît mine / Oprit la marginea cringului / Înfometat adulmeca mirosul stelelor / Din coroanele verzi", urmat de conturarea unei viziuni proprii. Melancolia este transfigurată în imagine („Frunza sub care cresc se vestejește-ncet / Pe fruntea mea lăsîndu-și nervurile prelungi"), structura poemelor este simplă, fiecare fiind un enunț inițial, dezvoltat și amplificat prin imagine sau, invers, prefigurat imagistic și formulat abia în finalul poemei. În poezia Doinei Cetea sentimentul, vibrația erotică rămîn în planul sugestiei, confesiunea este discretă, mișcarea sufletească domoală : „Inimă, pasăre rătăcită în luminile / Trupului meu suav labirint". Confesiunea se convertește în imagine, de obicei senină : „Lung timp se lasă peste mine / Și mă încarcă de tăcere, / Pe dolsprezece cai coborâ / Punți arzătoare semne bune / Descintece din pietre curg".

Universul imagistic al poeței este predominant vegetal, cu arbori și ierburi, cu fructe albastre legănîndu-se în vînt, un univers concret, palpabil, dar în care se simte curgerea „sevelor astrale" prezențe unor entități misterioase : „Copacul cu trunchiul subțire / Dintr-un capăt de ulță / Se-ndoaie arzînd în lumină / Tulburate cad fructele de rouă / Duhuri se smulg din adînc / Și se-nfig în pămîntul rămas la tulpină / Alte stele lucese pe oglinzi și se leagănă-n stropii bătrînului rîu". Tonalitatea versurilor este discret elegiacă, tristețea lină, „albastră", generată de solitudine („Și neașteptate lumini se jertfesc / Peste trupul și singele meu / Sînt singură prinsă-ntre umbre") Lumini și umbre animă peisajul liric al Doinei Cetea, univers în genere calm și stabil, cu rare înfiorări de presentimente malefice („Și păsări de pradă s-așază / Pe arbori să-i muște"). Atunci cînd poeta nu izbutește transfigurarea enunțului, axa ideatică a poemei rămîne discurs — pe care numai imaginea îl poate anula și metamorfoza în scînteie lirică — și atunci confesiunea devine directă, prea directă : „Aș vrea să plec / aș vrea să zbor" sau „Simt că voi trăi / Cît apele, cît tăcerile".

Sensibilitate discretă, exersînd pe o claviatură restrînsă a sentimentului, Doina Cetea este o creatoare de frumoase imagini poetice, care desenează un peisaj liric personal.

Sultana Craia

*) Doina Cetea : „Ziua și noaptea cuvintelor", Editura „Dacia", 1977.

Un eseu analitic excepțional (I)

În studiu animat de explicite ambiții demonstrative atît în ceea ce privește chestiunile ce țin de tehnica analizei, cît și sub raportul viziunii asupra „conținutului" operei literare interpretate, precum acela al Magdalenei Popescu despre Slavici*), evident nu se poate dispensa de formularea, încă de la început, a unor postulate cu caracter metodologic. În acest sens, capitolul I al lucrării **(Preliminarii)** conține numeroase „declarații de principiu", care, dată fiind natura lor adesea „provocatoare", ar merita ele însele o discuție extinsă. Deocamdată, însă, ne limităm la decuparea unor scurte pasaje a căror înfățișare, mai puțin teoretică și mai puțin angajată în cursa de captare a definițiilor indubitabile, reține atenția tocmai prin surprinzătoarea lor doză de, cum să spunem, sentimentalitate profesională. „Obligat la o receptivitate largă, pe cît posibil atotcuprinzătoare — notează deci, autoarea —, criticul are criteriile sale de apreciere a valorilor, în care pot intra factorii cei mai diverși, conștienți sau nu. Printre cei mai puțin mărturisiți, în această epocă ce ambiționează să formuleze matematic fenomenele oricărui domeniu, figurează **emoția lecturii**" (s n). Realul înțeles al declarației poate fi dedus în întregime numai dacă aceasta este nemijlocit raportată la ceea ce se spune în frazele ce o urmează. Observînd că, de cele mai multe ori, „autorul cu care criticul întreține un comerț existențial viu, sînt autorii săi preferați, și de aceea mai puțin sau ultimii analizați". Magdalena Popescu mărturisește că, în ceea ce o privește, aceasta este și situația lui Slavici („făcea parte dintre acei scriitori români pe care, preferîndu-i, îi reciteam"). Din această pricină marea dilemă cu care ea este constrînsă a se confrunta scriind despre Slavici, este a posibilității sau imposibilității de a dovedi compatibilitatea dintre ceea ce am numi pasiunea lecturii dezinteresate, apanajul cititorului „obișnuit" (dar mare, impătimit iubitor de literatură!) și exigențele lecturii cu finalitate de studiu sistematic, supus el însuși lecturii și aprecierii critice „din afară". Temerile ce declanșează această stare de îndoială fundamentală vizează nucleul unei adevărate drame de creație pentru critic : „Odată cunoscut pînă la temeiul articulării frazei sale (e vorba de scriitorul preferat — n.n.), și nu numai cunoscut, dar și explicat printr-o imagine mai mult sau mai puțin adecvată obiectului, aceasta, formulată și definită, ia locul obiectului însuși, pe scriitorul încetează de a interesa ca termen al acestui raport de existență între literatura și lector. El poate, desigur, deveni mai viu pentru cititorii cărora textul critic le e destinat, dar în nici un caz pentru criticul care a recurs la **operații** de analiză și sinteză, de dezintegrare și reconstituire a fenomenului artistic". Întrucît „emoției primordiale a lecturii" îi ia locul „amînarea acestui efort de sistematizare finală", concluzia ultimă ar fi aceasta : „Un scriitor analizat, e un scriitor sacrificat pentru cel care a întreprins analiza".

Formularea din urmă, desigur, constituie un grav paradox care, prin cuvintele lui G. Ibrăileanu, exprimă însăși esența dramei al cărei exponent este criticul devorat de idealul „criticii complete". Făcînd „critica criticii", în cazul lucrării Magdalenei Popescu de față, cel mai instructiv lucru e de a urmări captivanta „cursă de urmărire" dintre cele două tipuri de lectură mai înainte amintite și de a aprecia măsura în care ele se interferează de fiecare dată într-o manieră „sacrificiile" acceptate fie de o parte, fie din cealaltă, să se soldeze cu rezultate realmente viabile.

Aflîndu-ne în fața unui eseu analitic de cuprindere monografică, cum e și de așteptat, modul concret de manifestare a fenomenului se relevă mai întîi la treapta structurilor de ansamblu. În acest punct, lucrarea nu e mai puțin demonstrativă și ca atare, deîndată a fi deschisă, răspunge „extremismul unei critici care încearcă să explice misterul unei opere printr-un alt mister, cel al biografiei și personalității", pentru Magdalena Popescu nu echivalează totuși cu ideea de a ignora interdeterminările dintre cele două planuri. Cu atît mai mult în cazul lui Slavici, „omul care n-a vrut să fie scriitor", și a cărui operă tocmai din această cauză, în alcătuirea ei întîmplătoare, poartă pecetea unui dramatism moral de tulburătoare sorginte autobiografică. De acord cu Magdalena Popescu atunci cînd faptului că „opera și autorul își sînt contemporani", întrebările ce urmează sînt inevitabile: „Căror etape din viața lui Slavici le corespunde marea sa creație? De cînd începe degringolada estetică? Este această relație direct proporțională, invers proporțională, sau pur și simplu indiferentă? Echilibrul moral produce opere echilibrate estetic sau invers? Dar dezechilibrul spiritual moral ? Care a raportul dintre fericire, pe care unii a rîvnit-o scriitorul, și literatura lui?". Prevalîndu-se de criteriile ce decurg din aceste întrebări-cheie, autoarea consacră analizei operei trei ample capitole a căror dispunere în șirmar și a căror definire prin însuși titlurile primite arată cu exactitate chipul în care își propune să desfășoare interpretarea critică. Capitolului **Lumea ca destin** îi incorporează scrierile caracterizate în principal prin „fulgurări și reverii" lor **(Popa Tanda, Scormon, La crucea din sat, Gura satului, Budulea Taichii)** și corespund fazei de început, tinerețil literare a scriitorului. Capitolul următor, **Sistemul haosului**, are în atenție narațiunile de încordare „dramatică și obsesivă", scrise de Slavici la vîrsta maturității artistice **(Moara cu noroc, Pădurenii, Mara)**.

În fine, al treilea capitol consacrat analizei operei, **Scheme și precepte**, se referă la scrierile de factură „didactică și instructivă", din categoria cărora fac parte numeroasele nuvele și povestiri elaborate de Slavici în ultima perioadă a vieții, adică după 1900 **Spira Călin, Negrea Istrînul, Stîlpi de cafenea, Prieteanul Costea, Vatra părăsită, Om de caracter, Comoara** și altele. Raportarea judecăților de ultimă oră conduc la clasificările de mai sus, la disocierile vizînd biografia morală a scriitorului, schițată în capitolul al IV-lea al studiului **(Omul care n-a vrut să fie scriitor)**, va fi în măsură să arate „pe viu" cum anume înțelege Magdalena Popescu să-și pună în valoare metoda de lucru adoptată.

Nicolae Ciobanu

*) Magdalena Popescu : „Slavici". Editura „Cartea Românească", 1977.

Climatul perfecționării

Urmare din pag. 1

uriaș pe care poporul român l-a făcut înainte încît nici o stavilă nu există pentru cel ce vrea să viseze viitorul cu ochii deschiși. Fac parte dintre aceștia. Mi-am luat libertatea să visez la ziua de mîine în toate lucrurile pe care le îndeplinesc. Mă bucur că după peste trei decenii de eră nouă, realitatea care mă înconjoară îmi oferă suficiente repere să știu și să cred că ziua de mîine va fi o zi bogată în muncă, în pace, în înțelegere.

În mod firesc, Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a partidului s-a referit la dezvoltarea economiei. În mod firesc el s-a referit la industrie. Iată însă că aceste deziderate desenează o hartă umană fără de care izbînda lor absolută ar fi de neconceput. Acest **salt superb de la cantitate la calitate** vorbește despre o stare spirituală specifică poporului nostru, despre oameni care au deja în mîinile lor un număr important de victorii ale economiei naționale, un număr destul de mare de zile de muncă și de nopți nedormite, de ore de încordare și de efort, un număr destul de mare de ore în care conștiința a fost profund cercetată pentru ca frînele subiective, tot ceea ce nu era în acord cu mersurea înainte, să cadă, dureros să se rupă pentru ca acel personaj de care era atîta nevoie, acel om al viitorului să poată acum, de-odată, de la tribuna Conferinței Naționale a partidului să-și ceară însăși visarea, înțelegerea zilei de mîine ca o perfecționare continuă a modului nostru de-a avea și de-a fi.

ADEZIUNEA

Urmare din pag. 1

seara adoarme și ea ca un copil nou-nouț. Vasăzică în semn de prețuire pentru munca soțului, o femeie își refuză serile, nu știe cum arată marile bulevarde la ora neonului, nu scrie o scrisoare apre noapte atunci cînd gîndurile resperă tandrețe și dorința de a reveni.

Iubesc și respect munca fizică, acea muncă producătoare de bunuri materiale nu pentru că sînt scriitor. Lucrurile stau chiar invers. M-am născut într-o casă în care singurul lucru care se găsea tot timpul din belșug era munca. Atunci cînd tata venea dimineața de la serviciu, căci pe la Făgăraș, pe la combinatul chimic, se lucrau toate nopțile, noi, copiii, eram trimiși la muncă, căci tata se odihnește. Cunosc foarte bine lumea producătorilor de bunuri materiale și dealtfel, la o examinare mai atentă, romanul meu „Eternitate locală" are umorul specific acelor oameni Adică aspru, însuflețit de convingerea că dreptatea învinge și nedreptatea moare.

Am fost cu adevărat cuprins de căldură auzind cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Conferința Națională a Partidului, cuvinte exprimînd adîncă prețuire pentru muncitori. În acest fel, adeziunea față de hotărîrile Conferinței Naționale a Partidului a devenit un act de suflet și iată că în viața mea muncitorul ITB-ist Muscalu Ion și-a cîștigat dreptul la eternitate. Căci lui Muscalu Ion nu i-a spus nimeni, în 29 de ani, „Noapte bună".

TELEGRAME

Mult stimate și iubite tovarășe Mihail Cruceanu,

Cu prilejul împlinirii a celor 91 de ani de viață, din care cea mai mare parte i-ați închinat, încă din fragedă tinerețe, luptei revoluționare pentru triumful cauzei Partidului Comunist Român, a întemeierii partidului nostru, a eliberării sociale și politice a poporului român, pentru progres și democrație socialistă, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de civilizație și bunăstare, conducerea Uniunii Scriitorilor încearcă o deosebită bucurie și satisfacție de a vă trimite un cordial mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață în tihnă, în mijlocul familiei dumneavoastră și a celor dragi.

Scriitorii din țara noastră vă prețuiesc în unanimitate personalitatea și opera literară, vă înconjoară cu dragoste, respect și prețuire profundă.

Vă urăm încă o dată, din inimă, multă sănătate, mari succese în opera de creație literară și în activitatea obștească.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Stimate tovarășe Dan Simonescu,

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă roagă să primiți un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Stimate tovarășe Toth Kálman,

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă adresează sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Stimate tovarășe Grigore Băjenaru,

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în munca de creație literară.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Cartea de debut în 1977

● A devenit o tradiție a revistei noastre ca la sfîrșitul fiecărui an să se acorde o atenție specială celor mai tineri scriitori, respectiv debutanților în volum, în sensul publicării unor articole cu caracter sintetic. Dacă producția editorială circumscrisă fenomenului literar celui mai tînăr, pînă acum, adică de la începutul anului 1977, a fost sistematic recenzată la „Cartea de debut", în articolele din prezenta pagină urmărim să oferim un tablou cît mai cuprinzător, edificator pentru cititorii noștri. Sperăm astfel că selecțiile și, fireste, caracterizările mai mult sau mai puțin succinte operate de colaboratorii noștri în aceste articole se vor constitui în puncte de reper pentru toți cei în interesați de prezența în cîmpul literaturii a debutanților : cititorii, criticii și editorii. Esențial este faptul că și anul literar 1977 este marcat de o efervescentă activitate editorială consacrată celor mai tineri scriitori și că, prin urmare, aceștia își au partea lor de contribuție incontestabilă la diversificarea și împrospătarea peisajului literar actual.

Întîmpinare

1977 este anul unor debuturi în literatură excepționale. În proză și în critică, mai puțin în poezie. Spre deosebire de ani mai îndepărtați și în spiritul evoluției mai recente a literaturii actuale, poeții datorează mult, prea mult chiar, dobîndirii unui anume exercițiu publicistic, ei atingînd repede o „onorabilitate" dincolo de care trec însă rareori. Tipărirea primului lor volum înseamnă, de cele mai multe ori, îndeplinirea unei formalități, indiferent dacă este ori nu dependentă de „hazardul obiectiv" al concursurilor de debut, indiferent dacă e tergiversată sau accelerată. Nu sînt, de aceea, nici „poeți noi", nu aduc nici o „poezie nouă", fără totuși a fi cu totul neinteresanți și fără a se situa, ca „nivel" literar, mai prejos de alți poeți ; dar căutările lor, cite sînt, se îndreaptă aproape exclusiv și în orice caz cu tenacitate către însușirea acelei mărunte „onorabilități" care e condiția minimală a publicării și care poate fi obținută în cele mai diverse moduri. E, înclin să cred, o țintă prea mică și se plătește, pentru atingerea ei, un preț prea mare.

Prozatorii, romancierii în special, sînt poate mai avantajați de absența posibilității de a tipări prea mult în reviste. Feriți de tentația micului succes, au de trecut proba grea a devoțiunii pentru o „chemare" deloc evidentă și în nici un fel stimulată din exterior. Și nu există nici o legătură între efort și rezultate ; dificultățile nu condiționează izbînda : la capătul tuturor încordărilor, „chemarea" se poate dovedi a fi fost o iluzie, penibil destrămată de un eșec al cărui preț nu se va ști poate niciodată. Debutul unui romancier adevărat e întotdeauna un eveniment. Și trebuie privit ca atare.

Nu auzisem niciodată de numele lui **Mircea Săndulescu** ; l-am citit, după o mai lungă absență din București, pe coperta uneia dintre cărțile care, așteptîndu-mă, formau cîteva teancuri misterioase (cărțile noi au ceva enigmatic, în paginile lor freamătă necunoscutul). O carte groasă, o copertă urîtă, un titlu — **Victorie clandestină** — care, nu știu de ce, îmi aducea aminte de titlurile cărților lui Francisc Munteanu ; am pus-o deoparte fără s-o deschid. După cîteva zile, într-un moment gol, neutru, încerc să o răsfoiesc : din și cu indiferență. O frază, un început de capitol, o pagină acolo unde cartea se deschisese din întîmplare. Într-o dispoziție dintr-odată schimbată, încep să citesc de la prima pagină și după ce trec de douăzeci lucrurile sînt limpezi : romanul poate fi oricum, autorul este un remarcabil scriitor. Cine e Mircea Săndulescu ? ! Dau telefon la editură redactorului de carte, aflu că este debutant, profesor de engleză în București, în vîrstă de aproximativ 30 de ani. Explic de ce mă interesează ; „mai am un debutant — îmi spune Georgeta Dimisianu —, și el, foarte bun, Ioan Dan Nicolescu. Tot cu un roman, **Rana statuilor**. Să-l citești neapărat". Mulțumesc pentru tot, știu că programul pe care îl aveam în ziua aceea e compromis : cu telefonul scos din priză, aminînd, renunțînd, citesc fără pauză cele cinci sute de pagini ale romanului, cu bucuria rară de a fi descoperit UN ROMANCIER.

...Pe care, aveam să văd, îl mai „descoperiseră" Al. Piru și Eugen Simion, iar înaintea lor — Editura „Cartea Românească".

Avertizat de astă dată, dar cu aceeași bucurie, am citit și romanul lui Ioan Dan Nicolescu. Și acesta comentat — admirabil — de Eugen Simion.

E un an fast 1977 pentru proza românească dacă, pe lîngă cele cîteva strălucite cărți publicate de „consacrați", s-au tipărit aceste volume de debut ; pe care nu le voi comenta aici (articolele lui Al. Piru și Eugen Simion au apărut de altfel în „Luceafărul"), mulțumindu-mă deocamdată să le așez în rama unei mărturii sentimentale. Întîlnirea cu asemenea cărți, trăită cu intensitate, e poate justificarea cea mai înaltă a criticii literare : miile de pagini cenușii, pustiul dezolant al atîtor volume rudimentare, toate parcurse și suportate cu sentimentul inutilității, se șterg din amintire.

Celor care **au venit**, debutanților străluciți ai acestui an — Mircea Săndulescu și Ioan Dan Nicolescu în proză, Magdalena Popescu și Alex. Ștefănescu în critică — li se cuvine o întîmpinare pe măsura cărților pe care ni le-au dăruit.

Fie să ne putem entuziasma de apariția cărților bune măcar atunci cînd aparțin unor debutanți.

Mircea Iorgulescu

Momentul criticii

Iată, mai întîi, cifrele : 34 poeți, 16 prozatori, 20 critici și istorici literari, nici un dramaturg. În total **70 de debuturi literare** în 1977, pînă la 1 decembrie. Din cîte știu urmează să mai debuteze în această lună și în ianuarie — dar în contul lui '77 — încă vreo cîțiva autori. Nu e de mirare, cunoscînd starea dramaturgiei contemporane, că nu avem nici un debut dramaturgic. Nu se poate mira, cunoscînd de asemenea starea poeziei și a prozei, numărul mare de poeți și relativ mare de prozatori la prima carte. 20 de critici și istorici literari într-un singur an este însă, orice s-ar spune, un număr peste așteptările noastre. Așadar în afara normei, dacă admitem ca normă pe cei 14 debutanți în acest gen din anii 1973 și 1974 la un loc sau pe cei 16 din anii 1975 și 1976 iarăși la un loc. Peste așteptări, desigur, dar nu tocmai surprinzător. Trăim un **moment al criticii** și asta se vede deopotrivă în cărți și în mișcarea critică curentă. Aceasta din urmă dă, prin imitarea diversităților și prin aplicația mediată la obiect, măsura vivacității criticii de azi, în vreme ce cărțile dau măsura valorii ei intrinseci și a durabilității. O atare observație este o banalitate și dacă o repet e pentru că am observat de la o vreme o tendință — greu de precizat a cui anume — de a privi critica în afara cărților ei, la nivelul numai al exercițiului curent, cu intenția de a-i sublinia defectele ce se ivesc, aș zice inevitabil, în cadrul atît de divers și de schimbător al miezului realității. Numai că este artificială orice despărțire netă între critica din reviste și critica din cărți iar cine se străduie să caute petele negre ale celei dintîi ignorînd-o pe cealaltă intră ușor în eroare logică. Mai cu seamă că, nu întîmplător, mare parte din cărțile bune de critică apărute în ultimul timp sînt scrise de aceiași excesiv mustrați critici ai literaturii „la zi", în speță cronicarii literari, funcționînd ca atare sau în contexte similare...

Așadar, 20 de debuturi în critică și istorie literară pe traseul lui 1977. Cîteva constatări de ordin general : a) debuturile acestea sînt cu puține excepții false debuturi ; autorii se află la prima lor carte, așa că formal îi tratăm ca debutanți, dar au în urmă o relativ îndelungată experiență critică, prima carte găsindu-i la maturitate, ceea ce conferă debutului lor un sens relativist (Magdalena Popescu, Ion Vartic, Andrei Brezianu, A. I. Brumaru, Petre Mihai Gorcea, Ileana Verzea, Al. Ștefănescu, Clio Mănescu, Liviu Grăsoiu, Virgil Stanciu, s.a.) ; b) sub aspect tematic notabilă e varietatea preocupărilor : istorie literară cu metodă critică (Liviu Grăsoiu, Fănuș Băileșteanu) sau integratoare (Petre Mihai Gorcea, Mariana Ionescu), literatură contemporană în ansamblu (Al. Ștefănescu) sau monografic (A. I. Brumaru), literatură comparată din unghiul „influențelor" și al „confluențelor" (Ileana Verzea, Ion Vartic, Aurel Curtui), literatură universală pe arii tematice și lingvistice (Andrei Brezianu, Virgil Stanciu, Clio Mănescu) sau de tip exegetic (Ana Maria Păcuraru) ; c) dincolo de disponibilitățile critice mai mari sau mai mici ale fiecăruia, dincolo de diferențele metodologice, comune le sînt datele fundamentale de biografie intelectuală : formație spirituală, definită, informație literară solidă, seriozitate profesională ; d) o tendință generală este personalizarea discursului critic, consecință a maturității stilistice (e vorba de stilul critic propriu-zis dar și de stilul gîndirii critice), și a constituirii unui fel propriu de a gîndi literatura, dacă nu chiar a unei concepții critice. Fără îndoială toate aceste constatări implică și un anume nivel de valoare a debuturilor critice. În ce mă privește îl consider drept remarcabil. Pe ce mă bazez ? ! Aș zice că pe majoritatea cărților și n-ar fi o exagerare. Despre unele am scris, despre altele încă nu, oricum, o trecere în revistă a celor mai semnificative (și concludente) are funcțiune de argument, chiar dacă ordinea — recunosc — e preferențială :

Slavici de Magdalena Popescu impacă admirabil spiritul monografic cu spiritul eseistic sub un regim metodologic ferm și consecvent, studiul întreg fiind în egală măsură descriere și rescriere a operei lui Slavici cu minuția documentară și fantezia critică necesare unei interpretări personale ; **Spectacol interior** de Ion Vartic are înfățișarea unui caleidoscop, diversitatea de obiect și de temă a eseurilor ce-l compun vădind nu doar informație literară serioasă și o formație intelectuală de tip universitar ci și un fel de radicalism al ideilor și motivelor critice, susținut de o remarcabilă inteligență ; **Odiseu în Atlantic** de Andrei Brezianu, cartea unui comparatist nedeclarat, impune prin finețea investigației critice, în manieră, totuși, eseistică, a motivului sau temei titulare într-o arie de civilizație și de cultură (anglo-saxonă) foarte bine stăpînită, cu referiri și estetice și sociologice subtile ; **Preludiu** de Al. Ștefănescu este o curajoasă încercare de concentrare într-un tablou sever a literaturii contemporane, atestînd suplete critică și un stil personal, dincolo de oscilațiile gustului, încă detectabile prin ceea ce lipsește din imaginea propusă ; **Masca principelui** de A. I. Brumaru, citită, din păcate, cam neatent, conține o tentativă, în bună măsură reușită, de privire a literaturii unui scriitor contemporan (Eugen Barbu) în lumină bachelardiană și într-un limbaj adecvat, pe alocuri de o prețiozitate terminologică ostentativă ; **Nesomnul capodoperelor** de Petru Mihai Gorcea interpretează literatura lui Sadoveanu, Arghezi și Rebreanu în intenția sintezei, dovedind putere de analiză, spirit de observație și consecvență metodologică într-un stil însă cam didactic, de explicitare excesivă ; **Byron și byronismul în literatura română** de Ileana Verzea e o analiză în spirit comparatist a „succesului" și „influenței" unei mode literare într-un alt spațiu decît cel în care s-a născut, notabile fiind meticulozitatea documentării și exactitatea diagnosticării. Un cuvînt trebuie spus despre excelenta monografie dedicată de regretatul Ovidiu Cotruș lui Mateiu Caragiale, cartea intrînd prin valoarea ei în sfera lucrărilor de referință peste care nici un cercetător viitor al operei mateine nu va putea trece fără a prelua sugestii și idei.

Laurențiu Ulici

Virgil Almășan, Gheorghe Iacob : „Odă Patriei"

În căutarea cuvîntului

Ce oare poate spune despre poetul viitor ori chiar despre Poezie, cartea de debut ? Sînt poeți a căror forță de creație a izbucnit tumultuos, dar s-a istovit după primele apariții. Și, la antipod, cît de trudnic, cît de îndelungat a fost debutul unui creator de mare energie poetică ca Arghezi.

Cititorul avizat, adică criticul, se găsește în dificultate atunci cînd trebuie să se pronunțe asupra debuturilor unui an editorial. Pe ce plan se va situa demersul său ? Pe acela al taxinomiilor ? Dar, în acest caz, orice ierarhie este lipsită de conținut, deoarece absentează termenul de comparație, elementul ordonator în funcție de care pot fi rînduite respectivele opere. Spicuiesc din cîteva cărți : „și toată casa e un gorun cu cercuri de zi" (Ion Davideanu — **Graiuri**) „ca melcul pe oglindă descopăr adevărul" (Laurențiu Cârstean — **Ținutul îndepărtatelor seri**). „Iar prin albastru trece o spaimă de-inserare" (Ion Popa Argeșeanu — **Suhțire trecere**) etc. Dar, dacă figurile izolate pot fi sclipitoare, cu mult mai greu se constituie viziunea integrală, acea percepție globală care-și asumează lumea în mod specific, generînd universuri poetice. S-a spus adeseori că poezia nu este numai un mod de a scrie, ci și unul de a gîndi lumea. Și, ca orice „modus vivendi", și gestația ei cere acumularea, în timp, a unei experiențe decisive. De aceea, și critica remarcă adeseori acest fapt, cartea de debut ne poate aduce mai ales un stil propriu, un glas personal și mai rar, o viziune totală inedită.

Se susține uneori că poezia este „mod de a trăi" iar alteori, că ea este „mod de a spune". Se pare însă că adevărul este la mijloc, căci modul specific de a trăi numit poezie se realizează prin actul comunicării poetice. Simpla trăire „poetică" a unui fapt, nu ne va face niciodată să fim și „poeți". Or, relativa inaccesibilitate a acestui statut stă în dificultatea găsirii unui limbaj propriu prin care lumea să poată fi gîndită și trăită într-un mod autentic și inedit. Se mai susține că poetul comunică, prin poezie, o stare. — Fals ! Poetul nu comunică cu nimic mai mult decît ceea ce comunică versurile sale. Acestea pot genera un univers liric (adică o constelație verbală care ne oferă un model de lume posibilă, pe care o trăim ca atare) ori sugestia unei stări (adică, prin interacțiunea cuvintelor, dincolo de semnificația lor, poezia trimite către o anumită dimensiune pe care nu o putem exprima decît prin termeni legați de psihologie). Și cum problema limbajului poetic este esențială pentru cartea de debut voi nota, de-a lungul lecturii, cîteva din aspectele, concretizate în creația individuală, ale acestui proces.

Este uluitor cîte lucruri se petrec în poezia Ioanei Crăciunescu (**Scrisori dintr-un cimp cu maci**). Găsim aici o adevărată explozie de fapte mărunte, difuze, fără capăt. Totul are aerul unei povestiri rostite pe nerăsuflate, încărcată cu multe evenimente și relatată cît mai pe scurt. De fapt, tonul narativ nu este decît o mască pentru confesiunea lăuntrică. Anihilatoare prin multitudinea lor, acțiunile se dizolvă reciproc, își pierd înțelesul și rostul : convergența lor generează o anumită disponibilitate pentru reverie. O ironie blîndă dublează toate cele povestite. Ea este ecoul detașării de fapte, a distanței față de universul creat. Limbajul devine transparent, căci prin el cititorul pătrunde spre sugestii neexprimate. El este atras nu de ceea ce acesta spune, ci de ceea ce el presupune. El descoperă atunci nu o confesiune, ci o contemplare, nu un șir de fapte, ci o stare continuă de reverie senină.

Pentru Liliana Ursu (**Viața deasupra orașului**) lumea este o încordată luptă între natural și tehnologic. Se poate remarca dislocația ordinii biologice într-una pur obiectuală, mecanică. Elementele cosmosului se întrepătrund, ființele devin alcătuiri hibride, haotice. În această lume cu „cercuri de asfalt" și „nori sintetici" poeta este „electrocutată de seve". Se observă că orașul (elementul tehnologic) nu reprezintă o temă, un obiect poetic, ci un vocabular. Elementele sale nu sînt cîntate ca atare, pentru virtuțile lor intrinseci, ci sînt folosite ca termeni expresivi pentru a comunica o anumită stare și viziune asupra lumii. Fenomenele naturii sînt descrise prin fapte din ordinea orașului. Acesta îi furnizează poetei un limbaj adecvat exprimării trăirilor sale în fața lumii. Pentru ca poezia să se nască a fost de ajuns să se ivească un cuvînt, un vocabular metaforic, care să integreze universul inconjurător.

Primordialitatea limbajului poetic, ca transcriere mediată a viziunii, este și mai evidentă la Ion Iovan (**După amiaza unei clipe**). Orizontul său poetic, lumea „obiectuală", creată de texte este doar un pretext pentru o altă ordine a ființei poetice. Pe un plan secund se decantează un sens difuz, negînd de conținutul concret al fiecărei poezii. Înșiruiri de fapte, notații vizuale, observații curg fluent, aproape fără pregnanță. Dincolo de ele, cuvîntul sugerează o altă deschidere a semnificației poetice : este sugestia unei stări, văzută mai puțin ca o coordonată psihologică, ci mai ales ca o dimensiune a lumii.

Tot limbajul este cel care te izbește la primul contact cu poezia lui Corneliu Vadim Tudor (**Poezii**). Sonor, maleabil, armonios, el se impune ca o prezență în sine. Dacă s-ar putea folosi o asemenea formulă, ar trebui să vorbim de o „calofilie sonoră". Deseori valoarea simbolică a textelor este potențată de arhaismul șocant („veliștea vremii", „tinerețe scumpă, vreme de porfiră" etc). Bogate în metafore, poeziile sale creează un spațiu aparte ; discursul liric se convertește într-un univers poetic. În consecință, poezia sa este întotdeauna evocatoare. Altfel spus, ea își creează un referent propriu. Metafora și simbolul direcționează semnificația către constituirea unui univers obiectual. De aceea, centrul de interes se fixează nu asupra spunerii poetice (ca act), ci asupra tărîmului pe care ea îl circumscrie. Imaginea va fi atotputernică, frapînd prin forța ei evocativă. Discursul se imanentizează (devine opac), nu mai trimite către nici o dimensiune exterioară. Semnificația lirică nu este centrifugă, ci centripetă.

Poet în toată puterea cuvîntului este Nicolae Dan Fruntelată (**Puterea sunetului**). În versul său plin de forță, recunoaștem filonul fertilizator al simțirii populare. Lumea sa este animată de o stihie lăuntrică. Totul este fierbere, tensiune, devenire. Poetul este bîntuit de semne și de puteri. Străpuns de acestea el participă la o ordine mai înaltă a lumii : aceea a tainelor și stihiilor. Recunoaștem aici programul blagian, transpus de Nicolae Dan Fruntelată într-o viziune originală, retrăit pe coordonatele unei sensibilități proprii. Textele sale dau la iveală o temă ordonatoare : aceea a plecării. Poetul este centrul unui univers, care departe de a fi opresiv, convergent, este, din contra, emergent. Toate par a se desprinde de el, golindu-l de aparențe și lăsîndu-l singur în fața marilor întrebări. Iar atunci cînd va vorbi despre rădăcini, despre „aici", poetul va vorbi de fapt despre „izvoare".

Rîndurile de mai sus sînt simple impresii de lectură. Ar fi prezumțios să fie luate drept un „bilanț" al debuturilor poetice ale anului 1977 (sînt aici omise apariții notabile ca Dumitru Eliade, George Iarin, Patrel Berceanu, Laurențiu Cârstean, I. V. Strătescu, Mariana Bojan ș.a.). Ideea ipostazelor limbajului poetic în acest moment decisiv al întîlnirii creatorului cu poezia a ordonat materialul prezentat. Așa încît cele spuse pînă aici sînt dedicate nu atît „debuturilor", cît mai ales **debutului.**

Mihai Coman

Porți și fîntîni

Întîmplarea a făcut ca volumul Vindecările *(1976) să apară exact la zece ani după debutul din* Contemporanul, *însoțit de emoționantele cuvinte ale poetului Geo Dumitrescu. Zece ani trecuseră de la acel număr purtînd data de 5 august 1966. Încărcate de semnificații diferite, cele două date, stringînd între granițele lor un deceniu, aș vrea să le cred, evocîndu-le acum, firesc, apropiate, asemănătoare cu stîlpii aceleiași porți. O poartă maramureșană voi adăuga repede. O poartă deschisă către o gospodărie grea și aspră, o poartă mîndră, înaltă, fără de care drumurile și temeiul casei și omului ce ți-o deschide par mai puțin statornice și frumoase. Deci o intrare în lumea creației pe care s-o vezi, să te bucuri c-o văd și ceilalți, nesubordonată acareturilor și curții, o intrare orgolioasă, într-un fel, spre tine și ai tăi, care să-i onoreze și pe cei care-ți calcă pragul. Nu o ușă deschisă ori josnică sau o portiță pe care-o biciuie vîntul, căzută într-o rînă, nu trei-patru scînduri încropind o intrare indiferentă, profanînd ideea pragului spre o lume nouă și trecerea, creșterea. Generația mea a debutat în volum, cel mai adesea, tîrziu. Numele s-au amestecat cu cele dinaintea lor și cu cele care-au venit grăbite din urmă, dar toate acestea n-au avut importanță, căci vîrsta debutului nu reprezintă pentru nici unul din noi un titlu de glorie sau o sămînță de nostalgie. Fiecare ne construim poarta noastră și ne gospodărim — nu văd nimic strident pentru urechea poetului în acest cuvînt — darul nostru. Modelul meu contemporan de volum de debut a fost cel al poetului Dan Laurențiu. Esențialitatea unei rostiri stăpînită încă din prima carte. Dar nu mi-am potrivit vocea după cea a poetului ce-și tipărise primul volum odată cu cîțiva colegi de vîrsta mea. Am înțeles însă că Poziția astrilor e o poartă și că multe din celelalte cărți, deși și-au găsit lumea, nu și-au deschis o cale spre ea. E foarte ciudată această descoperire a unui univers, revelația că te afli în fața unei lumi care poate fi a ta precum îți aparține zidul casei, și fereastra prin care, doar, tu vezi astfel cerul și dealurile, răsăritul și florile de gheață ale iernii. E foarte ciudat acest sentiment și conștiința că, dacă-ți lipsește intrarea spre poezia ta, pragul către tine e ca și cum ai pierde totul. Cînd am citit cronicile la prima mea carte, am căutat în miezul lor urmele sau semnele că această poartă spre lumea mea există. Am citit și recitit cuvintele scrise de Nicolae Ciobanu, Constanța Buzea, Laurențiu Ulici, Liviu Leonte, Nicolae Manolescu, S.I. Nicolaescu, Petru Romașan, Dinu Flămînd, Cornel Ungureanu și cronica din* Transilvania, *tălmăcindu-le astfel, măsurîndu-le cu această măsură și nu cu laude ori critici în afara poeziei. Nu sînt în primul rînd originale porțile din Maramureș. N-au vanitatea alterității și-a inovației cu orice preț. Sînt înalte și drepte, solide și curate și nu întîmplător lîngă poartă se înalță cumpăna fîntînii și ghizdurile ei, poartă și fîntînă sînt legate. Fiecare din noi dăruindu-și prima carte dorește să pună în fața cititorului său o poartă și o fîntînă. Nume noi și-au pus semnătura pe un volum în ultimul an. Pe cîteva dintre ele le cunoaștem de mult, ca și cum poarta și fîntîna existau înainte să existe cartea. În poezie, Liliana Ursu, Ioana Crăciunescu, Ion V. Strătescu, Laurențiu Cârstean, Mariana Bojan, Ion Iovan, Gabriel Chifu, Ștefan Ioanid, Corneliu Vadim Tudor, Nicolae Dan Fruntelată. În proză, Dragomir Horomnea și premiata* Luceafărului, *Areta Șandru, Dan Claudiu Tănăsescu, Sorin Holban, Nicolae Neagu și romancierii Mircea Săndulescu și Ioan Dan Nicolescu. În critică și istoria literară Gelu Ionescu, Marian Papahagi, George Gană, Alex. Ștefănescu, Mariana Ionescu, G. Gheorghiță, A.I. Brumaru, Mircea Scarlat, Virgil Stanciu, Gheorghe Pătrar... În spatele acestor nume există sau nu o identitate creatoare, un ținut, o lume, un adevăr estetic. Ceea ce știu sigur, bucurîndu-mă și tresărind în fața acestei certitudini atît de simple și impovărătoare, este că cei ce vor rămîne din aceste însiruiri de nume vor avea sau au deja poarta și fîntîna lor precum casele din Maramureș.*

Doina Uricariu

DEBUTURI ÎN ROMAN (III)

O posibilă carte de moravuri

Recomandat de Marin Preda („Dragomir Horomnea e un tînăr debutant, dar cartea sa e matură, plină de fapte și încărcată de surprize care fac lectura pasionantă... Un prozator de viitor") și susținut de o parte a criticii literare, romanul **Cer cuvîntul** este opera unui ziarist perspicace, interesat de faptele actualității, în stringența și, am zice, tulburea lor efervescență. Față de tendința prozatorului român de a merge cu un pas în urma evenimentului și de a scoate o filozofie de viață din prezentarea prea parabolică a istoriei, dorința unui debutant de a pipăi pînza actualității sociale și a scoate din ea simbolurile morale ale individului reprezintă, se înțelege, un indiciu de bun simț și clarviziune. Însă nici clarviziunea în privința temelor, nici bunul simț față de ele nu sînt suficiente în roman. Mai trebuie un simț al creației care să aducă documentul de viață în literatură și să dea subiectului smuls din cronica prezentului o reprezentare generală de viață.

Ce ne spune, din acest punct de vedere cartea lui Dragomir Horomnea ? Fără complicație epică, ea reproduce stenograma unei ședințe pe un șantier carecare, voind să surprindă într-o împrejurare obișnuită de viață o varietate de atitudini umane. Inginerul Păun, specialist eminent și, după cîte se pare, om cu o moralitate de bronz, face cerere să fie primit în partid, și cererea este primită, la început, sărbătorește. Vorbitorii elogiază pe candidat, candidatul se simte stingherit de atîtea vorbe bune, în fine, cazul este limpede și nici o complicație nu se întrevede. Întrebările ca și răspunsurile sînt de o banalitate previzibilă, cuvintele n-au culoare, frazele n-au originalitate. Înțelegem că prozatorul își alege deliberat o schemă și un limbaj adecvat, cu intenția de a sugera monotonia, rutina normalității. Însă, de ar merge pînă la capăt așa, romanul n-ar fi posibil sau ar fi posibil numai într-un singur caz : să existe un talent puternic de analist care să dea, din observarea faptelor mărunte, iluzia locurilor comune ale vieții curente, dar de la o mare înălțime a spiritului. Cazul dificil al actorului care trebuie să interpreteze rolul unui actor fără talent. A sugera lipsa de vocație cere o mare vocație și numai artiștii mari se încumetă să dea viață unor astfel de personaje.

Dragomir Horomnea nu merge pe această cale, el tulbură după oarecare vreme premizele cărții, punînd pe cristalul personajului său o pată. Seriosul, priceputul, onestul inginer Păun avusese un moment de derută pe cînd se afla în străinătate. Ispitit de contractul unei firme străine, el ezită timp de o săptămînă, apoi ispita este învinsă și inginerul se întoarce acasă. Nimeni nu cunoaște această veche criză morală, inginerul Păun ține, totuși, s-o mărturisească în fața adunării de partid, din dorința, lesne de bănuit, de a se elibera de un rău ascuns. Confesiunea produce stupoare, tonul sărbătoresc dispare, atitudinile vorbitorilor se diferențiază. Romanul începe (sau ar putea să înceapă) propriu-zis de aici pentru că, odată ce conflictul se complică, apare și posibilitatea unei diferențieri tipologice. Romanul devine, într-adevăr, mai interesant, totuși personajele întîrzie să iasă din anonimat. Dragomir Horomnea orientează cartea, jurnalistic, spre un caz moral. Este sau nu culpabil inginerul Păun ? Adunarea se împarte în două și faptele inginerului sînt puse pe două coloane. Cei care îl neagă sînt în ofensivă, antipatii refulate ies, acum, la suprafață, greșelile vechi ale inginerului sînt reactualizate. Lucrînd, pe cînd era tînăr de tot, la căminul cultural din sat, pregătise un fotomontaj în scopul de a populariza avantajele agriculturii socialiste, dar imaginile fuseseră trucate. În ce scop ? în scopul de a înșela pe țărani, spun cei care îl acuză. Dimpotrivă, zic alții, mica înșelătorie servea o cauză înaltă : mai repedea hotărîre a sătenilor de a purcede pe calea socialismului ! Un inginer din aceeași localitate, Pătrău, invidios pe succesele lui Păun, îl acuză de a fi făcut presiuni asupra propriului tată pentru ca acesta să intre în cooperativa agricolă, un altul aduce amănuntul că, același Păun, pe cînd se afla în concediu, n-a vrut să participe la strîngerea recoltei, amenințată de ger. Din altă relatare aflăm că personajul avusese conflicte cu inginerul Mocreață de la centru și asta nu-i bine pentru că arăta o înclinație spre anarhie.

La șirul faptelor negative se adaugă și detaliul că mama culpabilului Păun este o ființă religioasă. În fine, inginerul a indicat altă dată, la începuturile carierei lui, o soluție tehnică falsă, aducînd prejudicii întreprinderii, și în altă împrejurare a acoperit pe un șofer care furase niște saci de ciment de pe șantier, obligîndu-l, este drept, să-i restituie. Șoferul însă, explică inginerul, era la prima lui abatere și avea o fată bolnavă care, în fapt, a și murit. Nereclamîndu-l, el a avut în vedere o pedagogie simplă, și pedagogia a dat roade : șoferul Băniță Vasile s-a îndreptat, fiind azi un muncitor destoinic, onest.

În lista faptelor bune figurează și curajul inginerului Păun (salvase un muncitor de la moarte) și, în genere, la toate acuzațiile aduse de răuvoitori, există reversul medaliei. Păun n-a participat, de pildă, la salvarea recoltei nu din lene sau indiferență, ci pentru că s-a grăbit să se întoarcă pe șantier pentru a salva betonul amenințat de ger. N-a insultat pe superiorul său Mocreață, s-a opus doar în chip dîrz unei hotăriri aberante venite de sus. N-a fost tentat, pe cînd se afla în străinătate, de bani, a avut doar un moment de șovăire, provocat de o cauză intimă. Cauza iese pînă la urmă, cu toată împotrivirea inginerului, la iveală. Din relatarea directorului Nicolau, fost profesor al inginerului Păun, reiese că acesta din urmă avusese dificultăți în familie : soția, doctoriță, nu acceptă viața aspră de șantier, vrea distracții, viață mai variată, comoditățile civilizației și, intrînd în conflict, soții sînt pe punctul de a se despărți (eternul conflict grav al prozei ușoare).

Ezitarea inginerului Păun avusese, vasăzică, nu o cauză de ordin politic, cum insinuează unii vorbitori (între ei, o femeie teribilă, Viorica Hortopei) ci una sentimentală, repede depășită. Dialectica aceasta intimă nu este înțeleasă, și inginerul Păun nu primește, în cele din urmă, adeziunea adunării. Unii dintre cei care îl susținuseră îl părăsesc, alții continuă să-l apere, dar fără succes. Cererea este amînată, pînă ce cazul său va fi elucidat. „Parcă mai scîrțîie ceva, tovarășe inginer", explică un personaj, nea Cîrnu, care-i dăduse recomandare, dar votase împotriva primirii în partid.

Acesta este dosarul pe care îl propune Dragomir Horomnea, într-o relatare reportericească, liniară, cu un mic și neînsemnat artificiu epic (rememorarea unor întîmplări vechi sub formă unor paranteze introduse, fără altă explicație, în cronologia narațiunii).

Nimic de zis împotriva formulei epice și nici împotriva subiectului ca atare, pretext pentru un posibil roman de moravuri. Însă justificarea „cazului" este în **Cer cuvîntul** nesatisfăcătoare. „Pata" morală a inginerului Păun este de-a dreptul absurdă, ca toate celelalte erori pe care le fabrică adversarii săi. A discuta, pe mai multe pagini, dacă un tînăr activist cultural a făcut sau n-a făcut bine expunînd o fotografie cu spice de grîu mai mari decît în realitate mi se pare un fapt derizoriu. A întoarce pe toate fețele amănuntul că un inginer în concediu nu participă la munca agricolă este, iarăși, a dramatiza în chip inutil viața, și a falsifica literatura crescută în marginea ei. O oarecare consistență au în **Cer cuvîntul** însemnările despre unele piese secundare din acest roman-document (Popeangă, Haralamb Fătucă zis Malacu), deși limbajul personajelor, de o trivialitate necolorată, nu reprezintă o bună carte de vizită : „doar nu-s supus austriac", „nu-s făcut la bețe" etc. Romanul lui Dragomir Horomnea, pornind de la o premiză verosimilă (istoria culpabilizării unui individ inocent) devine pînă la urmă schematic. Oamenii n-au viață, dosarul-moral rămîne, în afara simțului de creație, nerevelator.

Eugen Simion

planetă de tînăr

Publicăm în numărul de față, la rubrica „Planetă de tînăr", pe cîțiva dintre poeții și prozatorii tineri debutanți și susținuți mai atent de revista noastră în ultimii ani, pe cîțiva dintre autorii ale căror creații îndreptățesc speranța că mîine numele lor se vor așeza pe coperțile unor cărți demne de stima cititorului, de prețuirea criticii literare. Marin Lupșanu, Mircea Brăiliță, Denisa Comănescu, Artur Bădița, Dan David, Constantin Dochian, Marian Bodea, Adrian Frățilă, Boris Marian, Mircea Nedelciu și Dumitru Augustin Doman, prezenți în paginile revistei de față, ne par — la fel ca Aurel Antonie, Marian Drumur, Mihai Vișan, Gheorghe Truță, Roman Istrati, Tatiana Lucsandra, Mihai Adrian Fres, Florea Burtan, Aurel Selciuc, Ion Andrei, Marcel Hărăgan, publicați în alte numere ale revistei, mai mult decît niște „stele fără nume". Dintre ei, avem încredințarea, se vor impune noi autori de talent, aspirația lor către literatură va cunoaște împliniri importante. Le adresăm acum, în numele redacției revistei „Luceafărul", propunîndu-i totodată atenției editurilor noastre, o colegială urare de „Drum bun".

marin lupșanu

Mori de grîu

La marginea satului înmiresmate și dulci
morile de grîu imense cît niște dealuri
pe care turmele soarelui pasc în neștire.
În coliba unui roi de albine să intri
și nu vei găsi atîta lumină ca-ntr-o moară de grîu :
lemnul acela troienit de făină,
boabele risipite luminînd dușumeaua
și mărarul blajin și suav ca un tei înflorit.
Într-o moară străveche de grîu toamna să intri
cînd lumina foșnește în boabele dulci
și soarele, patriarhal arde numai în pieptul
țăranului tînăr. Un sentiment
de împlinire ți-apasă sufletul ca și cum
frînzele cerului pe umerii tăi s-ar sprijini.

La marginea satului împrejmuite de nuci
morile de grîu înmiresmate și dulci.

Rădăcini

„Cînd rupi pîinea caldă pe masă
și din ea țîșnesc ciocîrlii
ce sentiment îți luminează sufletul tată" ?
„Fiul meu,
un plug de lemn dacă rămîne prea mult în brazdă
prinde rădăcini, învlăstărește
și tu știi aceasta, altfel,
n-ai iubi Caii și Soarele cu atîta patimă,
nu ți-ar fi sîngele înmiresmat de mirezmele cîmpului
și-n pieptu-ți tînăr și sănătos
n-ar pendula Soarele ca o inimă".
„Tatăl meu,
cu patimă iubesc Caii și Soarele
dar uite, la temelia copilăriei mele
țărîna umedă îmbobocește, dă-n floare",
„Ehei, fiul meu, părinții pe sub pămînt
dorm cu rădăcinile grîului de gît".

Părinții

Cu piepturile troienite de albe cămăși —
părinții —
lemnari, fîntînari cu teaca achilor plină
de zeii păcii și de lumină.
Toamna pe cîmpurile mari
ca pe niște prunci ținînd snopii în mîini
buni părinți cu piepturi albe cum sînt faguri
din pîini.
Țărani — aspri cu viața dar blajini cu țărîna
pe care o mîngîie cu sufletul nu cu mîna.
Țărani noduroși ca niște copaci
cu rădăcinile adînci cît istoria neamului
fiecare inel : un război, o răscoală
moartea unui copil sau o ploaie viguroasă de vară,
anul în care și-a 'nălțat casa sau i-a ales-o
boul în jug
cînd însuși țăranul i-a luat locul la plug.
Bărbați care la nevoie duc soarele-n spate
și-l răstoarnă pe cîmpuri însămînțate,
femei cu mîinile înțăpezite de cocă.
Dacă nu dorm vara pe cîmp
țăranii se-mbolnăvesc, se sufocă.

dumitru augustin doman

cerul

Pe la trei și jumătate spre dimineață i se făcu somn, de vină putea fi aeroterma care-i arunca în spinare de la cinci-șase pași valuri de aer cald și umed. I-ar fi spus lui nea Busuioc, „mai oprește-o dom'le, dă-o dracului de măgăoaie, n-a dat gerul peste noi, căldură fac și mașinile...", dar cum să-i spună el așa ceva lui nea Busuioc cînd acesta era cel mai vechi strungar din secție, iar el cel mai nou, era la a doua săptămînă de schimbul trei. Rămase de cîteva ori amorțit, mutînd în fața strungului, pentru o clipă începea să se înnoade un vis, se trezea apoi la cîte un zgomot mai puternic și hotărît să iasă la aer să se trezească.

Afară îl tăie un aer rece. Pe cerul sticlos și plin de stele, deasupra Bahluiului atîrna o lună lămîie ; o privi cîrcnind clipe lungi pînă nu mai vedea decît haloul ei rostogolindu-se pe loc ametitor.

Aude pocnind ușa masivă de tablă și se-ntoarce brusc, poate e maistrul : dar nu, nu este maistrul, ci Nuțu, colegul lui cu care s-a angajat cu o lună în urmă.

— Ce faci, mă, aici ?

Dă din umeri și mormăie un „mi-e somn...".

— De unde să iau o roabă ?, nu tace Nuțu, trebuie să duc niște flanșe.

— Eu n-am, îi răspunde și face gestul de a întoarce buzunările pe dos. Și, în definitiv, asta nu-i sculă de strungar.

— Du-te dracului, înjură Nuțu și pleacă.

Răcoarea nopții îi taie fruntea. Deodată se opresc motoarele la compresoare și se lasă liniște, doar din secție se aud vuind mașinile, ca ecoul unui rîu poticnindu-se în cascadă. Pereții secției sînt fulgerați des de arcul electric de sudură din secția alăturată.

E martie, se gîndi, ar trebui să fie primăvară dar iarna asta insistă. Ridică din nou ochii spre cer, era sticlos și plin de stele. Își aminti că duminica trecută a fost pe-acasă pe la Nuțu și l-a privit seara împreună cu Marina, sora lui Nuțu. „Tu știi cerul ?". I-a întrebat odată Marina și el a privit-o mult, parcă o veșnicie, ea a tăcut parcă vinovată și el și-a simțit deodată fruntea nădușită și i-a zis : „Poate-l învățăm împreună". Au rîs încet amîndoi, se făcuseră gropițe în obrajii de țigancă ai Marinei, i se făcuseră gropițe în obraji și-i sclipeau ochii și dinții lați. Au rîs încet, tainic.

mircea brăiliță

Labor

Valul ce bate acum dar și pururi în
oamenii tăi diafani
ca intr-o stîncă celestă — o ! Patme — piere
în grele mătăsuri cu dor de tăcere.
Muzica va a smulgem din pulbere sub blînda
aripă veche a marilor maci :

cîntec de trecerea soarelui, lumii ca
roți îngerești pe mirezmele cîmpului dornic
lăsarea singurătăților noastre le-alungă
ca veșnice comori la soborul de prunci
care uită cum rîd și li-e plînsul amanic

cîntec despre grădini înviate și ne
labirintului ane pentru strîmba-i nemărginire
firelele cele noi împarți l-aud
dacă firelele cele mai drepte pîlvesc
gloria lumii (o ! floare) ca-o mînă atît de
subțire

lirica magna din sufletul bulibăr vechi
care fac în secret înfiere
și toamna păduri scuturate de chin și
corăbiile noastre în timp cum se-nfierc
ca stropi pe un fluviu de miere

foiala timpanelor reci ce-a auzi
prăbușită de fluierul dulce și lală
a cîntăcilor sorbi în grai părintesc
ca un rîu oglindind galaxia spartă

și vor sui ca sărbătoare
în cosmosul preamăsurat acesta
(plîngerea timpului, dar de tărîm și cîntul)
și-a tors de poveste
va licări argintu-ne timpi
din pulbere cînd trece vîntul.

Om nou

Om nou
arată-te iar pentru mine să rătăcim în dublă
soartă
atît de-aproape să trăim încît să nu știm
cine moare
să fim tot fericiți dar prinși într-o privelițte
mai crudă
unde-a cîmpiile fierbinți fug sorbi reci de
speriatoare
și cerul l-aduc la baze printr-o
nepămîntească trudă

Mihai Topa : „Pasteluri"
(Din expoziția deschisă în holul Teatrului Mic)

iar carnea secolului, dulce, aproape să
ne-nghețe-n gură
în oglinzile minții, cu vitezele minții
să ardă haita timpului nou
noi cu mîini nestemate alesătură
să scoatem din sufletul încă lingau

și mila cerului străin să n-o cunoaștem
niciodată
decît lumina fără zare a celor care vin de
mîine
pe sub pămînt trecuți o clipă să stăm la
masa preacurată
cu vinul veșnic în pahare și-alături strălucind
o pîine.

Din vară

Văd iarăși albe
minuni ale zilei unduind ca spice
și ele cu o formă doritoră deschizind
în pîntecele verii un drum fără sfîrșit
sori dulci aruncă acum peste întreaga țară

cum într-o seară
crezurem că sub țeasta-mi de cleștar
abia scîlpind și respirînd abia, o să te
furișezi
și tot stirnind minusculele-ți uragane
să-mi cîrîi cînd și unde se sfîrșește
păsunea creierului meu uitat de iezi
fiindcă așa erai doar pasăre lingușitoare
de dinăuntrul limbii pe care-o îndrăznim
și n-ar mai fi acest popor între popoare
ferit de scîncetele unui anonim
acum cînd casa celor vii se-nalță
și îți înșiri speranțele în alte salbe
acum cînd scormonind în nesfîrșitul verii
te-nnobilezi. Văd iarăși albe...

denisa comănescu

Numai eu mai întîmpin bucuria...

deja am văzut îndrăgostiți în ruină
am văzut soarele bolnav sculpind peste
multe din fericitele clipe ale prietenilor mei:
cu flori de ghiață i-a amăgit, aruncîndu-le
apoi mere putrede
trupurile și-au fluturat trufia de-o clipă
prin impudice ploi
toamna a despărțit lucrurile de safirele
false
mirii sculptați pe capace au adormit...
Numai eu mai întîmpin bucuria
care vine cu picioare de zahăr prin rîu

Miercurea familiei

De noi trei depinde un nor foarte subțire
mama vopsește lucrurile negre (și numără
locurile la cimitir)
eu mă furișez pe la două noaptea în casă
mama (care simte în somn și coada pisicii
mișcîndu-se) oftează
în fiecare zi facem cu schimbul de veghe
la patul bunicii dintr-o cameră de spital de
la etajul IV
și ne vine rău la ieșire
uneori ascult muzică simfonică la pick-up
și nori păstoși migrează prin aerul familial
părinții se refugiază pe balcon
dar telefonul îi urmează precum o zi de vară
torturează nordul
încă de duminică dimineața tata ne anunță
pe rînd
pe mama și pe mine (și de atunci în
fiecare zi)
(ne spune) cu glas rar și hîrîit întocmai ca
bătăile inimii sale
„Miercuri la telecinematecă e Taleaua
neagră"
„Miercuri la telecinematecă e Taleaua
neagră"
în camera de musafiri ne întîlnim în fața
televizorului
și ne atingem mîinile cu grijă ca și cum
de noi ar depinde un nor foarte, foarte
subțire.

Privind stejarii din fața căminului de fete

În amurgul acesta mă întorc încă o
dată-nspre tine
mi-aș rupe tinerețea ca pe o rochie veche
și-aș da-o hrană peștilor
dacă inima ta ar mai bate
așa cum se-nvîrtește pămîntul
puține lucruri au rămas
borurile pălăriei în care bunica își încropise
biserică
chibritul aprins sub nacela părinților
plutitori
voi veni înainte ca soarele
să-ți atingă fața
și să nu lase nici o urmă acolo
unde au fost ochii tăi.

dan david

Ochii lui Homer

Dar mi se zbat în frunte
ochii lui Homer

Și simt pe cornea mea cum umblă
sudoare și priviri,
lumini și ameniri :
parcă luna rece calcă peste trupul meu
fierbinte
parcă noroade de cuvinte scumpe
în nervii mei frumoși se scaldă
și toate izvoarele curg prin pustiul privirii,
spălînd
ochii lui Homer, ochii diamantului,
ochii de cărbune zvîrcolind cenușa nopții
curg izvoarele ca sîngele prin
frumusețea luptei (o, raze de iubire și har ! /
stele
cad pe lume și soarele-i barbar...)
și ochii se zbat amar
prea sînt priviți din toate părțile
forme de noapte, celule —

Dar cînd se face ziuă ?

Soarele e frumos ?
Cum e soarele, luna ?

Probleme

— sînt tare vinovat —

sfîntă rouă clipocind în valuri de mure
inima mea viață de pădure / lăcrimează
fluturi și răcoare
sînt doar privirea unui blînd țăran
spălată-n hronici, lacremi și duhan.
am furat meseria de izvor — harul și focul
sticlind în pădure
căci spirit curat / greu m-a botezat / frumos
m-a blestemat / De m-am făcut aflat
în lungi bătăi de vise clipind cu ochi de
cerb, în
rîuri de garoafe și iubire, întunericul
dulce al tăcerii prinde rădăcină,
mugur și floare...
Am furat meseria de izvor, sînt tare vinovat —
iubita clipește ca a stea în rîul botezat

constantin dochian

Cîntec

În seara asta toți copiii-s blonzi
de parcă luna-ntîrzîind în palmă
trecu-n privighetori și în rapsozi
toți caii ei veșnici de-aramă

În vie strugurii lehuzi
călătoresc spre lacrima de vin curat
și umblă vîntul hai și hui, auzi
cum cade toamna-n frunzele cu strigătul uscat

Și la fîntîni cu-n singur dor
apa limpede să stele
soarbe-alarul din urcior
numele blînd de femeie

Generație

În punctul meu de vedere pasărea zboară
fără să-mi ceară părerea
în ce să mă sprijin
pînă la steaua care abia de se vede
mirarea-mi adună verbul cu verb
nu mai vremea mea șlefuiește triunghiul
pînă trece în cerc

Sper într-un cerc, deci exist !

Conștiință

Cînd își spune cuvîntul forțează trecerea
dincolo de vedere
Pasărea-i doar esență de sbor în faptele sale
Trage linia dreaptă fără să taie capacii
care fac umbră-n amiaza de vară casaților
Zilnic ciopîrlind tot altfel de fluiere
în luptă cu starea de gravitație-a unora
pe cei care muncesc pentru dreptul la pîine
se sprijină
Ține sfat cu Mihai și Ștefan
în problema acestei istorii care o scrie
și mîna arată șiruri de cară spre mîine
încărcate cu grîu

teatru

Domnul Puntila și sluga sa Matti

Acordarea unui premiu cu mențiunea „pentru regie" pare să sugereze o breșă între proiectul regizoral și totalitatea instrumentelor artistice care asigură calitatea unei reprezentații. În cazul spectacolului lui Adrian Lupu confuzia (posibilă) se cere în mod sensibil limitată. Întîi de toate fiindcă avem de-a face cu un spectacol-eseu, în care elementele formale sînt subsumate unor tendințe multiple, neglijînd într-o oarecare măsură principiul armonioasei desfășurări. În al doilea rînd, observația poate fi legată de însăși modalitatea de percepție a comicului brechtian. Risul este aici mai degrabă o descărcare nervoasă, o eliberare catarctică de sub presiunea unor situații alienante decît acea facultate tipizatoare și plastică care indeamnă la toleranță. „Domnul Puntila și sluga sa Matti", în interpretarea Teatrului dramatic din Galați, implică tocmai un asemenea tip de limbaj de alternanțe și subite deconspirări vulgarizatoare al cărui efect se traduce prin dubla stare de șoc și reculegere, cu un alt nume, distanțarea. Dacă în formula ortodox brechtiană personajul Puntila apare scindat în funcție de capricioase dispoziții existențiale, în spectacolul gălățean el este mai puțin surprinzător, tutelat în schimb de forțe în aparență străine. Inconștiența exuberantă a burghezului va deveni însă, prin transfer de putere, totalitarism absolut. Dansul celor trei orbi, amintind maniera expresionistă, circumscrie evoluția evenimentelor. Mesajul politic impune prin adecvare. De pildă, „domeniul" lui Puntila, mașina, capătă diverse funcții. Va fi rînd pe rînd trapez, masă, tribună, muntele Hatelma, purtînd lozinci corecte sau inversate. Acestui proteism tactice i se asociază derută, nebulozitate prin gama fără sens a [illegible] care nu părăsește însă centrul scenei. Rezolvări exemplare și perfect integrate scopului manifest pot fi descoperite pe întreg parcursul spectacolului. Demersul regizoral tratează cu egală comprehensiune metafora vizuală ca și forța penetrantă a cuvîntului „spus", operînd ingenioase incizii în structura textului pentru a revela semnificații contextuale. Spre exemplu plecarea lui Surkkala de la mosie, evadarea este o imposibilitate, cercul închis nu permite iluzia. Surkkala este ucis cu consimțămîntul tacit, ipocrit îndoliat, al lui Puntila. Poate de aceea rolul lui Matti își pierde aura idealist demistificatoare, acesta semnificînd măreția omului comun, dar care el însuși nu poate interveni în vreun fel în destinul aberant al istoriei.

Trupa de actori răspunde cu promptitudine comandamentelor regizorale, încadrîndu-se nu fără efort concepției de joc de o mobilitate adesea explozivă. Excelentul Mitică Iancu, secondat cu intuiție și simț al măsurii de Mihai Mihail, interpreții unui cuplu de distinctă originalitate. Realizînd nu simple raporturi de completitudine, ci punctînd elementele unor dialectice opoziții. Întrucît spațiul nu ne permite, vom mai menționa cîțiva actori notabili în ordinea interesului : Liliana Lupan, Dan Andrei Bubulici, Marcel Hîrjoghe, Grig Dristaru, Aurelian Georgescu, Stela Popescu Temelie, Sanda Maria Ulmeni, Marga Georgescu, Victoria Suchici Codricel s.a.

Valentin Dumitrescu

film

Laudă unui scenariu

Tema și subiectul filmului serial pe care televiziunea a început să-l prezinte sîmbătă seara, sînt, desigur, de la bun început emoționante. Războiul de Independență, tulburător și de neuitat moment în istoria și sufletul neamului nostru, devine prin această ecranizare o mare întîlnire între ideile și emoțiile contemporane și cele care au însuflețit glorioasa desfășurare de la 1877.

Dar multe teme generoase, abordate de lumea filmului, au dezamăgit publicul și au degenerat în filme ratate, fără spectatori. Ceea ce impune și captivează încă de la primele două episoade, ceea ce asigură interesul și atenția telespectatorilor, ceea ce asigură chiar **emoționantul** acestui film, este scenariul semnat de Paul Anghel, scenariu care, spre deosebire de foarte multe alte cazuri — implicînd alți scenariști — nu mai contrastează ca valoarea cu jocul actorilor (deobicei impecabil) sau încercările lăudabile ale regizorilor și operatorilor. Este un scenariu admirabil dozat, în care informația istorică, livrească și mișcarea firească, verosimilă, se combină armonios, unitar, un scenariu în care faptele sînt redate cu simplitate fără a evita tensiunea înaltă la care ele s-au desfășurat și la care ele trebuie să fie astăzi receptate, în care dialogul trebuie urmărit cu atenție, pentru că nu este niciodată gratuit, dimpotrivă, este încărcat de idei și semnificații, de sensuri vechi și actuale, în care gesturile și atitudinile eroilor sînt gîndite, concepute să exprime la fel de puternic ca vorbele, în care figurile eroilor noștri, aproape legendari astăzi, devin apropiate și calde, ca acelea ale prietenilor și ființelor dragi, în care fiecare scurt episod, sentimental sau nemai informativ, trece prin cenzura bunului simț, devenind important în marea și impresionanta desfășurare de forțe ale acelui an de arme, sînge și flori, un scenariu fierbinte, dogoritor.

Totul este sentiment în scrierea acestui film prin care prezentul devine o oglindă a trecutului, în care ideea emoționează și emoția se ridică la rangul de idee. E o defilare de mari bărbați ai neamului, acei bărbați frumoși, parcă masivi ca munții, care și-au pus cuvîntul și viața pe inima istoriei, a timpului, a patriei, a neamului, a generațiilor. Tocmai această imensă cuprindere, această substanță consistentă o realizează Paul Anghel prin scenariul său (Vom reveni asupra regiei și interpretării). Un „Deșteaptă-te Române !" grandios fără a fi teatral sau grandilocvent, un imn care a existat și există subteran în ființa neamului, căpătînd tonalități majore în momentele grave și de impas. Temele istorice au fost întotdeauna atrăgătoare dar puțini s-au descurcat în tumultul lor. Paul Anghel pare prieten cu eroii naționali. Și așa reușește să ni-i prezinte. Participăm la evenimente și așteptăm cu sufletul la gură ce-o să se întîmple ca și cum n-am fi știut-o niciodată. Tot ce vorbesc marii bărbați, conducători sau simpli soldați, ne atinge inimile. Învățăm, înțelegem și ținem minte totul din nou, totul altfel, mai profund, mai adevărat, mai sigur. E un merit al său pentru care îi aducem laude, căci e bine cînd scenariul — primul pas făcut în drumul spre succes al unui film — are semnul de calitate al ochiului, mîinii și filtrului moral, al unui scriitor ca Paul Anghel.

Corina Cristea

televiziune

Emisiuni și reporteri

● Situația reporterului de televiziune e într-o mare măsură diferită de cea a reporterului din presa scrisă. Prin însăși tehnica realizării emisiunilor, reporterul T.V. e obligat să rămînă în „umbră" în planul secund al imaginii și al memoriei telespectatorului ; cele cîteva planuri îndepărtate care îl prind chipul și secundele (puține) în care numele său persistă pe genericul din finalul emisiunii, nu sînt de natură să-l fixeze în conștiința telespectatorului. Prin firea lucrurilor, în raport cu marea putere de penetrație a televiziunii, reporterul TV e sortit să rămînă un „anonim". Și, cu toate acestea, cei mai buni reporteri ai televiziunii ies din anonimatul de care vorbeam, ne impun în memoria noastră. Așa cum s-a întîmplat cu un foarte frumos reportaj inspirat din realitățile uzinelor „23 August" din Capitală, reportaj ce a beneficiat de comentariul expresiv și inteligent al lui **Constantin Vișan.** Reporterii de vocație reușesc să imprime programelor TV un „stil", o personalitate, să realizeze emisiuni memorabile. Despre cîteva asemenea **nume** în rîndurile care urmează :

● **Cornelia Rădulescu** intră și ea în categoria reporterilor de marcă ai televiziunii. Reportajele sale sînt realizate cu inteligență și cu multă căldură, cu o fină știință a apropierii interlocutorilor și a temei. Cornelia Rădulescu stăpînește arta de-a face un reportaj mare dintr-un fapt obișnuit și un interviu emoționant cu un interlocutor oarecare. .

● **Ciprian Enache** este un remarcabil (poate cel mai bun) realizator al emisiunilor cu profil economic. El a reușit să realizeze un lung șir de emisiuni „Panoramic", foarte interesante, ingenios structurate, și ceea ce este foarte important, apropiate de gustul și înțelegerea telespectatorilor. Comentariile sale, alerte, concise, incisive, de o ironie neiertătoare atunci cînd e vorba de aspectele critice, conferă emisiunilor pe care le realizează, calitatea de „piese de rezistență" în programul TV.

● **Ion Simion Pop** s-a impus pe micul ecran în „maratonul" realizat prin prezentarea celor circa 50 de emisiuni din ciclul „Drum de glorii", prezentări făcute cu erudiție, cu inteligență și cu un deosebit simț al scenei. Prezentator și reporter la „Ora tinereții" rămîne un amfitrion remarcabil : prezență de spirit, sobrietate, profunzime și... tinerețe.

● **Gheorghe Verman** se impune memoriei telespectatorului prin ținuta și competența cu care prezintă (și realizează) emisiunea „Viața satului". Amfitrion priceput, prezență plăcută pe micul ecran. Știe să imprime prezentării ori dialogului firesc și degajarea necesară. Emisiunile pe care le realizează sînt alerte, bogate în conținut, interesante.

● Firesc ar fi ca emisiunile de actualități, în speță „Telejurnalele" să fie prezentate și de femei. Cum tot firesc ar fi ca duminică seara să urmărim filme care dezbat teme de acută actualitate nu pelicule îmbătrînite (vezi „Montana").

Mircea Florin Șandru

RADU : Spovedania se face așa : valurile vorbesc, iar pămîntul Dobrogei înalță niște pinze străvezii, de ascultare și de suspin.

IRIS DAVID : O iubești mult pe Gerume ?

RADU *(bîlbîială)* : Eu ?... Ce-ți veni ?

(Mihai apucă un scaun și-l dansează)

MIHAI : Rumba-rumbița... Rumba-rumbița...

RADU : Liniștește-te, nu-ți stă bine cînd o faci pe maimuțoiul.

MIHAI *(lui Iris David)* : Ai pus o întrebare demnă de cabaretul asasinilor din Marsilia.

RADU : Legea mării spune că orice om are dreptul să iubească.

IRIS DAVID : Asta nu-i un răspuns la întrebarea mea.

RADU : E prima dată cînd aud, iarna, aici, o întrebare de felul ăsta.

MIHAI : Întrebări despre dragoste se pun, la mare, numai vara. Iarna, aici ni se ordonă : întunecați pămîntul, iar noi îl întunecăm, reparăm mobilă, bușumăm cai sau ne transformăm în instructori de gimnastică medicală la bazinul clinicii balneare.

RADU : Ieri seară, Mihai urmărea la geam luminile de poziție ale unui vapor și zice : aș da mult să plec cu vaporul ăla la un bal din Nordul continentului.

IRIS DAVID : La balul organizat în cinstea vînătorilor de balene norvegieni.

MIHAI : M-am trezit vorbind așa, fiindcă aici toți vorbesc așa, iar de o săptămînă visez în fiecare noapte șase inși în smoking, care coboară de la un bal din Nordul continentului, însoțiți de șase ciini. Ajung în dreptul casei noastre... au plecat de acolo, iarna, ajung aici, vara și se apucă să joace volei, o echipă de oameni, alta de ciini. Patru oameni și doi ciini se întrec chiar după primul schimb de mingi, fiindcă toți sînt de gheață, iar ăilalți pleacă mai departe și pe măsură ce merg, se topesc și ei, se fac păpuși și cățel de gheață.

RADU : E un vis care-ți urcă-n trup din biserica de sub pămînt.

IRIS DAVID : Unde e biserica aceea ?

RADU : Sub pămîntul Dobrogei, se înțelege.

MIHAI : S-ar putea să fie chiar sub picioarele noastre.

RADU : Nimeni n-a văzut-o, dar ea există cu siguranță.

IRIS DAVID : Dacă n-a văzut-o nimeni, nu există.

MIHAI : Există, și încă de multe de ani. Pereții sînt făcuți din miliarde de pești zburători și pești fluturi care se rotesc necontenit pe un traseu fix : praguri, ferestre, streașină, cupolă, și tot așa la nesfîrșit.

RADU : E o biserică fantastică.

MIHAI : A făcut-o un preot bătrîn, ca să nu ne pierdem credința și neamul sub năvălirile turcești.

RADU : Fiecare val, cînd ajunge în dreptul ei, ia formă de cruce...

IRIS DAVID : Sau își face cruce cu limba în gură.

RADU : În formă de cruce, o singură secundă și e obligat să o umple cu sunete, cu șoapte sau cu huhot de furtună, ca să nu se audă că acolo se țes singure covoare și veșminte bisericești.

IRIS DAVID : Mi-a spus cineva că o biserică închisă nu e o biserică vie.

MIHAI : Trăiește în ea o lebădă care face ouă de aur. Dacă te duci la mănăstirile din Moldova și-l cunoști pe cineva de-acolo care te cunoaște bine, roagă-l să-ți arate un asemenea ou.

RADU : Lebăda mai are datoria să-mpodobească firidele, la sărbători, cu crengi de merișor.

IRIS DAVID : Și cînd se plictisește încalecă un cal de mare și se duce să-i privească pe brazilieni cum aruncă în ocean mii de saci de cafea.

MIHAI : Te cheamă Iris, Iris înseamnă curcubeu și curcubeul e plin de voie bună totdeauna.

IRIS DAVID : În sfîrșit de foptul cînd simte că moare de foame.

RADU : Mihai, sîntem buni de bătut cu biciul. Niciunuia nu ne-a dat prin minte s-o întrebăm dacă îi e foame sau sete. *(lui Iris David)*. A rămas de la prînz o jumătate de iepure, dar nici un strop de vin. Dau o fugă pînă la restaurant și într-o clipă mă întorc cu două sticle.

IRIS DAVID : Mulțumesc, eu nu beau aproape niciodată.

RADU : Ești o fată de treabă și vreau să te învăț un lucru important : cine nu bea niciodată pune la cale ceva primejdios împotriva omenirii. Eu și Mihai preferăm vinul alb, dar o să aduc și o sticlă roză.

MIHAI : La motocicleta mea, însă holbează ochii bine, drumul pînă la gușca e plin de gropi.

(Radu iese. Coborînd treptele, cîntă)

VOCEA LUI RADU : Și am să-mi fac un corn de vînătoare, lele, lele, dintr-un corn de lup înșelător, măi frate.

(Pauză scurtă. Apoi Mihai atacă frontal.)

MIHAI : Iris David, tu trebuia să vii aici în noaptea de Anul nou, nu-i așa ?

IRIS DAVID : Ce-i cu tine, aiurezi ?! Pînă azi n-am știut nimic de casa asta.

MIHAI : Pe la jumătatea lui decembrie am primit o telegramă : *De Anul nou vin să ne dăm în scrînciobul din spatele casei noastre. Aliază foarte multe la streașina verandei.*

IRIS DAVID : Și mai departe nimic ? Nici un nume ?

MIHAI : Nimic, nici un nume. Astăvară, am spus într-un grup de fete că-n noaptea de Anul nou, primul lucru pe care-l fac e să mă dau în scrînciob. Mă gîndesc că una din ele o fi vrut să facă o glumă, să mă pună cu călcîiele pe plita încinsă.

IRIS DAVID : Sau o fi vrut cu adevărat să vină și între timp o fi pățit ceva.

Ilustrații de Mircea Barzuca

MIHAI : Oricum, eu am impodobit streașina cu douăsprezece feliuțe. Unora le-am așezat în creștet pălării de pîslă sau de pai, patru feliuțe le-am vîrît în cuib de lăstun... altora le-am atîrnat barbă din măciulii de zăpeziți, iar în gemnul ăla lîngă care stai acum am așezat pe o tavă un purcel cu măr în gură.

Bibioteca Luceafărul

De același autor :

- Nimfa în stejăran (Editura Tineretului, 1959)
- Somnul de amiază (E.P.L., 1960)
- Director de întîmpărt (E.P.L., 1962)
- Cantonul părăsit (E.P.L., 1964, 1969)
- Vară bulimacă (E.P.L., 1967)
- Call până dimineață (Editura Tineretului, 1967)
- Împrumut a nimănui (E.P.L., 1967, 1969)
- Cînd mort în ivinăsă (Editura Eminescu, 1969)
- Cronici de cinema (Editura Albatros, 1970)
- Frumosul nebunul și mărțișor mea (Editura Eminescu, 1970)
- Cronici săptămînale (Editura Sport-Turism, 1977).

Nr. 1 • decembrie 1977

fănuș neagu

Scoica de lemn

FĂNUȘ NEAGU

Bibioteca Luceafărul

1 DECEMBRIE 1977

„Despre Fănuș Neagu se spune adesea că este un romantic, cu explozii supraveghiate, mai analitic și mai lăuntric în observații". (Eugen Simion).

„Proza lui Fănuș Neagu are ca notă particulară reprezentarea într-o proiecție melancolică a tot ce ține de aspectele ruine și eliminarea violii; dificul și violența se conjugă uneori într-o expresie în același timp convențională și robustă, calofilă și directă, impodobită până a excesă și cu aspectul grotescului". (Mircea Iorgulescu).

„Fănuș Neagu mai declină încă acea rezistență față de rasa în prozatorii „tineri" (păstrînd chiar anacronicul) de a „crea", de a inventa o lume". (Mircea Martin).

„...un prozator cu imaginație de pot și acel dar roman". (M. Ungheanu).

„...un prozator cu un excepțional simț al timpului în care își petrece imaginarul, altfel înțelegînd de ce este mai greu pentru el să-și construiască un roman, pentru că acesta presupune o lungă incubație, o lentă coacere, pretinde îndelungă răbdare, un mediu favorabil de creație". (Laurențiu Ulici).

„Metaforizarea alterată fundamentală este omniscientă autorială, care este un scenariu, vîrful și centrul, descoperindu-se cu timpul pe sine însuși, oscilînd foarte rar și exercită. pentru a evalua spre o expansiune acumulînd și refăcînd în explozii de monolog interior". (Marian Popa).

„Încă îl știrnește lui Fănuș Neagu o viziune specială de linșă dramatică, povestitorului, de linșă pînă la ființă autorul acestuia e cea mai autentică arie de adevăr din proza actuală". (Nicolae Manolescu).

„Cine-i culegătorul de Fănuș Neagu în pustia tăcerii indiferente față de prezentul literar actual, de o fermecătoare aură aristocratică, de o fermecătoare aură relaxare voluptuos amestecată în culori și dinți, în mirosuri și arome, în flăcări și mușcături, în ureche și ochi". (Nichita Stănescu).

„E o contrariere a datului în Fănuș Neagu de a transforma realitatea o contopire a literaturii (trăsături expresive), a fantasticului, cu poezia (trăsături expresive)".

„La Fănuș Neagu există o dezvoltare a textului, în care o comunică interesa observației a cuiva cu atenție și cu atitudinea creației sale". (Ov. S. Crohmălniceanu).

„Lumea lui Fănuș Neagu are ceremonialie ei, ceremonii pe care ființa le are în mai multă intimitate, în mister a sentimentelor eroilor săi". (Ov. S. Crohmălniceanu).

„Fănuș Neagu este un super poet al dragostei [...]. Multă poezie, cuiburi și secrete în fiecare în fiecare în pasiune în dezvoltă în dezvoltare". (Nicolae Manolescu).

MIHAI : Nu-i așa că, uneori, vinzi pe sub mînă și fotografii pornografice ?

LIDIA :Ești o javră care umblă după azimă caldă.

SERGIU FAMAGUSTA : Eu vă las, căci atît am avut de spus. *(Pe trepte se oprește).* Doamnă Lidia, știu ce vă supără la mine. Vă gîndiți că ar trebui să-mi pun o lipitoare pe nume ca să mai sugă cîteva litere din el. *(Iese).*

LIDIA : Vaporul ăla se-neacă cu adevărat sau se joacă ? Dacă se îneacă, nu înțeleg de ce nu urlă din sirene după ajutor.

MIHAI : Exact ca noi, ba se joacă, ba se-neacă.

IRIS DAVID : Se-neacă. Iar diseară o să apară în același punct și o să se înece din nou.

MIHAI : Oprește-te, Iris. Întîi să plătească o ladă cu bere și după aceea să asculte povestea unui naufragiu legendar.

LIDIA : Consideră că jocheul ăla mizerabil stă călare pe un butoi cu bere. Taică-tău e cel mai fericit imbecil din cîți imbecili cunosc eu. O cazacă, o boneță roșie, pantaloni verzi de mătase...

MIHAI : Un stomac de cîine o nevastă pierdută în viforul din Chicago și un cal pe care să-l îmblînzească, da, asta-l face fericit.

LIDIA : Nu știu cîți cai a îmblînzit. Cred ca nici nu-l interesează prea mult povestea asta. El trece prin viață călare pe o herghelie de sticle și de damigene și cînd va crapa, cînd o să cadă pentru ultima oară cu botul într-un șanț, lumea o să știe că la Radu Palela a fost o petrecere cu pahare sparte... Dar voi nu glumiți cu vaporul ăla ?

IRIS DAVID : Vaporul acela s-a-necat cu adevărat numai o dată, dar la începutul lunii august, năluca lui se ridică din adîncuri și se îneacă din nou, trei zile la rînd.

MIHAI : Adică, exact timpul cît rămîne la mare Iris David cea adevărată.

LIDIA : E povestea ta cea mai tristă, Iris ? Dacă vrei pot să ies cu tine, dimineața, să tămîiem apele.

IRIS DAVID : Nu e deloc povestea mea. *(lui Mihai)* Te rog să n-o zăpăcești.

MIHAI : Dragă mamă, ca să nu te ia amețeala, află că Iris David vine la mare, trei zile din august, ca să respire văzduhul dintre casa noastră și restaurantele de pe faleza... Trei zile de libertate, stepă, mare, piersici Dar habar n-are nimeni de ce sosește la mare numai în ziua în care se arată vaporul ăla, așa cum habar n-are nimeni de unde-l aduci tu pe Fred.

LIDIA : Nu-nțeleg nimic. Tu, cînd nu stai închis în colivie, ai tot atîta minte cît taică-tău.

MIHAI : Iar eu, cînd te văd cît de cald, cît de frumos vorbești despre tata, mă simt ca și cum aș ține în brațe o icoană cu doi miei atîrnați de deștele lui Iisus. *(Pentru Iris)* Cred că pe undeva s-a petrecut o greșeală. Cred că mama, inițial, era destinată să fie prăpastia în care se aruncă îndrăgostiții lipsiți de noroc. Cum ești tu, de pildă.

IRIS DAVID : Trei zile, cînd vin la mare, eu nu iubesc. Sau în nici un caz nu te iubesc pe tine.

(Lidia rîde în hohote. Mihai rămîne descumpănit).

MIHAI : M-am repezit la bătaie și-am ieșit din încăierare cu oasele ceva mai mici decît intrasem. Iris, cu vorbele astea mi-ai pus în brațe un pui de căprioară nou născut și nu știu ce să fac cu el.

LIDIA : Aseară-l pe un șergar românesc în fața restaurantelor de pe faleză, cînd vin americanii și nemții cu copii la masă și-o să cîștigi bani buni.

MIHAI : De cînd te-ai mutat în America gîndești numai ca un om de afaceri.

LIDIA : Da, băiatul meu. Dacă aș ști că ai capul plin cu păduchi de aur, te-aș pieptăna într-una, de dimineață pînă seara, și-aș cînta cîntece de leagăn și ți-aș depăna bătrînul prin prăfuitele poteci, *o scutură deasupra capului și strigă, ușită fără apre mure).*

(Mihai îa din pereți legătura cu clopotei, o scutură deasupra capului și strigă, ușită cu ușurință.

(Intră Radu Palela. Poartă sub braț un sul de afișe).

RADU : Dol Rolland Ilpeau pe zidurl nlțe cu chipul lui Iris. Ia uită-mă, mă, vre-o zece-două zeci de bucăți, să i le dau fetei cînd o ieșl din mare. *(Desface un afiș și-l întinde pe perete, fixîndu-l în două cuie).* Eșii foarte frumoasă în poza asta. Parcă zbonară niște pescărești prin preajmă și tu rîzi la el. Sau zici că al un gînd frățesc ; adică, te gîndești că vulturile argintii ce-ți udă dicioarele au tăgăduit de tarpan mării că să aducă la mal o vestе de pe vaporul ăla care s-a lvit din ape să se înece din nou. Tu, că ești subțire și scînteietoare ca un pumnal ofițeresc, ce crezi, oftorii ăia veneau sau se duceau la un bal de nu și-au dat seama ce se întîmplă cu *Iris David*? Eu n-am fost niciodată la teatrul unde cîntî tu. Mi-ar place tare mult să te aud cîntînd.

IRIS DAVID : Vino poimîine seară, la concertul pe care-l dau aici.

RADU : Nu-mi plac cîntecele astea de-acum. Am eu un cîntec mai vechi, pe ăla dacă ai vrea să-l învețl. Vrei ?

IRIS DAVID : Îl învață și-ți promit c-o să încheî programul cu el.

RADU : Am visat că stam cu tine
Pe o bancă din Hawaÿ,
Numai în doi pași de stele,
Numai la doi pași de rai.

IRIS DAVID : Dar ăsta e un cîntec de septembrie și aprilie din București de altădată. Un cîntec de vechi neînsurați bucureșteani.

RADU : Nu, e un cîntec care le rămîne celor văsoșți, ăiț. Îl auzisești. Lidia ? Într-o noapte de aprilie, la Mangalia, pe terasa Cazinoului. După primul pahar cu vin, mi-ai zis : Radule, luna mă scumpănă cu o oglindă cu picior, smulge-o și dă-mi-o să mă privesc în ea.

LIDIA : La tinerețe, toți sîntem cu capul plin de tîmpenii sentimentale.

RADU : Eu am încercat cîntecul *(murmură o nouă strofă).*

Am visat că stam cu tine
Pe o bancă din Hawaÿ,
Și în noaptea minunată
Am visat că mă iubeai...

gîn și ți-aș depăna bătrînul prin prăfuitele poteci, ușurată cu ușurință.

MIHAI : Nu mai avem scrînciob, ni l-au luat.

IRIS DAVID : Copiii Vulturului care răspunde de fructe și miresme ?

MIHAI : Ei L-au mutat în curtea vilei de la București.

IRIS DAVID : Atunci coboară sania din pod și trage-mă cu sania.

MIHAI : Pe nisip ? !

IRIS DAVID : Știind că viu aici, trebuia să stringi sare din apa mării și să înzăpezești o coastă de mal.

MIHAI : Trebuia să-mi dai o telegramă : Mihai Palela, fă-mi o pîrtie de săniuș, iar în zilele de 8, 9 și 10 august să te găsesc prefăcut în cal, cu clopoțel la gît și înhămat la sanie.

IRIS DAVID : Atunci să mergem în mare, să căutăm intrarea în biserica de sub pămîntul Dobrogei. Sau, poate, în biserica aceea se intră printr-o vioară ?

MIHAI : Se intră pe o ușă cu două canaturi. Cel din stînga înfățișează răsăritul luceafărului, cel din dreapta, asfințitul lunii. Dar astăzi o să faci numai ceea ce zic eu.

IRIS DAVID : O să fac ceea ce zici tu.

MIHAI : O să mergem la un bar și o să dansăm.

IRIS DAVID : Atîta tot ?

MIHAI : Iar după ce ne săturăm de dans intrăm în livadă și scuturăm un piersic peste tine.

IRIS DAVID *(încălecînd călușul de lemn)* : Suie-te și tu pe calul tău și ascultă prezentarea pe care mi-am pregătit-o pentru concertul care urmează să-l dau pe litoral. Bună seara, stimați spectatori. *(Lumina din scenă se subțiază și Iris David nu observă sau nu o interesează că Mihai a intrat în cușcă, împreună cu calul lui de lemn).* Cred că o să avem o seară frumoasă, fiindcă luna e cu crengile la pămînt, iar ziua s-a stins luînd cu-

loare de chihlimbar. E o vară cu lumină din strugurii de la Murfatlar și cu lumină de piersici. Mestecenii din jurul Teatrului, care pun în aer un simbure de suferință din dragoste, s-au urcat azi pe o scară de mătase și au văzut că în stepa dinspre Medgidia crește fildeș verde. Fiecare clipă e un bob de mister. În seara aceasta, pe la miezul nopții, o lebădă va veni din Delta Dunării ca să-și scalde aripile în fîntînile de marmură ale Constanței. E lebăda pe care zeii vor s-o facă nemuritoare, dacă va găsi drumul spre mormîntul lui Ovidiu. Cînd va găsi mormîntul poetului, se va muta pe Tibru, la Roma, lăsînd pe cer o cărare de stele răsărind Uitați-vă, fulgeră spre zarea cea mai tîrzie a mării, încă puțin și tufele de laur și de trandafir vor cobori cărarea spre ape, ca să se împletească singure în cunună.

VOCEA LIDIEI : Mihai, sări și scapă-mă de la moarte, Mihai.

(În scenă intră Lidia. Și odată cu ea, lumina revine la fluxul normal. Lidia aduce o ladă cu bere, plus vreo cîțiva cățel și pisici de pluș pe care-i aruncă peste mormanul de șei).

LIDIA : Am făcut o nenorocire, Mihai !

(Mihai iese din cușcă, fără cal. Iris David descaleca și ea și luînd o frînghie, începe să sară coarda ; e de bănuit că dansul acesta face parte din programul concertului pe care urmează să-l susțină, fiindcă, sărind, Iris cîntă o melodie ritmată).

MIHAI *(Lidiei)* : Ai dat foc cartierului tătărăsc din Mangalia !

LIDIA : Mai rău.

MIHAI : L-ai înjunghiat pe Fred și, fiindcă ești cetățean american, America te cere la Sing-Sing.

LIDIA : Cînd oi vrea să-l curăț pe Fred pîndesc o zi de iarnă geroasă, arunc două găleți de apă peste prag și, gata ! căci nu s-a construit încă pragul ăla de care să nu se împiedice Fred.

MIHAI : Nu, în genul lor, dar la ăștia pe litoral cam merge.

IRIS DAVID : Acum, cînd vine seara, mă-ntorc pe ulițele cunoscute.

(Iris David trage un calul spre ea și-l împletește pangliei în coamă).

MIHAI : Nu, în genul lor, dar la apus fumtu pe uliței cunoscute.

IRIS DAVID : Le apun în genul ăsta ?

MIHAI : De în cascada ăia pot vedea bulul alcătuit, care are loc în fiecare dumineică.

IRIS DAVID : Șticile clipesc și rîd și ne joacă. Iar două stoluri de păsări stau suspendate în aer, deasupra casei în arcuri de lumină. Ele sînt porumbeii de la Murfatlar, care au fost aduși în dar de către cetățenii orașului Medgidia, în semn de prietenie. Ei se întorc acum la stăpînii lor, cu mesaje de pace și de dragoste. Ei sînt porumbeii de la Murfatlar, care au fost aduși în dar de către cetățenii orașului Medgidia, în semn de prietenie. Ei se întorc acum la stăpînii lor, cu mesaje de pace și de dragoste.

IRIS DAVID : Te pricepi să sucești gîtul fetelor.

MIHAI : Iar tu ești una din fetele alea care le strecori băieților în inimă năuceală groasă adusă din Hong-Kong, din Singapore sau din Haiti.

IRIS DAVID : *(privind pe fereastră)* : Afară e o situație puțin violetă : ninge.

MIHAI : M-am înșelat. Îmi dau foarte bine seama.

IRIS DAVID : În ce privința ?

MIHAI : M-am înșelat crezînd că ești femeia pe care am așteptat-o în noaptea de Anul nou.

IRIS DAVID : Și dacă, totuși, sînt femeia aceea ?

MIHAI : Nu ești.

IRIS DAVID : N-ai de unde să știi.

MIHAI : Telegrama cuprindea și o parolă. Dacă ești femeia aia, înaintează și dă parola.

IRIS DAVID *(gravă)* : Deschideți zăvoarele de lemn !

MIHAI : Du-te și culege fulgi de zăpadă pe limbă, nu ești femeia aia.

IRIS DAVID : Da, trebuia să spun altfel. *(recital)*. Sînt femeia care, dorind să vină să se dea în scrinciob, a scos la vînzare un pian și crini imperiali, o cutie muzicală Géneve, un cronometru Berna și o pereche de schiuri.

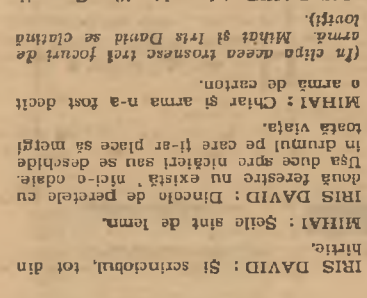

MIHAI : Nu, nu ești femeia aia.

IRIS DAVID : Pune-mă la altă probă.

MIHAI : Astă-vară, în grupul ăla de fete, cu am povestit și cum facem noi rost de bruzi pentru Anul nou.

IRIS DAVID : Dar asta o știe orice copil. Cu două zile înainte de Anul nou, din largul mării vine o luntre avînd doi brazi la vîsle și unul drept catarg. Cînd luntrea ajunge la mal, bradul de la catarg strigă : familia Pulcia, v-am adus un pui de brad împodobit cu veverițe și lanterne venețiene, după sărbători ni-l dați înapoi.

MIHAI : Nu ești femeia aia. În Dobrogea, brazii nu sosesc cu Terra.

IRIS DAVID : Adică ?

MIHAI : Adică, pe drum de pămînt.

IRIS DAVID : Telegrama aia nu cuprindea nici un fel de parolă.

MIHAI : La naiba, cum ți-ai dat seama ?

IRIS DAVID : Am zis la întîmplare.

MIHAI : Bagă de seamă, luneci primejdios.

IRIS DAVID : Mi-ar fi plăcut să fiu o femeie primejdioasă.

MIHAI : Vrei să zici : o femeie celebră.

IRIS DAVID : Femeile celebre din trecut înhămau la trăsură, în locul cailor, patru sau șase sau opt adoratori și se plimbau așa prin oraș.

MIHAI : Într-un fel cred că știu cine e fata care trebuia să vină să ne dăm în scrinciob.

RADU : Poartă o pelerină care se închee în trei locuri de aur.

MIHAI : I-au plăcut mult struguri și, clipind din ochi de mulțumire, a adunat două sori într-o singură seară : o seară de iarnă și o seară de vară...

IRIS DAVID ȘI IRIS DAVID CREANOUA *(pe rînd sau amîndouă deodată)* : E adevărat, măi căluților de lemn ?

(Cad răspunsuri cu două necheziri subțiri și, imediat, trei pătrimi din această întîi în tăcere, mișcîndu-i pe Radu, Lidia, Sergiu Famagusta și Iris David Ceaunoua. Rămîn în luminată, la rampă, tînăra de hîrtoi cîte un căluț de lemn, Mihai și Iris David).

MIHAI : Toată povestea noastră a fost un vis : jumătate viață, jumătate amăgire.

IRIS DAVID : La Mare numai Marea și dragostea sînt adevărate. Și, poate, mai presus de ele, lăudăroșenia. Egală cu Darul de a fi în viață.

MIHAI : Colivia în care am întrat de cîteva ori e din hîrtie.

RADU : Și nu l-ai mușcat de deget ?

RADU : Nu.

IRIS DAVID : Păcat. Ai fi putut să faci fluturi și să umpli aerul cu ei, ori de cîte ori ți-ar fi trăsnit prin cap. Cînd o să am un copil, aș vrea să știe să facă fluturi cu degetul.

MIHAI : Vorbești ca o cîmpie plină cu castraveți în oțet.

IRIS DAVID : Așa crezi tu ? Bine, treaba asta o să te coste scump !

MIHAI : Am vrut să te întrerup, pentru că tata, cînd începe să spună cum a întrat în Dobrogea, trebuie ascultat pînă la capăt, altfel nu mai spune nimic.

RADU : Poate pe dînsa n-o interesează toate bazaconiile noastre.

IRIS DAVID : Vă rog să mă iertați. Uneori sînt atît de proastă încît mă mir că nu m-am născut cu picioarele îngropate într-un dovleac.

RADU : Eu am venit la mare ca detectiv particular.

IRIS DAVID : Cu pistolul la subțioară și cu inelul cu otravă pe deget ?

RADU : Un detectiv particular nu-i plătit să împuște oameni, ci să transmită știri despre ei.

MIHAI : Un detectiv particular e ceva între un polițist de profesie și unul dintre impuțiții aia de pensionari bătrîni care se postează, cu creion și carnețel, la intersecții, notează numerele mașinilor care încalcă regulile de circulație și le transmit seara la miliție, fără să-și dea numele.

RADU : Un detectiv particular deștept transmite numai știri convenabile pentru persoana care l-a angajat. Știri albastre de la Marea Neagră, știri verzi din munții Bucegi. Vrei curmale păstrate în lapte, poftim curmale păstrate în lapte. Dar uneori se întîmplă să primești cîteva labe peste bot.

IRIS DAVID : Scrumbii putrede peste bot ! Asta merită indivizii care-și fac o meserie din a urmări femeile.

RADU : Eu n-am urmărit nici o femeie. Contesa Bekendorf, care ținea cel mai mare grajd de curse din România — Dumnezeule, ce driveri erau atunci !... Pavlic, Gaidaiev, marele Cerkasov — m-a plătit să văd cît e de mare teancul de bani pe care-l joacă un book-maker la Cazino — Constanța. Ăla m-a mirosit imediat și m-a trimis pe spezele lui la Istanbul. La întoarcere n-am mai îndrăznit s-o iau spre București, am rămas aici.

IRIS DAVID : Cu un minut mai înainte puteam să jur că trăiți la mare, fiindcă la mare, primăvara sosește întotdeauna fix la 1 martie.

MIHAI : Păi chiar așa se întîmplă. Fix în ziua de 1 martie, marea începe să miroasă a frunze de eucalipt și a cantalupi.

RADU : Mai înainte, adică în noaptea de 28 februarie spre 1 martie...

MIHAI : Sau de 29 februarie spre 1 martie, dacă e an bisect...

RADU : În noaptea aia, toate valurile vin pe rînd și se spovedesc la pămîntul Dobrogei. Tot în noaptea aia, țiganii nomazi spoiesc căldările cu cositor. Joacă în ele, cu picioarele goale, pînă în zori.

IRIS DAVID : Va să zică, ultima noapte de iarnă e seara căderii în poveste a primăverii.

Scoica de lemn

Se dedică lui
Horia Lovinescu,
la îndemnul căruia
a fost scrisă

PERSONAGIILE

RADU PALELA (40–45 de ani)
LIDIA (soția lui Radu, peste 40 de ani)
MIHAI (fiul lor, 20–25 de ani)
IRIS DAVID (20–23 de ani)
SERGIU FAMAGUSTA (60 de ani)
IRIS DAVID a doua (20–23 de ani)

IRIS DAVID : Și scrinciobul, tot din hîrtie.

MIHAI : Șeile sînt de lemn.

IRIS DAVID : Dincolo de perdelele cu două teresțe nu există ' nici-o odaie. Ușa duce spre nicăieri sau se deschide în drumul pe care îl-ar plăcea să meargă toată viața.

MIHAI : Chiar și arma n-a fost decît o armă de carton.

(În cîțiva aceea tresăre trăi focuri de armă. Mihai și Iris David se clatină ușurați).

IRIS DAVID *(glas chinuit)* : Crezuții, Mihai ! Uite, arma a fost adevărată !

(Peste strigătul ei, zgomot asurzitor de motoare, umplînd scena și sala. Subtire și bentă foarte de departe, o melodie lirică :

Dați-mi un cal de lemn,
O lebădă de lut,
Cîntă sute de coribi de hîrtie...

Neptun — Mangalia
august—octombrie 1971

IRIS DAVID *(sdrîngînd coarda)*: Ai răpit-o pe Gerume, ai tuns-o și ai înghițit cozile.

LIDIA: Nu! Am închiriat trei măgari și le-am dat să mănînce toate tablourile expuse de un pictor tînăr în salonul hotelului „Piriul Gîștei de argint".

IRIS DAVID: De două veacuri n-am auzit un lucru mai caraghios.

LIDIA *(lui Mihai)*: Fred s-a obligat să-l despăgubească imediat, dar ticălosul ăla urlă că pe el nu-l interesează banii, îl interesează să rămînă ca artist în conștiința umanității.

MIHAI: Înseamnă că nu s-a fixat încă asupra prețului.

LIDIA: E turbat de-a binelea. *(lui Iris David)* Lasă naibii șireangul ăla! Sau vrei să mi-l atîrni de gît? | *(revine la Mihai)* M-a umplut de lături, nemernicul! Fiară, șirigu, scorpie, Salomeea modernă!

MIHAI: E un timpit.

LIDIA: E prietenul tău.

MIHAI: Nu-i timpit fiindcă-i prietenul meu, e timpit că nu i-a dat prin gînd s-o facă ei pe Salomeea modernă.

LIDIA: Adică să-mi taie capul ca lui Ioan Botezătorul și să-i joace pe tavă?!

MIHAI: E unul, așa... mic și chel, care umblă însoțit de o fată slabă și puțin fandosită?

LIDIA: Însoțit de o fotilă gata să se stingă și care se îmbracă în stengurile tuturor țărilor membre ale O.N.U. și se căznește din răsputeri să tremure ondulat. Dă fuga și linîștește-l pe zgunvul ăla pînă nu i se face greață lui Fred.

MIHAI: Cu condiția să-mi plătești.

LIDIA: Plătesc cît cer, plătesc cu ochii închiși.

IRIS DAVID: Mihai, te rog, cinstește măgarii ăia în contul meu, dacă mai sînt acolo.

(Mihai tace).

LIDIA: Am făcut-o întîi și dacă nu se nimerea să vină repede Fred, dădeam de dracu. Bei o gură de bere germană? *(Deschide și-i dă o sticlă. Iris bea).*

IRIS DAVID: E foarte bună.

LIDIA: Mai vrei o sticlă?

IRIS DAVID: Nu, mă turtesc, din două înghițituri.

LIDIA: Pentru tine strînge Mihai bun lîngă bun.

IRIS DAVID: Mie nu-mi trebuie banii nimănui.

LIDIA: Vrea să ajungă pe insula ăia care se construiește pentru milionari, dacă s-o fi construind așa ceva și vrea să te ia și pe tine, să îți cînți ălora și să vă-nbogățiți.

IRIS DAVID: Îmi place de o sută de ori mai mult să cînt pentru cui ce împușcă francul.

LIDIA: Pentru tine ar fi în stare să organizeze și o revistă de contrabandă cu Marijuana.

prinzînd fluturi într-o poiană din munți. Mai mult, jur să mă rog lui Dumnezeu să-ți ajute să te scoli în fiecare dimineață cu palmele mîngîiate de fluturi. Mai vrei, sau mă opresc aici?

LIDIA: Vine omul ăla care păzește livada de piersici și ne închiriază căsuța în fiecare an. Mereu ne strică jocul.

MIHAI: Domnul Sergiu Famagusta, al doilea port din insula Cipru.

LIDIA: Are un nume prea lung și unsuros. Dacă vrei să capeți ceva de la mine, nu-i lăsa să se-ntindă la vorbă.

(Sergiu Famagusta intră pe verandă. Poartă o uriașă beteală de ginere).

SERGIU FAMAGUSTA: Vă aduc cele mai calde salutări din partea copiilor Vulturului pleșuv care răspunde de fructe și de mireasme.

MIHAI: Mă bucur...

LIDIA: Transmite-le din partea noastră mulțumiri cu stafide și năut.

SERGIU FAMAGUSTA: Doamnă Lidia, îmi place de dumneavoastră, fiindcă vorbiți ca femeile alea din una mie una sută nopți.

IRIS DAVID: Șeherezade, ochi fierbinți și fringhii de mătase.

SERGIU FAMAGUSTA: Femeile alea pedalau cu trupul cufundat în butoiașe pline cu apă de trandafiri și se apărau de muște cu crengi de chiparos în care cîntau canari galbeni.

MIHAI: Mutule, domnule Famagusta, mai știi ceva de... cîntat?

SERGIU FAMAGUSTA: Domnișoara a promis că o să ne trimită la toți cîte o vedere. Știți, copiii Vulturului pleșuv nu aveau azi noapte, însă în zori au plecat într-o croazieră la Istanbul.

IRIS DAVID: Dacă au plecat, de ce i-au mai dat afară pe inginerii din casa livezii?

SERGIU FAMAGUSTA: Păi, așa se obișnuiește.

LIDIA *(arătînd spre beteala de pe pieptul lui Famagusta)*: Ce-i cu beteala aia?

SERGIU FAMAGUSTA: O port în zilele cînd luna arde trandafiriu.

IRIS DAVID: Eu aș fi fost gata să jur că azi te însori cu o guriță care-și are culcușul sub un clopot de pastramă.

SERGIU FAMAGUSTA: Cu prințesa păpădiilor. Știți care-i deosebirea între mine și dumneavoastră? Dumneavoastră trădați viața apucîndu-vă să visați, iar mie viața mi-a ros toate frunzele, fără pic de rușine.

MIHAI: Vrei să spui că ți-ai stropit zilele tinereții cu sînge și lapte?! Femei frumoase, cu zîmbete promițătoare, desenate cu pensula pe tavanul odăii...

SERGIU FAMAGUSTA: Am iubit...

LIDIA: Nu te cred. Dumneata-ți trăiești viața numai de nota 3, nici-o sutime mai mult.

IRIS DAVID: Eu îl cred.

SERGIU FAMAGUSTA: Mă crezi, pentru că ai sufletul cald și pentru că tribunalul privighetorilor te-a condamnat la cîntec pe toată viața. Am iubit o femeie pe care o părăsise soțul. Dar de cîte ori se întorcea ăla din zoaie și din lături, ea mă scotea pe ușa din dos și rămîneam să aștept sub gard. După cinci ani de ticăloșie, am legat un berbec de coada calului meu și l-am tîrît prin stepă pînă s-a făcut zdrențe.

IRIS DAVID: În ziua cînd îți amintești frumos de femeia aia, îți pui beteală de ginere și luna arde trandafiriu.

SERGIU FAMAGUSTA: Nu, beteala mi-o atîrn cînd se ivește ocazia să mai cîștig un ban. Vara, lucrează peaici, la îngrijitul florilor, niște bătrînele care n-au fost niciodată măritate. Eu le închiriez o rochie de mireasă, îmi pun beteala și mergem să ne fotografiem. Pe urmă, ele, cînd se întorc prin sutele lor, se laudă c-au fost mirese.

și pe la jumătate, tu n-ai mai putut să îndură, ai spart paharul, iar o femeie de la masa vecină a zis: vreau să mor în noaptea asta; cînd înfloresc migdalii, trebuie neapărat să moară o femeie tînără, și, iată, sînt gata să mor eu.

LIDIA: O iei pe la Mangalia, fiindcă ai o vestе prostită pentru mine. Spune-o de-a dreptul.

RADU: E vorba chiar de Mangalia.

MIHAI: Stați puțin *(intră în curșă)*. Dropie portocalie, cocoș verde, lapte afumat, ciolan de argint.

LIDIA: Ce-i asta?

MIHAI *(ieșind din colțul)*: Un descîntec care face să-ți meargă drept la întîmă vestea cea proastă.

RADU: Fred, soțul tău din America, a reușit la serviciile mele. Azi dimineață a anulat orice dreptate herăllel că în locul lui Radu Dalela dorește să aibă ca jocheu însoțitor pe Gerume.

MIHAI *(ridе în hohote)*: Doamnă, ce bine vă potrivîți! De ce ați renunțat unul la altul?!

IRIS DAVID: Cine e Gerume?

MIHAI: Gerume, fată de tătar, guzel-güzel.

LIDIA: *(traduce ulb)*. Frumoasn-frumoasolor. *(lui Radu)* Sînt în stepă?

RADU: Nu, pe străzile Monrgnlet. E o șmecherie de-a lui Gerume să-i dușă pe ăștia în oraș în Mangalia. A-colo trece pe sub balconne vechi și niște prelnne de-ale ei aruncă de sus flori: nalbe, mușcate, crini de Dobrogea.

LIDIA: Și pe urmă intră într-o curte mică, leagă cai de un smochin, beau ceai tare, așezați pe un covor. Gerume me arde mizdoncli și cîntă din liră. Ior Fred dă din lăbuțe cn un cîțlcug de 140 kg. *(lui Mihai)* Vino cu mine.

MIHAI: Trebuie să mcrg la tenis să joc cu Fata-Morgnnn. Plăcerile în dovize și nu permite ulci-o intrlctrlc.

RADU: Te invit să pierzi la copiii ălștia chiar prlmele mecinri pe care le joci cu el *(enervat, fiindcă Mihai scutură din cap)*. Dacă scuturi în continuare din căpățîna ala de lemn, ntunci îți întorcîc și eu să mai umpli cuia cu fel de fel de lnșl care nu găsesc loc la hotel sau nu vor să gă-

(Iris David intră într-un teagăn de scrînciob și-și desface mînecа bluzei).

MIHAI: Poate ar fi mai bine să te oprești la o prostie rășunătoare.

IRIS DAVID: Mi-e silă de mizeria prostilor răsunătoare. Vreau sa fac o prostie irepnrabilă. Vino!

(Mihai intră în teagăn lîngă Iris David. Începe și el să-și dezvelească brațul).

RADU: Să ca gemanfanele de piele ce fac?

MIHAI: Le duci înapoi.

RADU: Le duci înapoi și-i spun: ați întîrziat, domnișoară.

REVENIRE ÎN PREZENT

IRIS DAVID: O noapte smintită. Și eu parcă-mi pierdusem mințile. Dar mi-era groaznic de frică să nu vină femeia din restaurant și să te înhațe.

MIHAI: Atunci l-ai iubit cel mai mult pe Vlăsceanu-Algoria.

IRIS DAVID: Îți propun să ne întoarcem amîndoi cu fața spre mare și să uităm că există Vlăsceanu-Algoria.

MIHAI: Să trecem cu vederea peste ceea ce e urît, de acord, dar el e un bărbat frumos, bărbatul care a avut ideea să te sui în munți, tocmna și să te ascundă, o noapte, într-o scorbură de brad ca să privești o bătaie de cerbi.

IRIS DAVID: Nu-i nevoie să-mi spui mereu că-l disprețuiești, eu știu cîte a făcut pentru mine.

MIHAI: A făcut, sigur că da... i-a făcut un copil ncvestii-sa.

IRIS DAVID: Nu și i-a dorit.

MIHAI: Rupi o trestie, o umpli cu nisip și mi-l sufli în ochi.

SERGIU FAMAGUSTA: Vă dau bani înapoi și vă poftesc să vă căutați de unde-ați venit. S-a prezentat un nou grup de vizitatori, bogați și plini de tot felul de aparate la nivelul tehnicii. Dacă nu plecați, o să vă dau afară cu forța. Vă rog să mă scuzați, dar nu pot să mă port altfel cu oaspeții. Vă rog să mă scuzați, dar nu pot să mă port altfel cu oaspeții.

IRIS DAVID: Dacă nu plecați, de ce ați închiriat trei măgari și le-ați dat să mănînce toate tablourile expuse de un pictor tînăr în salonul hotelului „Piriul Gîștei de argint"?

MIHAI: Nici o noutate. De doi ani se întîmplă tot așa: vii trei zile la hotel și pleci.

IRIS DAVID: Dacă nu isprăvești, plec chiar în clipa asta.

MIHAI: Nu! Am închiriat trei măgari și le-am dat să mănînce toate tablourile expuse de un pictor tînăr în salonul hotelului „Piriul Gîștei de argint".

IRIS DAVID: De două veacuri n-am auzit un lucru mai caraghios.

LIDIA *(lui Mihai)*: Fred s-a obligat să-l despăgubească imediat, dar ticălosul ăla urlă că pe el nu-l interesează banii, îl interesează să rămînă ca artist în conștiința umanității.

MIHAI: Înseamnă că nu s-a fixat încă asupra prețului.

LIDIA: E turbat de-a binelea. *(lui Iris David)* Lasă naibii șireangul ăla! Sau vrei să mi-l atîrni de gît? | *(revine la Mihai)* M-a umplut de lături, nemernicul! Fiară, șirigu, scorpie, Salomeea modernă!

MIHAI: E un timpit.

LIDIA: E prietenul tău.

MIHAI: Nu-i timpit fiindcă-i prietenul meu, e timpit că nu i-a dat prin gînd s-o facă ei pe Salomeea modernă.

LIDIA: Adică să-mi taie capul ca lui Ioan Botezătorul și să-i joace pe tavă?!

MIHAI: E unul, așa... mic și chel, care umblă însoțit de o fată slabă și puțin fandosită?

LIDIA: Însoțit de o fotilă gata să se stingă și care se îmbracă în stengurile tuturor țărilor membre ale O.N.U. și se căznește din răsputeri să tremure ondulat. Dă fuga și liniștește-l pe zgunvul ăla pînă nu i se face greață lui Fred.

MIHAI: Cu condiția să-mi plătești.

LIDIA: Plătesc cît cer, plătesc cu ochii închiși.

(Radu se duce și citește. Apoi se întoarce la locul lui, tăcut.)

LIDIA : *(lui Radu, enervată)* : Vorbește o dată, dobitocule !

RADU : Ce tot te legi de mine ? Lasă-mă în pace ! *(lui Mihai)* E limpede, literele alea, eu le-am lucrat.

(Iris David se desprinde din locul ușii și se apropie de Radu Palcia, dezvelindu-și brațul din mers).

IRIS DAVID : Dar literele astea, de cine sînt lucrate ?

RADU *(după ce privește atent)* : Tot de mine.

LIDIA : *(lui Radu)* : Ascultă, adu-ți acasă mințile alea pe care le ții toată ziua la păstrare sub coada calului !

SERGIU FAMAGUSTA : Da, da, ciupește-te de obraz, ca să nu ne bagi în balamuc. Iar pe deasupra îți atrag atenția că eu v-am închiriat casuța numai pentru patru persoane.

RADU : Ia mai du-te dracului ! *(lui Mihai)* Spune-ne tu ce se întîmplă ! Doar fiecare om e dator să-și cunoască femeia.

(Mihai, înhățînd sacii, se refugiază în colivie.)

IRIS DAVID CEA NOUĂ : Am făcut mare succes la Ankara cu ultimul șlagăr românesc *(murmură)* :
Dați-mi un cal de lemn,
O lebădă de lut...

IRIS DAVID : ...Cinci sute de corăbii de hîrtie. *(Schimbînd tonul)* Dacă vrei Iris David, știi cine așteaptă la țărm.

IRIS DAVID CEA NOUĂ : Un sturion păzit de zece delfini.

RADU : Sturionul de la intrarea bisericii de sub pămînt. Începutul e un berbec, sfîrșitul un pește. Zodiile !

LIDIA *(către cele două fete)* : Eu cu care din voi aim vorbit ? Sînt încă o femeie frumoasă și nu admit să fiu mințită. *(Disperare)* Și timpitul de Fred care nu mai vine !

RADU : O femeie frumoasă n-are voie să scheaune.

LIDIA : Jocheu murdar și prost !

MIHAI : Domnilor europeni, fiți mai delicați în expresii.

RADU *(povestind-o pe Lidia)* : Poartă în cap 120 kg de buimăceală pe care le-a numit Fred, și-l piseză, îl stoarce de bani, îi dă telefoane la Chicago...

MIHAI : Ieri astăzi a mai făcut rost de 50 kg de aiureală și le-a numit nepoata lui Fred...

IRIS DAVID CEA NOUĂ : Mihai, eu am venit aici ca să mă duu în scrinciob cu tine.

RADU : Ai mai venit și acuma doi ani, iarna.

MIHAI : Doamnelor și domnilor europeni, orice s-ar întîmpla, nu mai avem dreptul la nici-o greșeală ireparabilă !

SERGIU FAMAGUSTA : Priviți, iese din adînc vaporul ăla care s-a mai înnecat o dată, la prinz. Dar ce verde e ! Atît de verde n-a fost niciodată !

LIDIA *(răvășită, se repede spre marginea verandei)* : Iici, voi cei îndrăgostiți și-n moarte, strîngeți spre toate malurile oceanelor : iubiți-vă, iubiți-vă, iubiți-vă.

SERGIU FAMAGUSTA *(O așează cu forța într-un scaun)* : Ajunge, eu nu vreau să mușc din pîinea nebunilor.

LIDIA : Ești o potaie !

RADU *(Lidiei)* : Liniștește-te fiție, fulgeră spre Turcia, și cînd fulgeră spre Turcia se lasă o noapte sau chiar un convoi de nopți cu niște porumbițe.

IRIS DAVID : Niște nopți în care și întunericul și luna cîntă în stereofonie.

IRIS DAVID CEA NOUĂ : Parcă sîntem pe un podiș de mărgean.

IRIS DAVID : Sîntem într-o scoică de lemn și fumăm boabe de smirnă.

MIHAI *(iese din cușcă)* : Știu ce se-ntîmplă. *(Sigur pe el)* Știu foarte bine ce se întîmplă.

RADU ȘI SERGIU FAMAGUSTA : Ce se întîmplă ?

MIHAI : Zeul care iese din apă ca să mănînce struguri din via din spatele casei...

O casă modestă, mai mult un fel de cabană cu verandă. Valuri se sparg la țărm. Pe stîlpii verandei, scule de pescuit, desperecheate. În stînga peretelui, o ușă, iar în mijloc, două geamuri mici. Radu și Mihai, așezați pe cîte un scăunel, sub cele două ferestre, ațintește ca Lidia și Iris David aflate înăuntru, să se arate la geam. Sergiu Famagusta aduce de-afară și îngrămădește pe verandă o colivie de mărimea unui om, cîteva chingi cu clopoței pe care le atîrnă în cuie pe pereți, apoi patru sau cinci șei de călărie pe care le îngrămădește una peste alta.

SERGIU FAMAGUSTA : Pune una peste alta patru sau cinci șei de călărie și, gata, ai făcut un altar al calului.

MIHAI : Am cerut și am plătit să ne-aduci șei pentru că șeile sînt suprema dovadă că marea se ispravește în stepă.

RADU : Anul are douăsprezece zodii, a treisprezecea zodie e a calului. În zodia asta m-am născut eu. Fiți atenți, n-au trecut nici zece minute de cînd am sosit aici, și toți caii din Dobrogea m-au simțit că sînt pe-aproape. Ascultați-i ! *(s-aud nechezături și clocotul mării).* Au intrat în mare, fiindcă ei știu că marea îmi place mai mult cînd clocotește, strivită de trupurile și de copitele cailor.

(La geam au apărut Lidia și Iris David — Lidia, la geamul sub care stă Radu, Iris David, la geamul sub care stă Mihai).

SERGIU FAMAGUSTA : Anul ăsta e ultima vară cînd va mai închiriez căsuța paznicului ca să stați în ea și să visați.

RADU : Ți-am plătit totdeauna la vreme și cinstit. Și n-am stat niciodată mai mult de trei zile — 8, 9 și 10 august.

SERGIU FAMAGUSTA : Nu-mi place să vă văd plutind aiurea.

IRIS DAVID : Trei zile de vis sînt trei zile căptușite cu petale de mac.

LIDIA : Aici poți să visezi orice minune.

IRIS DAVID : Poți, de exemplu, să-ți închipui că ești un ou de albină îngropat în miere și polen.

MIHAI : Dacă vrei, te amestecăm în jocul nostru.

SERGIU FAMAGUSTA : Nici în ruptul capului. De altfel, vă întreb, avem noi dreptul să visăm atît de mult ? O zi din asta poate să se întoarcă împotriva ta ca o măciucă. Omul trebuie să fie cumpătat, să nu încerce cu tot dinadinsul să privească în mărunțaiele visului, căci se poate otrăvi, mărunțaiele visului sînt, uneori, la fel de murdare ca și ale berbecului.

LIDIA : Noi venim aici ca să ne coasem rochiile cu ață de mare.

IRIS DAVID : Și ca să ne împodobească bărbații cu fluturi.

rumegă urîtul de la malul Dobrogei.

IRIS DAVID : E normal ca fiecare om care vine la mare numai vara să creadă că marea e meteu o minune proaspătă ce-ți apare dimineața de după o cortină de privighetori și turturele. Eu, de exemplu, știu convinsă că apele în care ne scăldăm toată vara, după ce plecăm noi, primesc orice dăm să se ducă la fundul mării și să se schimbe în ape amare ; de aiuns cît v-ați bucurat cu oamenii. Il se zice, e rîndul altor valuri să lase la lumină și să-i îmbrățișeze pe oamenii (*spre Mihai*) lor oamenii să scuture creangă de plersic peste fețe. Cum arată luna, în august, cînd se scutură piersicii ?

MIHAI : E ca o cîșmea din care curge apă rozie.

RADU : Mihai poate să răspundă la orice întrebare, fiindcă i-a văzut pe zeul care poruncește apelor să se ducă la fundul mării cînd se termină vara.

IRIS DAVID : Adevărat ?

MIHAI : L-am văzut în ville din spatele casei.

RADU : El crede că nu-l vede nimeni și se dezvelește de tot sau-l de pe trup și mînca struguri.

MIHAI : Rupea cîte doi ciorchini deodată ; un ciorchine îi mînca, pe cealălt l-ascundea în pelerina întinsă pe iarbă.

RADU : Pelerina nu se încheia cu nasturi, se încheia în trei lăsînd de aur.

MIHAI : Mai important și de cît asta e faptul că, mîncînd, zeul cîlțea foarte des. Iar de cîte ori cîlțea, se deschidea în două zi, încă o zi de potîă și de bucurie (*către Iris*) Înțelegi cum vine asta ?

IRIS DAVID : Înțeleg, da, cred că înțeleg.

RADU : Zeul cîlțea și se făcea o mulțime de zile într-o zi. O sută de zile, sau două sute și mai multe. Și de cîte ori cîlțea își zugrăvea și sulițul.

IRIS DAVID : E frumos.

MIHAI : Foarte bun. La sfîrșit m-a văzut și m-a zis : mă, în septembrie să prindeți o droplc, s-o frigeți, s-o mîncați și să cîntați Dobrogea.

IRIS DAVID : Asta n-o mai cred. Doar se știe foarte bine că droplc e monument al naturii și lecția nu-i dă voie să te alingi de ea.

RADU : În lipsă de droplc ponte și grunchi în arcoape cu jar un berbec. Lecția știepl chiar îl obligă pe om să mănînce, toamna, o pulpă de berbec bine fripță. Sau una de mîz.

IRIS DAVID : De mîz ?! Doamne feregește.

MIHAI : Eu nu mănînc, dar tot, ca să-i fac pe plac lui Germuc, ar îl gata să influcco o bcrghelie întreagă...

RADU : Germuc e cea mai bună fată-jocheu. Dacă ar fi vrut, ajungea arbitră. De altfel umblă îmbrăcată ca un arlechin.

IRIS DAVID : Lacea femeilor de la malul mării.

RADU : Nu, lacea femeilor de două zeci de ani, sau a meșteșcnilor tineri de pe colina unde nu se pomenește nimic despre moarte.

IRIS DAVID : Îmi dau seama că cine iubește moarte ar trebui să vină și să plece de la mare printr-o ușă secretă.

RADU : De ce ?

IRIS DAVID : În căsuța asta am înțeles că la mare trebuie să te duci așa cum te-ai duce într-un sat de pierzi ciuto-o fără de măr.

MIHAI : Știi puțin cam exaltată. Cel mai de preț lucru în legătură cu marea e să știi cînd trebuie s-o părăsești.

IRIS DAVID : Eu, cînd plec de la mare, trec neapărat prin Constanța, cobor o stradă veche, neumblată, mă lnclin în fața mării și recit din Ion

IRIS DAVID : Cine-l ?

MIHAI : Nu îi-ar face plăcere s-o numească.

IRIS DAVID : E chiar atît de ridicol ?

MIHAI : N-am văzut-o niciodată la față.

IRIS DAVID : De ce vine la mare numai vara, în zilele de 8, 9 și 10 august, că nă chemc din adîncuri famelor vuiaiul cu cure s-a născut logodnicul el. Zicea că vuiaul ieșe la suprafață el tnîi afîerii, udică achelelile lor, se alinează pe punțea superioară el o sulță ; domnișoara, el era cel mai curajos dintre noi.

IRIS DAVID : Aș da multe să știu dacă era o față sau o femeie care înfiorau a două oară.

MIHAI : Îi-am spus, n-am văzut-o la față.

IRIS DAVID : Ce părea c-nl face ieșe ? Fluiera a trecut norocul pe lîngă tine.

MIHAI : Tot ce se poate.

IRIS DAVID : Nu cumva țineai să-ți spună ziua și ceasul în care vei murî ?!

MIHAI : Cred că ne lăuda zicînd că știe să ghicească ziua morții fiecărui om.

IRIS DAVID : Nu cumva țineai să-ți mai trăiască cineva ? Ce vei face după ce ai murit ?

MIHAI : Nu știu. Poate mă voi duce la mare și voi încerca să-mi amintesc cum e să fii mort.

IRIS DAVID : Dn, pe pluță toate fetele merită atenție, mînie sporită.

MIHAI : Pe pluță, un bărbat nu în sezon decît ocheadele și formn plăcută rulot unei femei.

IRIS DAVID : Dn, pe pluță toate fetele merită atenție, mînie sporită.

MIHAI : Rnta ăla se mișcă, se înălță și se dăuna numai în voce. De aceea i-am zis apoi, fără s-o privesc : dacă n-ai cevo mai bun de făcut, te sfătuiesc în noaptea de Anul nou ca să ne dăm în scrînciobul din spatele casei nouă-

tre.

MIHAI: Mă urăsti, fiindcă știi că văd prin tine. Îți văd orice gînd, chiar în clipa cînd se înfiripă ca să arunce în lume încă un pumn de mizerie.

IRIS DAVID: Văd că imediat cum aduce cineva vorba de bani, îți ieși din minți. Pentru ce îți trebuie mormane de bani?

MIHAI: Banii sînt buni numai cînd sînt mulți. Dacă aș fi avut mai mulți bani decît îmi trebuie, mi-aș fi cumpărat o mașină foarte luxoasă. O mașină super. O limuzină cu frigider și aer condiționat.

IRIS DAVID: Și mai departe?

MIHAI: Cînd ai o mașină super știi în orice caz ce ai de făcut mai departe. Fără ea, însă, n-are haz să te gîndești la ce ai de făcut. E ca și cum tu te-ai gîndi în fiecare dimineață c-ai fi putut să ai o voce superbă.

IRIS DAVID: Dar eu am o voce superbă.

MIHAI: Mamă, se spune că prin barurile alea pe care le colinzi noaptea, cîntă o fată cu nume ciudat. Iris David o cheamă.

IRIS DAVID: Eu sînt Iris David și multă lume îmi spune că am o voce superbă. Am venit azi la mare, fiindcă peste două zile susțin un concert la cel mai de seamă teatru de pe litoral.

MIHAI: Iris David aia despre care vorbesc eu e o fată foarte ciudată. De trei ori pe zi coboară în mare, intră într-un sturion ce-o așteaptă aproape de țărm, mănîncă icre negre și se întoarce în local să cînte. Nimeni n-a văzut-o mîncînd vreodată într-un restaurant și toți americanii din restaurantele alea de pe faleză...

IRIS DAVID: Cei mai mulți sînt nemți.

MIHAI: Nemții sînt americanii Europei. Și să nu mă mai întrerupi. Deci, toți americanii ăia veniți din America sau din America Europei sînt convinși că Iris David e-ndrăgostită de cineva ascuns pe fundul mării. *(Lidiei)* Mamă dragă, poți sau nu să-mi faci un serviciu?

LIDIA: N-am timp. Cred că se scufundă un vapur în largul mării și vreau să privesc scena prin binoclu.

MIHAI: Nu-ți cer să fii pe puntea aia care se scufundă *(încet, pentru Iris David)* îmbrăcată în coral din cap pînă-n picioare ai fi cea mai scumpă mamă. *(tare)* Te rog să te dai jos din hamac și să mergem cîteva minute la un Shop ca să cumpărăm bere germană. Eu dau fleșți de tenis pe valută, dar sînt plătit în lei, iar berea aia se vinde numai pe valută, dacă înțelegi cum vine asta.

IRIS DAVID: Adineauri ai spus că nu pui strop de alcool în gură.

MIHAI: Iubire încrucișată cu prostia așteptării, te acuz că ești o ființă negîndită de zei.

IRIS DAVID: Nu știu de ce mi se pare că miroși tot timpul a drumuri rele.

MIHAI: Adică miros ca o haină de cerșetor, domnilor europeni, da?

IRIS DAVID: Exact.

LIDIA: Mulțumesc, Iris. Așa este, fiul meu care fluturâ o coadă de leu-paraleu are vocație de cerșetor.

MIHAI: Sucești căruța prin timpenii cu iasomie ca să nu cheltuiești cinci dolari pe bere.

LIDIA: Vrei bere pentru idiotul de taică-tău! Cunosc jocul: el a mințit zicînd că te-ai întors beat, tu te-ai prefăcut mahmur, el ți-a azvîrlit o cutie cu suc de roșii ca să cred eu că e bere și să-ți dau bani ca să-l dai înapoi ceea ce nu ți-a dat niciodată.

MIHAI: Biata limbă română! Degeaba se deschide cu o mie de peșteri de mărgăritar pentru toate sufletele...

LIDIA: Cu fiecare înghițire, berea aia se face tot mai caldă și se schimbă-n abur.

(Mihai iese din cușcă).

MIHAI: Doamna dorește să fie lingușită? Uite, îți promit c-o să te visez la noapte, tînără, în rochie albă și

IRIS DAVID: Sper că n-ai înnebunit. sper că nu vrei să-l împingi într-o afacere cu strigoi.

LIDIA: Ai dormit azi noapte la hotel Meduza?

IRIS DAVID: Azi noapte eram la București.

LIDIA: Azi noapte, la hotel Meduza, în al treilea balcon de la mine ședea o fată cu fața la lună, subțire, aproape fără trup și-i spunea cuiva dinăuntru, om sau cîine, cred că era cîine, fiindcă mirîia într-una... mîine, îi zicea, vor mai ieși de două ori cu vaporul din adîncuri, ca să încerce să se ducă la Constanța dar se vor îneca iar și nu vor mai ieși niciodată.

IRIS DAVID: La amiază, cînd te legănai în hamac, se părea că nu știi o poveste ca asta.

LIDIA: În fiecare zi, la amiază știm mai puține lucruri decît seara.

IRIS DAVID: Tu crezi că sînt fata care cheamă vaporul?

LIDIA: Aș vrea să știu de ce ies ăia din adînc.

IRIS DAVID: Morții își serbează ziua morții din dragoste.

LIDIA: Mulțumesc. O să-ți arăt o căsuță pe malul mării despre care poți să juri că-i picată din lună. E pusă pe un promontoriu.

IRIS DAVID: Înconjurată de pîlcuri de salcîmi cu floarea roșie.

LIDIA: Cu cerdac rotund, deschis în toate părțile și așezată pe două ighenburi de piatră prin care intră marea în ogradă.

IRIS DAVID: O căsuță cu marea ei proprie! Pe timp de furtună, valurile din ogradă bat la ușa bucătăriei: cioc! cioc! cioc!, dați-ne un pic de rom să ne revenim în puteri, căci mai avem de luptat încă vreo două zile și două nopți.

LIDIA: Cine iubește viața, trebuie să aibă o asemenea căsuță.

IRIS DAVID: Cerdacul și prispa căsuței, toamna, sînt pline de cocori și de rațe sălbatice, care se opresc să fumeze o țigară înainte de a porni spre Africa.

LIDIA: Cînd ai o asemenea căsuță, stai deasupra lumii și-ți dictezi plăcerile: vreau aia, vreau ailaltă...

IRIS DAVID: Vîntul nu izbutește să care căsuța la vale, oricît s-ar sforța, fiindcă e legată cu funii de picioarul unei dropii și de cîrlionții unei stele de mare.

LIDIA: Cumpăr căsuța aia și ți-o dăruiesc ție.

IRIS DAVID *(mirare)*: Ca să-l iubesc pe Mihai toată viața?

LIDIA: Iris David, nu încerca să mă-nvîrți pe dește. Îți cumpăr casa cu condiția să-l lași pe Mihai să meargă cu mine în America.

IRIS DAVID: Și dacă nu vreau casa aceea?

LIDIA: Ei, da, tu ai un plan mai bun, mă lași să-l iau pe Mihai în America, dar cu condiția ca să meargă acolo, braț la braț cu tine!

IRIS DAVID: Nu vreau să trăiesc în America, mă simt foarte bine aici.

LIDIA: Iar eu mă simt foarte bine acolo și vreau să-l iau pe Mihai, să-l însor cu o nepoată de-a lui Fred.

IRIS DAVID: Cu Mihai ai vorbit?

LIDIA: Am încercat.

IRIS DAVID: Și?

LIDIA: Și *(repetă vorbele lui Mihai)*: Scumpă mamă, află că eu te-am împușcat cu sare, anul trecut. *(Răspicat)* Dă-i drumul din laț și casa aia va fi a ta.

(Iris David își desface părul, să-l aurească soarele căzînd în mare și începe să îngîne un cîntec.)

RADU: I-am adus bagajele aici. Două geamantane de piele.

(Iris David își reține cea dintîi).

IRIS DAVID: Dar îngerașele de la scrîntici, uite-le, sînt aici în odaie.

RADU: Nu contează. Mîine dimineață, în două ceasuri, le-am fixat la locul lui *(lui Mihai)*. Oare unde am pus noi scheletul ăla cu șuruburi?

MIHAI *(spre Iris)*: Întîmplarea e său localitatea lui Dumnezeu pe pămînt, sau regina care-și bate joc de el?

IRIS DAVID: Eu cred că ar trebui să-ți ile frică.

RADU: De ce? Fata ăia mi s-a părut a fi una cu totul și cu totul aparte. E o fată încă care merită să dezert nu numai o seară, ci toate serile de iarnă. Cînd vorbesc, un fir i-a aruncat ori nu știu ce vorbă și cînd s-a uitat o dată la el, tipul ăla s-a sculptat de parcă l-ar fi trecut prin gîtul spînzurat o cărută cu gheață.

IRIS DAVID: Eu ce fel de fată sînt?

RADU: Ești leit fata aia.

IRIS DAVID: Dar Germe ce fel de fată este?

RADU: Germe e o fată pe care dac-o trimiți cu vaporul la Constanța, ajunge acolo numai cu toarta ulciorului și ride cu atîta poftă de ce i s-a întîmplat încît îți vine să zici: Doamne, nu mă lăsa să îmbătrînesc.

MIHAI *(apucînd o halbă din cuier)*: De la care restaurant al cumpărat vinul?

IRIS DAVID: Nu, domnule Polcia, te rog să nu-l spui.

(Ține strîns halba din mîinile lui Mihai și-o apucă într-un colț).

RADU: Eu trec dincolo. Uite, iau cu mine un ac, iau și sticluța cu tuș negru și mă duc să-mi tatuez pe brațul stîng data de 14 II 1974, ca să nu uit ziua cînd s-a zbenguit Germe cu un idiot de picol.

(Radu Polcia trece în camera alăturată).

IRIS DAVID: Vorbește serios? Chiar o să-și scobească brațul ca să toarne cerneală în rană?!

MIHAI: Fără doar și poate.

IRIS DAVID: Chemă-l înapoi.

MIHAI: E treaba lui dacă vrea să se chinuiască. Sau poate încearcă și el să sufere, așa cum încerci și tu să fii tristă.

IRIS DAVID: Nu-mi place că ai prostpită în bărbie. E semnul nemernicilor.

MIHAI *(strigă spre camera alăturată)*: Tată, vino încărcat o cîrpă!

(Radu Polcia apare în ușă).

RADU: Primele trei rînduri de înțepături sînt cele mai grele, pe urmă carnea amorțește și trebuie mers struns. Un prieten de-al meu, Sergiu Fămagustă, care n-a fost niciodată în Iarnă mărfi, are toată pielea crestată și îmbrăcată cu boiell. Pe piept și pe burtă i-am făcut o gondolă și o femeie lungindu-și rămas bun de la bricul Mircea, pe spate i-am făcut o bătălie navală, iar pe picioare cîte patru trupițe înveșmîntate în soldați roșii.

IRIS DAVID: Mihai și cu mine am hotărît să ne scriem ficcare pe brațul numele celuilalt.

RADU *(lui Mihai, furios)*: Orice nebăfoi de douăzeci de ani poate să-și scoată prin pîele, dacă i s-a scrîntit mîinile, chiar o vadră de sîngе, dar n-are dreptul să-l coboare unul fără să-și ajungă brațul el trupesc. *(Lui Iris David)* Feticior nu le stă bine cu nici un fel de tatuaj. Vara, pe stradă, ca e-o țucă pe grozavul: domnișoară, îți atenți, ți-a izvorît un nume de bou din brațul stîng sau drept.

IRIS DAVID: Puțin îmi pasă de toți golanii lumii. Vreau să fac o prostie irreparabilă și nimeni n-o să mă oprească.

seacă loc la hotel. Alăltăieri nu puteai să rostești nici de atîtia pictori rușbiști și dominișnare fără acoperire. Știți dvs. ce-i aceea o dominișnare fără acoperire?

IRIS DAVID: Ce-i aceea o dominișnare fără acoperire?

MIHAI: E un fel de față care bate drumul la Marea Neagră ca să găsească un șoim de vînătoare ținînd în plisc cercei și inele de aur.

IRIS DAVID: La București, cînd mă găndesc la căsuța asta, simt cald în inimă. Închid ochii și parcă simt un copil care mîngîie o blană.

MIHAI: Vizon sau chinchilla?

IRIS DAVID: Lutria.

RADU: De ce nu ne scrii? Ne-ar face plăcere să primim scrisori de la tine.

IRIS DAVID: Am vrut să scriu, dar n-am găsit trunze de vișin. Pentru că-s supă așia scrîșorlie trebuie scrise pe trunză de vișin.

MIHAI: Tot pe fol de vișin ne scrie și mămica din Chicago. Vișinul din lăzile lui Fred *(rîde)*.

RADU: Să-ți vînd un secret. Iris: asta nu-l cască, e o acadă de lemn. N-am zăn de sîdef, țiindcă lemnul, apre dăsocbire de sîdef, e viu și pășrează toate aurițele. Numai întro acoică de lemn poți să-ți dai seama ce e cu marea, cu pîrcsicii, cu turtuna și să pricepi că chiar și iarba are ținduri dușmănești. Uncori, noaptea, cînd e liniște adîncă, îmi vine să mă scol în picioare și să strig: oamenii buni, cu, Rudu Polcia, sînt un mărgăritar și nimeni n-o știe.

MIHAI: Dacă nu te oprești acl, mă aștern cu pîcioarele de strănșnîș și urlu toate rușăcîunile din copilărie.

RADU: Vrei să rămînem sînguri? Putem să mi-o spui direct. S-a dus cble o expoziție de fotografii din Egipt, mă duc s-o văd și eu. Știi cum îmi imaginez eu orașul Cairo?

MIHAI: Aecmănător cu orașul Chicago.

RADU: Vreai să-mi fac o grapă-n frunte ?! Spre orașul Cairo mergi cu mașina pe o șosea lungă, lungă, mărginită de tufe de dafin, de nișpiri zburătoare, de cîte un călugăr mahomedan cu pătura-n cap...

MIHAI: Sau de Fred, care-și mînă vădcuțele spre obșatorile din Chicago.

RADU: Tîi neapărat să te cîrpesc ?! *(reia firul)*. Mergi, mergi și, dintr-o dată, după o barieră de aur roșu, intri într-un basm, adică pur și simplu în-ceapă și pîn-teșii. *(țese)*.

MIHAI: De la un timp încoace, tata trolează grîul cu patru cai de cîrpă și se apără de tînțari aprinzînd cîte un mormăn de năzărîri. Îmbătrînește.

IRIS DAVID: Da de unde! E la fel de tînăr ca tine.

(Pauză lungă. Se aude mereu bătînd tămnul și țipetele pescărușilor).

IRIS DAVID: Nu te-ai bucurat văzîndu-mă. Nici măcar n-ai schițat gestul că vrei să mă săruți. Hai, vino și sărută-mă. Sîntem, totuși, soț și soție. Bine te-am găsit.

MIHAI: Al mai fost o dată la mare anul ăsta.

IRIS DAVID: Ah, asta era! Da, am fost. În lună mai. Dar n-am putut să trec pe la vol. Am țîlnit în crama de la Murfatlar, pentru tecvăzlunoa engleză, o nuntă românească.

MIHAI: Al fost mireasă?

IRIS DAVID: Am jucat rolul mireselor cîteva populară. Patîea engleză spune că țîlnul a țeșit nemaipomenit și că va avea un succes formidabil în lumea întreagă. Am mai țîlmat eu și alte dată, dar asta au fost trei zile și trei nopți de vîs. Intr-o seară, cînd toconul urma să leș în prîdvor și să rămînă, un tînăr pe-acolo cu o poarcă în spînare și reținrul a urlat ca leșit din mînți: ce mama dracului cauți, domnule, pe aici?! Și ăla, cică: vă rog să mă scuzați, noi execută strop'rea albastră a pomilor fructiferi

IRIS DAVID : Un cal de lemn,
O lebădă de lut,
Cinci sute de corăbii de hîrtie...

LIDIA : Ce tot bîrgui acolo ?

IRIS DAVID : Mă duc înăuntru, ca să aștipesc o clipă și-mi spun cu voce tare ceea ce vreau să văd în somn. *(intră în casă.)*

LIDIA : Încearcă să vezi căsuța ala dintre saltelmi, plus zece mii de lei buni gheață.

(Lidia urcă și se lungește în hamac. Se încrucișează și din clipa asta firescul prieteniei se uzează mai pronunțat decît cuiul mării.)

LIDIA : Proștii ăia de greieri își închipuie că sînt singuri pe fața pămîntului.

(David, Mihai și Sergiu Famagusta vorbesc pe verandă, ignorîndu-se, cu trei zări pleoștite. Sergiu Famagusta trăgînd mereu cu binoclul.)

MIHAI : Mai bucură-te cu trupășul că se scoală mama și știi foarte bine că nu te-nghite.

SERGIU FAMAGUSTA : Nu mă-nghite, fiindcă sînteam amîndoi din dragul Rinocerului-Mare și cunosc tot neamul. Pe bătrînu, pe bunică-tu cum ai vrea tu, transcontinental, adunînd bani cu furfuria. Iar un frate decent îți bunică-tu ca alții de prost să poată toată viața mereu în sobă și cînd intra cineva în casă, el scotea capul din sobă și făcea : bau. În loc Rinocerul-Mărul.

LIDIA : Ce tot bați cîmpii despre Rinocerul-Mărul ?!

SERGIU FAMAGUSTA : Mărul-mâna. Zicem că e un crăpel prăpădit și fără vilee, fiindcă n-are apă industrială.

MIHAI *(Lidiei)* : Nă mă-ntrebi ce s-a aranjat cu pictorul ăla ?

LIDIA : Chiar așa, cum s-a înțărcat tărîboiul ?

MIHAI : Fred, pictorul și nevasta pictorului stau deocamdată călări pe capota mașinii voastre și beau vin dintr-un hîrdău de-o vadră. Toți trei dau din picioare ca niște apucați, iar fata mai scoate cîteodată capul ca să strige : boți Porto-Madera și Sarica Niculițel.

LIDIA : Pupăza dracului !

MIHAI *(lui Sergiu Famagusta)* : În cămărușa de lîngă bucătărie o să sanie, du-te și ud-o încouce, dar să grijă, pe poliți sînt înșirate tot felul de ciocane, rindele, burghie.

(Sergiu Famagusta dă să intre în casă, dar cînd să treacă pragul se răzgîndește, se întoarce și-și descalță bocancii.)

SERGIU FAMAGUSTA : Domnișoara Iris David...

MIHAI : Ce-i cu ea ?

SERGIU FAMAGUSTA : Doarme pe divan, iar ațurlatele voastre de dușmănoc scîrțîie și fac o larmă de pară ar păzi cine știe ce comori.

(Sergiu Famagusta lasă bocancii, dispare și se întoarce cu sania. Mihai, între timp, a desfăcut un sac și, luînd cu pricopul, împrăștie sare pe polcea din fața verandei.)

SERGIU FAMAGUSTA : Ceea ce vrei să faci tu acum, a făcut pe vremuri un boier țîfnos, prefectul poliției din București.

LIDIA : Dar ce vrei să faci, Mihai ?

SERGIU FAMAGUSTA : Vrea să plimbe pe Iris David cu sania prin fața casei. E văpaidă de mare și de zahăr.

LIDIA : Dacă în clipele astea Iris visează ceea ce trebuie, o să te vindecă de friguri, fără să fii chinuită.

SERGIU FAMAGUSTA : Venise în București o mare artistă, Josephine Becker, care nu văzuse niciodată

MIHAI : Domnilor europeni, trăiți cam anapoda!

IRIS DAVID: Ce nebunie mai e și asta?

RADU : Habar n-am. Bănuiesc că vrea să-nghesuie toată Europa în boxa acuzaților.

MIHAI: Domnilor europeni, această cușcă este colțul meu de pămînt ispititor, înfipt în coasta bătrînului vostru continent, ca să vă aducă aminte următoarele...

LIDIA: Mihai, n-am chef să cîntez!

MIHAI: Ca să vă aduc aminte că prin Asia ați ajuns să gustați din fructul oprit, care-i mierea și dulceața vieții și mai ales bucuria tinereții. Mamă dragă și iubită, dacă vrei să te iert că nu mi-ai dat să sug lapte în copilărie, trimite repede după niște bere germană rece.

LIDIA: Taică-tău spune că te-ai întors beat, în zori.

MIHAI: Ce minunat de limpede se naște gîndiți din ziua de azi. O climă aspră și secretoasă, adică un văzduh străvezin, dansat de Fata-Morgana. — Iată temelia unei gîndiri suple și majestuoase.

RADU: Într-o săptămînă, poștașul tău soloc de două ori din stepă și tu tăiat pînă aici cu cotiga lui.

MIHAI: Cu cotiga, zici?! Excrocul dracului! I-am plătit să mă tragă cu măgarul. I-am dat bani și i-am dat și fînuș cu care să mă lege de gîtul măgarului. Am pariat cu americanii din restaurantele de pe faleză c-o să mă-ntorc aici tras de măgar, și ăla m-a suit pe cotigă!

IRIS DAVID: Te joci de-a bălatul noaptea?

MIHAI: Tăticule, împrumută-mi o bere de la tine.

(Radu scoate dintr-o găicată și-i aruncă o cutie de tablă. Mihai o desface și bea lacom. Radu se îmbracă jocheu, cu cazacă și bonetă roșie, cu pantaloni de mătase verde).

MIHAI: Fă patru pași în sus și-n jos și pocnește-te cu bicțușca peste pulpe.

RADU: De ce?

MIHAI: Ca să-ți crească pinteni.

RADU: Am două ore de călărie prin stepă cu sețul Lidiei. I-ai promis că-l duci la dropii, ce să-i spun?

MIHAI: Spune-i că dropia vine pe lună plină, dacă pui două grămezi de argint lîngă o tufă de pelin.

RADU: O să-i spun, deci, că s-a dublat prețul. O să se mire (tese).

LIDIA: Americanii sînt niște copii mari, dar nu-i mai umește nimic, fiindcă sînt de la început cu gura căscată de mirare.

MIHAI: Spre deosebire de noi, care sîntem niște mici trecători printre fluturi și orhidee și știm totul despre tauri, tîrnăcoape, toporași, tignafes etcetera și tot așa de la tăbăcării pînă la tusea tabacică.

LIDIA: Umbli nebun după dolarii americanilor, dar de iubit nu-i iubești.

MIHAI: Dacă nu m-ai fi născut c-un picior puțin mai scurt, aș fi cîștigat turneul de la Wimbledon și aș fi avut mai mulți bani decît bărbatul tău.

LIDIA: Lovești mingea foarte bine, însă n-ai fi ajuns pînă acolo. Ești plin de voință doar cînd e vorba să-ți pierzi nopțile.

MIHAI: Pe întuneric scot tot atîția bani cît scot și ziua. Nu beau nici un strop de alcool, aici vă înșelați voi. Ziua fac bani jucînd tenis cu americanii tăi burtoși, iar noaptea le întorc buzunarele pe dos la ruletă sau la alte jocuri. Am auzit că se va amenaja, departe, în largul mării, o insulă artificială pentru milionari și trebuie să string bani să ajung acolo. O să dau bacșișuri din gros și o să ajung. Îmi place printre milionari, așa cum le place lor să le facă umbră la masă doar palmierii, arborii de camfor sau arborii de cauciuc.

LIDIA: Ai atinge nemurirea dacă te-ar planta sub formă de arbore de cauciuc pe insula ta. Ar ieși din tine cele mai reușite prezervative.

și mutăm gardurile livezii. Regizorul s-a dus de-l-a îmbrățișat și ne-a zis : Mâi băieți, Dumnezeu ne luminează noaptea cu vorbe potrivalii și ne deschide ușa cu o cheie albastră.

MIHAI : A fost și el acolo ?

IRIS DAVID : Cine ? Dumnezeu ?

MIHAI : Vorbesc de idolul dumnezeilor tăi, vorbesc de Titi Vîlsceanu-Alpora, compozitorul și dirijorul. Și-a petrecut un nume cu care poți să populezi două orașele.

IRIS DAVID : E un nume ce pare trecut prin toate ecluzele pățaniei.

MIHAI : Așa zice el ? Deștl să porți un nume ca ăsta, mai bine te spînzuri cu o curea găsită într-un closet de gară.

IRIS DAVID : *(repetă o lecție)* Vîlsceanu-Alpora e un nume melodios și lung, făcut să-ngîne ploaia și să dea trei lovituri cu unghia în timpla pustie a tămîiei, așa cum al lovi într-un pahar de cristal plin cu coniac trenzeș, într-o seară de slavă a decadenței.

MIHAI : Una din țețele alea îățră acoperite zicea despre el că e trumos ca un faraon.

IRIS DAVID : Te-a mîntit. Sau nu-i văzut niciodată de-aproape *(pauză)*. Mihai, îmi pare rău că ți-am făcut viața.

MIHAI : Mai zicea țîrîa aia că Vîlsceanu-Alpora i-a făsucit o țigară cu deștele de la picioare. Singuri ne făcîm viața. Sau mai degrabă pot să zic că iarna lui 1974 nu prea mi-a fost cu noroc.

INTUNECARE

Întîmplarea face ca, Un pat, o grămadă de ață, șase sau șapte leagăne de scrînciob îngrămădite pînă-n tavan. Mihai, singur, lucrînd cu teslă și ciocanul, repară un scaun. Se deschide ușa și intră Iris David. E îmbrăcată gros : scurtă de blană, cizme, căciulă de lînă.

IRIS DAVID : Bună seara, domnișoară.

MIHAI : Bună seara, domnișoară.

IRIS DAVID : Mă numesc Iris David și stau la hotelul ăla cu fațada de cărămidă gălbenă.

MIHAI : Cu un lan de floarea-soarelui de ceramică aplicat pe fațada. Eu mă numesc Mihai Palela, iar hotelul ăla se numește Cîntecul noilor.

IRIS DAVID *(direct, precipitat)* : Mihai, ajută-mă, te rog, să fac o prostie mare.

MIHAI : Cine îi-a spus că sînt ucigaș de profesie ?

IRIS DAVID : N-ai mutră. Eu vreau să fac o prostie mare și-ai să m-ajuți. Cred că lucrul cel mai nimerit ar fi să mă legi cu o funie între coarnele unui taur și să iei taurul la bătaie cu o jucărică, ca să se arunce în mare.

MIHAI : Ești hotărîtă să faci o prostie de aiît de gogonată ?

IRIS DAVID : Sînt hotărîtă să fac o prostie răsunătoare.

MIHAI : În cazul ăsta trebuie să aștepți pînă în luna august. Sîntem în februarie, mai aștepți cîțiva luni, cîțiva luni trec repede. Prostii răsunătoare se petrec numai în luna august, cînd niște băieți de oameni ajunși vin și scutură piersici peste balcoanele care susțin programe în barurile de pe litoral. Noaptea, pe lună plină, ele ies goale din mare și ăia le așteaptă cotaft în piersici.

IRIS DAVID : Dacă ar fi deștepte și-ar îndrepta ochii spre copiii oameni-lor din provincie cu foarte mulți bani. Unul din ăștia, elev în clasa a noua lîngă noua, mi-a trimis de revelion douăzeci de șticle de șampanie. L-am chemat să-i mulțumesc, în cabina mea de la Savoy, într-o seară... mă pieptănam pentru a intra în scenă, el ședea pe scaunul din colț, cu bretul plin de flori și mă împodobea în grînd cu piepteni de fildeș... Tatăl meu, zice... Ce-i cu tatăl tău ? Tatăl meu poate să-mi dea oricîți bani îi cer, fiindcă are o mesorie de aur :

RADU : Da.

MIHAI *(batjocoritor)* : O femeie cum nu întîlnești decît o dată în viață, chiar de-ar fi să trăiești o sutărîmi-zeci de ani.

RADU : Prin urmare știi despre cine-i vorba !

MIHAI : Nu știu nimic.

RADU *(lui Iris David)* : Plătiserm vînul și dam să les din restaurant, cînd o țață, așa, de seamă dumitale, pornă un pic mai înaltă, îmi face semn. O clipă, vă rog, zice, sîntefi tatăl lui Mihai Palela, spunefi-i că fata care trebuia să vină de Anul nou a venit acuma. Mîine seară, cînd împlinesc douăzeci de ani și o să mă dau cu el în scrînciob, o să-i povestesc de ce n-am putut să vin atunci.

IRIS DAVID : Trec în bucătărie. Cu ocazia asta o să spăl și vasele.

MIHAI : Rămîi unde te găsești.

IRIS DAVID : Rămîn. *(lui Radu)* De altfel, nimeni nu e nicidată singur. În peșteră se ală în permanență zeul casei.

RADU *(lui Mihai)* : Îmi vine cam peste mînă să vorbesc de țață cu dinsa.

MIHAI : Ascunde mîinile sub masă și dă-i drumul.

RADU : Cred că soarta are planuri cu tine.

IRIS DAVID : A fost ales să intre în bisericа de sub pămîntul Dobrogei !

RADU : Nu, e altceva.

IRIS DAVID : O femeie !

(Pauză. Mihai și Iris David se privesc ulutiți).

RADU : Iar lupul, la oglindă, îl întreba pe lup : cîte clase primare trebuie să aibă un iepure ca să bei după el o sticlă de vin, pe nerăsuflate ? *(lui Iris David)* Afară ninge în draci și Gerume, fata despre care ziceai așa și pe dincolo, îmi pune coarne de melc cu un picolo. *(lui Mihai)*. Adă repede jumătatea aia de iepure și ce mai găsești prin bucătărie, *(Mihai ieșe)* iar noi o să spunem o rugăciune. Dă-ne Doamne iarbă pentru cai și oi, iar mie personal dă-mi un cuțit tăios ca să-i retez un deșt idiotului ăluia de picolo. *(lui Iris David)* Știi, ăla are șase degete la o mînă.

IRIS DAVID : Nu-i o piedică serioasă, pentru că cheilerii din ziua de azi umblă călări pe viței de aur.

(Intră Mihai. Se așează masa).

MIHAI : Dacă se mai umflă vîntul, o să ne azvîrle din nou cotețul de găini în largul mării. *(lui Iris David)* Aveam un cocoș care s-a bătut o noapte întreagă cu rechinii.

IRIS DAVID : Și i-a dovedit ?

MIHAI : Pe toți, dar a pierit eroic în luptă cu niște pescari care ne-au vizitat cînd nu eram acasă *(lui Radu)* Toți pierdem cîte ceva, în fiecare zi, însă nu lăsăm să se vadă. Am pierdut cînd cu năvălirea tătarilor, apoi...

RADU : Porcul ăla de picol povestea că la ei, în Transilvania, oamenii hrănesc vițele cu mere și prounta de Gerume rîdea că-și scîntcia cercelii.

IRIS DAVID : Trebuia să-l chemi afară pe puștiul ăla obraznic și jart ! jart ! să-i cîrpești două palme.

RADU : Nu merită să fac gîlcevă, bănuiesc că Gerume se joacă. De altfel, în multe restaurante de pe faleză o un freumăt și o alurcală, exact cu-n noapten cînd marea se luminează cu fosfor adus de un neam de pești de la tropice.

IRIS DAVID : Niel un fel de pești ! E vorba despre niște infuzorii.

RADU : Domnișoară, eu am stat neclintit pe malul mării în nopțile alea : află că și apa și aerul sînt limpezi și luminoase de vezi totul, ca într-o carte cu poze, pînă în U.R.S.S., Turcia și Bulgaria.

IRIS DAVID : Se vede atunci și biserica de sub pămînt ?

RADU : Biserica aia o vede un om special, o dată la cincizeci de ani, cînd intră să ia ouăle de lebădă cu coajă de aur și maldărul de stihare.

IRIS DAVID : Cine e omul acela ?

RADU : E un om ales pe care nu-l știe nimeni din cei care nu trebuie să-l știe.

IRIS DAVID : Eu aș fi unul din cei ce nu trebuie să știe ?

RADU : Da.

MIHAI *(lui Radu)* : M-ai învățat că atunci cînd discuți cu o fată trebuie să folosești vorbe și idei cîpțușite cu mătase.

RADU *(pentru Iris David)* : Iartă-mă, sînt niței cam zăpăcit de ceea ce se-ntîmplă pe-acolo pe faleză. Știți că femeile de serviciu din două hoteluri nu mai vor să măture și să spele?

IRIS DAVID : Au declarat grevă ?

RADU : Nici un fel de grevă *(mărșăluiește)* Au aruncat mături, perii și găleți și s-au apucat să pic-te-ze.

MIHAI : Dacă tot s-au ținut, mai bine se apucau să lucreze un director de bar de noapte.

IRIS DAVID : Pot să vă spun că ori pe unde am fost femeile de serviciu nu-i suferă pe chitariști *(spre Radu)*. Pieteană cu vopsele culoare sau din aceiea amestecate cu zahăr ?

RADU : Nu puți să-ți dai seama, fiindcă dacă vrei să intri în vorbă cu ele, nu le prinzi. Cică : ne-ajunge că spălăm scările toată vara, iarna vrem să facem artă. *(stăpînește)* Trebuie să-i spun ceva lui Mihai, separat.

împletește cele mai frumoase și mai trainice fitile, cu materialul clientului — fitile din cîlți și din bumbac pentru destituiri, rostogoliri sau dări în gît, fitile de purpură, pentru avansări.

MIHAI : Iris David, ești o femeie mult prea frumoasă cu să nu faci o prostie ireparabilă.

IRIS DAVID : Dă-mi un exemplu de prostie ireparabilă.

MIHAI : Mărită-te cu mine.

IRIS DAVID : Poftim ?!

MIHAI : Am zis : mărită-te cu mine și vei săvîrși o prostie ireparabilă.

IRIS DAVID : Ascultă, eu am fugit din București, fiindcă omului pe care-l iubesc și care zice că mă iubește i s-a născut un copil care nu e al meu. Îți ajunge ?

MIHAI : Am intrat în luptă fără nici o speranță și dintr-o dată mă văd foarte aproape de victorie.

IRIS DAVID : Pot să mă mărit cu tine, dar peste trei zile fug și nu mă mai întorc decît în august, ca să scuturi un piersic peste umerii mei și pe urmă să fug iar. *(Dacă regizorul vrea și are de unde poate porunci să fie scuturate flori de piersic peste Iris David).*

MIHAI : Știi ce e cu tine ? Tu nu ești tristă cu adevărat, dar ai foarte mare chef să fii tristă și lumea să știe lucrul ăsta.

IRIS DAVID : Am stat toată ziua închisă în cameră, iar cînd neființa soarele, m-am dus la fereastră, am dat în lături perdeaua, și m-am întrebat : oare ce-i mai trist și mai trist pe țărmul acesta ?

MIHAI : Și-ai contestat că cel mai trist e faptul că Europa se termină la douăzeci de pași dincolo de fereastră.

IRIS DAVID : Nu, nici nu mi-a trecut prin cap. Cel mai trist lucru mi s-a părut a fi căsuța ușia. De ulu am și venit aici, să văd cît de triști sînt oamenii din ea. Cinstit, ești tare trist nici ?

MIHAI : Nu.

IRIS DAVID : Dar părinții ?

MIHAI : Locuiesc numai cu tata. Mama trăiește în America, la Chicago și dă pe la noi din cînd în cînd, vara, o săptămînă sau două. În rest e foarte ocupată, joacă ruletă în Ursa mare cu Fred-barosanu. În Las Vegas le e silă să intre.

IRIS DAVID : Cu puțin noroc, într-o zi o să ajung și eu în America, să cînt.

MIHAI : Cu puțin noroc, în septembrie o să mă duc și eu la munte s-aud cum cad alunele. Dac-ajungi în America, să n-o cauți pe mama, s-ascunde.

IRIS DAVID : Vorbesc foarte serios. Vreau să cînt în California.

MIHAI : Să ai grijă să ajungi acolo, toamna. Se spune că atunci, luna seamănă cu mama în chimono galben, iar luceafărul cu contele Fred în dantele albe.

(Din camera alăturată apare Radu Palela. Abia sculat din somn, e ciufulit și-și freacă ochii cu pumnii).

RADU : Auzi, Mihai, am visat că-mi dădea un șarpe în cărți. Se lungise, al dracului, peste umărul meu și-mi zicea : Radu Palela, fii atent, popă de tobă peste birlic de ghindă înseamnă drum pe jos pînă la mănăstirea de trefilă. *(O descoperă pe Iris David și începe să-și netezească ținuta).* Bună seara. *(lui Mihai)*. Trebuia să mă faci atent că nu ești singur.

MIHAI : Domnișoara Iris David s-a uitat pe fereastra de la hotelul „Cîntecul norilor" și și-a dat seama că lucrul cel mai trist, acum, la Marea Neagră, e casa noastră.

RADU : *(către Iris David)* : Ești din București ? *(Iris David aprobă din cap)*. Bucureștenilor care nimeresc iarna la Marea Neagră li se pare c-au fost aruncați într-un morman de plictiseală. Toți, fără excepție, au impresia că, iarna, un bou negru și nesimțit stă tolănit la ieslea apelor și

(Radu și Mihai desfac pungi și scot rotund de fluturi spre Lidia și Iris David).

MIHAI *(recitind)* : Cocoșii de piatră sună cîntau la miezul nopții...

IRIS DAVID :Mihaile ei, doi ieșpuri smăltuind cu lună un lan de lucerna.

RADU *(răstindu-se la Romaguță)* : Te-ai născut ca să spintecî o zi de primăvară și să strîngi mieii de gît ! Du-te și lasă-ne-n pace.

IRIS DAVID : Poți să te întorci la aștiuțul soarelui, cînd se deschide floarea întîiu în păcat.

(...și, peste cîteva minute, încep o nouă zi, iar pe verandă cabanei se află Radu Palela, Iris David și Lidia. Radu trupul cu un prosop. Iris David, așezată pe o bufturugă, fumează. În momentul actual de străpată se face-gână, jucîndu-se cu un bîncoliu și cu un cățel de plus, Lidia).

RADU : Azi noapte au sosit copiii Vulturului pleșuv care răspunde de ferata *nouă zi, iar pe verandă cabanei se află Radu Palela, Iris David și Lidia. Radu trupul cu un prosop. Iris David, așezată pe o bufturugă. fumează. În momentul actual de străpată se face-gână, jucîndu-se cu un bîncoliu și cu un cățel de plus, Lidia).*

RADU : Azi noapte au sosit copiii Vulturului pleșuv care răspunde de ferata și de mierișme. I-au scos din casă pe inginerii din livada de piersici și s-au instalat ei, cu arme și cîini. De-acum o să mîncăm vînat și o să ne îmbătăm cu vin scump. Fata întîiește mult miel bine decît bătaul.

LIDIA : Cine ?! Cretina ala cre, mult trecut, m-a împușcat în fund cu mare?! Va să zică, n-a luat-o dracul ! Tot timpul am spcrat c-au s-o mărîe cu cineva capabil s-o sugrume chiar în noaptea nuntii.

RADU : Lidia, te rog, îl atentă la cuvinte. Ție puțin îți pasă, te-ai căsătorit cu un avocat din America, de cînd mi dormi pe saltele pline cu dolurl...

LIDIA : Știi un idiot de jocheu, mîndru de cazacu și de bonetu lui, care nu vrea să se pună rău cu nimeni, un măscărici care fluieră necontenit o bîcîușcă de piele, ferfelt cînd are hîtură sau cînd e lăsat să mîrcoană după-noaiele, prost și fanfaron...

RADU : Un idiot care o să-și tragă pumni în cap cu nemîlutită, pînă la moarte, finică, la tinerețe s-a lăsat fiurat de o nebună cu tăone și-au făcut împreună un copil, care s-a-ntors azi în zori, beat lirită.

LIDIA: Sînt convinsă că l-a îmbătat căpcăna ala care a vrut să mă curețel

IRIS DAVID: Isprăvoste Lidia! Procurorului i-ai declarat c-a fost un accident stupid și nimic altceva.

LIDIA : Nici acum nu spun altfel. Din punctul ei de vedere a fost, fără îndoială, un accident cu totul regretabil că, în clipa cînd m-a zărit stîngînd pe plajă pustie, n-avea la ea decît un set de cartușe pline cu sare.

RADU: Mi-a fost mie scris să nu mi se întîmple niciodată o ducurle mare.

LIDIA: Doamne-Dumnezeule, cîte zile frumoase am pierdut cu tinel Zile unice, care nu se mai întorc. Încă chipuloșico-tî, scumpa mea Iită, că a fost o vreme cînd am cumpărat o cărută cu covîltir ca să alăbăt cu acest Radu Palela județele din nordul țării, pline de merî. Să fie tomnul, să bată vîntul și să scuture merișle puțu nol N-am izbutit să plecăm.

RADU: Păi cum să izbutești, dacă nu-am cunoscut în aprilie pe în lunie al fugit cu un cîntec din tinerețe, cu să te întorci tocmai în mustiu, să-mi îngî epicrom un copil în vîrstă de cîncl săptămînî și să-mi spui că întru nul dnl total a-n tormînt ? !

LIDIA: Așa e, uitasem că nu m-a prins toamna cu tine. Cînd ești tînără, pictoroasă și plină de drnci, toamna trebuie să le știucească lîngă un bărbat mulțumită și fără de la care să împrumuți puțină iubire altuiștă și o raiză de oare în cîmpiu mea, înă, că mereu mă știucească să ne-ar fi făcut bine un drum cu mașina, în schimb, brîu, prințul liveză de nuerî.

(Intră Mihai).

MIHAI: *(a auzit vorbele Lidiei)*. Ce-a-o mai lungîm, nl foat o furnică dacă de sentimente aurii. *(Îșd mîna cu Iris David)* Hîne-nl ventîi Te-am văzut de dimineață fățînd bețe în mure.

MIHAI : Mă mir numele lău pe bnuț ?

IRIS DAVID CEA NOUĂ : Aproape de zăpezile cerul ăsta [illegible] nouă ți-l numească [illegible]

IRIS DAVID : Nu mi vorbi mai dimineață în așa un [illegible]

(Mihai se apropie de Iris David cea mai mare tandru de pe litoral).

IRIS DAVID CEA NOUĂ : Am venit acum o oră cu vaporul de la Istanbul, după un interviu de o săptămînă prin lumea Țînutei.

SERGIU FAMAGUSTA : Sunt foarte inteligent și-respectuos). Un finlandez prăpădit la Constanța a dăbu o dată, în orașul Rîmnicul-Sărat, dol delfini în apă de mare. Două exemplare nemaipomenite, se înțelțuu în coadă și năluțuu. Nimînl la fabrica de țigări și la abator n-au vrut să aiuluc. Țîn minte cît ai tăi ziua ala țîndeș ocvaște țînțuc-dezgulul, acuma, a-m împușcat ! puc ! puc !

(Ilred acum dlmpre mare Radu Palela, cu două [illegible] urmat de Iris David)

RADU *(lui Mihai)* : Mai ți te uiți cum se [illegible] dellinil și Irin se [illegible] nimănă cu dlimnl [illegible] Ia Ilnlel e în cuiva din alimn, dosnnn pe dlvan.

REMGIU FAMAGUSTA *(ulnă)* : Nu se poate ! Inteligenm Ila Ilnlel e în [illegible] de dolfini se [illegible] la nol am ajuns-o din urmă.

SERGIU FAMAGUSTA : Fiindcă am mulți dușmani.

MIHAI *(oprindu-se în colțul dinspre mare al terasei)* : În ultă-vă, un cîrd de delfini se joacă în apele de lîngă mal.

SERGIU FAMAGUSTA : Am fost dintr-un banchet cu [illegible] și [illegible] la Ilnlel e în cuiva din alimn, dosnnn pe dlvan.

(Sergiu Famagusta dă să bîtă în cană, dar în ușă apare Ira Ilnlel alta ecvaiață din anun. Mese. Mihai, Lidia, Sergiu Famagusta se privesc lung el nedumeriți).

IRIS DAVID CEA NOUĂ : [illegible] Ira Ilnlel din [illegible] Ilnlă mesm, ou alni Ira Ilnlel.

IRIS DAVID : Ilnlă mesm. Și ou alni Ira Ilnlel.

IRIS DAVID CEA NOUĂ : Am venit acum o oră cu vaporul de la Istanbul, după un interviu de o săptămînă prin lumea Țînutei.

mircea nedelciu

curtea de aer

Coboară scara cu multă atenție, pipăind fiecare treaptă cu ambele tălpi. Nu este un nevăzător, dar imaginile care i s-ar putea impresiona pe retină continuă să fie pentru el niște imagini imposibile. Blocuri de locuit, cu balcoane și ghivece de flori, arbori încă goi, fără frunze, un soare foarte luminos dar nu prea cald, oameni care se mișcă liber în diverse direcții. Este chiar tentat să-și privească propriile picioare executînd acțiunea de a merge. Este oare suspicios ? Se suspectează pe sine de irealitate ? Tălpile, pipăind deja trotuarul acum, sînt în continuare singurele elemente de siguranță. Este evident că și ele se mișcă puțin mai altfel decît acolo, dar, oricum, de vreme ce își îndeplinesc funcția esențială, de vreme ce te păstrează în poziția verticală, de vreme ce îți asigură un contact cu ceva real, cu ceva care există, trebuie să ai încredere în ele. Ochii, încă umezi din cauza contactului cu aerul rece și curat, nu pot prezenta aceleași garanții. Ei înregistrează imagini pe care ai în continuare dreptul să le crezi ireale.

Și numai cu cîteva ore în urmă încă îți mai aranjai pătura pe patul de fier, încă o mai scuturai de firimituri, încă mai măturai chiștoacele de țigară răspîndite pe ciment, încă mai jucai FAZAN cu colegii de cameră. (Acum nu se mai spune celulă). Ghibi și Mustață, se întinseseră pe pat și se prefăceau că așteaptă ceva. Poate pe Calu'. Tu nu așteptai nimic, așa cum, de fapt, nici ei nu așteptau mare lucru. Dar trebuia să aștepți și să speri. Să aștepți și să speri : În timp ce dormeai așteptai dimineața. Zgomotul vizetei deschise brusc de nea Georgică, strigătul acestuia („Deșteptarea !") și gluma lui zilnică (aceeași în fiecare dimineață : „Ciine ați mai apărut și voi, mă !"). După asta așteptai cana de aluminiu cu zeama călduță, negricioasă, despre care nu știai niciodată dacă e ceai sau cafea și despre care în nici un caz gustul nu te-ar fi ajutat să spui ce e. Apoi sfertul de pîine neagră și marmelada. După toate astea (părîndu-ți parcă rău că au sosit așa devreme și că acum nu prea mai ai ce eveniment să aștepți pînă la prînz) făceai patul, te întindeai pe pat și te prefăceai că aștepți. Veneau apoi cele cinci minute ale programului administrativ. Aici totul era împărțit pe roluri : Unul mătura pe jos, unul spăla cănile și le umplea cu apă. Rolurile se schimbau desigur în fiecare zi. Apoi ne spălam mîinile și fața și ne întorceam cu regret în cameră. Aici îi regăseam pe fratele pat de fier, pe fratele postav cenușiu, pe sora pînză, pe fratele bec de 25 de wați și pe sora lumină gălbuie împrăștiată de-a lungul fraților pereți. Împreună cu aceștia din nou ne puneam pe așteptat. Cînd nu se mai putea, unul din noi apăsa butonul soneriei și cerea prin vizetă un foc. Țigara nu ușura cu nimic așteptarea așa că, în cele din urmă, dacă nimeni nu începea să povestească ceva trebuia să continuăm să jucăm FAZAN. A povesti ceva era desigur mult mai frumos.

— A — spunea Calu'.

Niciodată pînă atunci nu mai văzuseși la semeni de ai tăi o atît de mare sete de narațiune. Dacă povesteai un roman îți făceau patul, îți dădeau din țigările lor, din pîinea lor de dimineață, măturau în locul tău și, mai ales, te ascultau cu mare atenție.

— L — zicea Ghibi.

La început povestiseși trei romane unul după altul. Apoi le raționalizaseși : cîte unul în fiecare seară. Dacă povesteai filme era mai ușor însă, cum unele fuseseră văzute și de ei, trebuia să fii foarte atent să nu le amesteci. Nu erau pretențioși, desigur, dar preferau romanele lungi, cu multe detalii, cu multe personaje, cu întorsături de situație și cu happy-end.

— B — zice și Mustață.

— Alb. Ai pierdut, ai F !

Dacă ai fi știut pe dinafară „O mie și una de nopți" ți-ar fi fost mai ușor. Atunci cînd așteptai însă, așteptai și sperai, de fapt, să nu stai acolo o mie și una de nopți.

— L.

Cînd povestea vreunul din ei observai că te simți foarte bine și încercai să-ți explici de ce. Poate pentru că, îți spuneai tu, aici este un loc de gîndire, un loc în care fiecare își promite să înceapă o nouă viață, iar poveștile alea puteau fi tot atîtea variante ale acelei vieți mult schimbate pe care te gîndeai s-o începi.

— I.

Un alt eveniment important, care se petrecea o dată la două sau trei zile, dar fără să știi niciodată cînd anume, era și ieșirea în curtea de aer. Acesta era, de obicei, o surpriză plăcută. Unul dintre puținele evenimente așteptate în secret.

— B.

De fapt, nu era chiar o curte ci un hol mai mare al acestei foste case de negustor, poate chiar holul prin care, pe vremuri, erau introduse mărfurile în pivnița. Aici erau niște scări care duceau la o ușă masivă mereu încuiată și o deschizătură largă spre în AFARĂ. Aceasta ocupa aproape tot sfertul de sus al peretelui dinspre exterior și era, bineînțeles, prevăzută cu gratii.

— E.

Dacă urcai scările pînă sus lîngă ușă și te înălțai puțin pe vîrfuri puteai vedea spatele unui bloc cu două etaje și un teren gol cu două bătătoare de covoare și un pom fără frunze. Se mai putea vedea și ușa de tablă a unui garaj din care uneori ieșea un Trabant de culoare crem condus de o femeie.

— R — zice Calu' — am pierdut ! Am F.

Din cînd în cînd mai treceau pe acolo și alți oameni liberi dar aceștia, ca și femeia cu Trabantul, păreau să ignore complet existența clădirii în care ne aflam și cu atît mai mult deschizătura de un sfert de perete pe care aceasta o avea puțin deasupra nivelului solului. Așa că nu priveau niciodată spre noi. În schimb noi îi urmăream cu privirea pînă ce dispăreau. Încercai să ghicești ce treburi vor fi avînd acei oameni, încotro se duceau și la ce se gîndeau. Asta îți făcea bine și-ți ușura așteptarea. Aerul rece cu care ochii tăi veneau brusc în contact acolo în curtea de aer condensa cîte o picătură pe fiecare din ei. Acolo îți era ușor să crezi că acele picături sînt lacrimi și ți le ștergeai la iuțeală să nu cumva să-ți împăienjenească privirea. Acum știi bine că nu sînt lacrimi și poate tocmai de aceea le lași să-ți deformeze imaginea acestei străzi largi în care tocmai ai intrat fără să știi prea bine cînd și în ce scop. Știi numai că ți-ai lăsat tălpile să-și aleagă singure locul pe care să-l calce. Acum poți, în sfîrșit, să acorzi încredere și ochilor tăi. Să crezi că e dimineață, că e soare, că acesta e fratele pom fără frunze, că aceia sînt frații pietoni care traversează pe unde vor ei, că acelea sînt surioarele mașini care-i evită, că cel care a rămas pe trotuar lîngă tine e un tovarăș care împinge un frate cărucior de copii și că în fratele cărucior se mai află încă un frate de al tău. Acum poți chiar și să încerci să ghicești în ce zonă a orașului te afli. Pentru că în ce oraș și în ce țară o știi foarte bine. Îți amintești însă că numai aseară, cînd tocmai le povestiseși „Crimă și pedeapsă", te-au întrebat în ce țară și în ce oraș s-au petrecut toate astea și că le-ai spus că n-are importanță.

— B. — spune Mustață.

— Ai pierdut ! — zice Calu' — ai FAZA-!

Pe urmă au tăcut multă vreme dar îi simțeai că nu dorm și știai că nu lumina becului de 25 de wați era cea care-i împiedica să adoarmă. Tu te gîndeai, ca și ei probabil, la ce povestiseși, dar era prima dată cînd te gîndeai în felul acela. Mult după miezul nopții, să fi fost ora două sau trei, l-ai văzut pe Ghibi ridicîndu-se din pat și încălțîndu-și pantofii și l-ai auzit pe Calu' :

— Ce faci Ghibi, pleci în oraș ?

— Da, — a zis Ghibi — mă duc la „Geamurimulte" să beau o bere !

— Nu te mai duce, nene, că te-ncurci și iar faci scandal ! — a zis Calu' tocmai cînd gardianul de noapte deschidea și el vizeta să vadă ce se întîmplă.

— Ce faceți, mă, nu dormiți ?

— Dom' major, un foc și mie că mă doare măseaua și nu pot să dorm — a zis Ghibi de lîngă tinetă.

— Păi la ora-sta, mă, ce es'nehun ?

— Hai, dom' major, că ți-o dau pă soacră-mea.

— Vezi să n-adormi cu ea aprinsă să luați foc, dracu' !

Ați fumat fără să spuneți nimic. Nici măcar Mustață, concurentul tău, n-a mai îndrăznit să povestească nimic. De obicei el povestea filme de „desene animale" cu Donald Duck, cu Pluto, cu Tom și Jerry, cu Asterică și, cu Cleopatre și cu dalmațieni. Acum ești înclinat să crezi că tăcerea aceea a fost o presimțire a ce avea să se întîmple acum dimineața. N-ai mai adormit deloc nici după aceea sau poate erai chiar pe punctul de a adormi cînd ai auzit vocea lu' nea Georgică („Ciine ați mai venit și voi, mă ?").

Și pe urmă nici nu-ți mai amintești cum a fost cînd ți-ai făcut patul sau cînd ai băut cafeaua (era cafea sau ceai ?) și nici dacă începuse partida de FAZAN cînd a apărut în ușă locotenentul ăla tînăr de la penal și cînd v-ați întors cu toții cu fața spre perete și el ți-a strigat numele și a zis să te duci în curtea de aer și a întrebat și dacă mai e cineva sub 21 de ani.

— R. — zice Ghibi (el n-are sub 21 de ani).

— I. — spune Calu' (nici el n-are mai puțin de 21 de ani).

În curtea de aer mai erau vreo opt sau nouă băieți și după tine au mai apărut vreo doi, dar nici unul nu se urcase încă acolo sus lîngă ușă ca să vadă ce se mai întîmplă în spatele blocului cu două etaje. Pe urmă a venit nea Georgică și un alt gardian și locotenentul care v-a zis să stați jos și v-ați așezat pe treptele scării ca într-un amfiteatru. (În fond ce altceva este o scară decît un mod de organizare a lui **a urca** sau a lui **a cobori ?**) Și iată că locotenentul a scos un ziar dintr-unul din buzunare și a început să citească :

— Decret prezidențial, decret prezidențial-decretprezidențialde

Nu-ți mai amintești ce anume ai strigat, dar ai strigat, asta e sigur. Și nu e decît aproximativ o oră de atunci. Traversează pe zebră călcînd pe liniile albe. În fața se vede un chioșc unde ar putea să schimbe și să facă rost de o fișă. Locotenentul explica ceva și vorbea foarte frumos. Tu priveai teancul de buletine pe care le scoase dintr-un alt buzunar și auzeai ceva despre o societate care poate să-i reeduce pe cei care au pornit pe un drum greșit, o societate sănătoasă. Și-o fiecare buletin se afla (aveai să descoperi) o hîrtie de 5lî de lei și un număr de telefon alături de numele unui tov. maistru notate pe o altă hîrtie. Aveau toate astea vreo legătură cu ce ginduiseși aseară. Începi să acorzi încredere și urechilor tale, se pare. Altfel de ce te-ai îndrepta acum spre cabina telefonului public ?

(fragment din romanul „Traiectoria")

planetă de tînăr

adrian frățilă

Sînt tînăr

Sînt tînăr și zăpada curată nu mă minte
Cînd trupuri de fecioare o-mbracă dinadins
Aș rupe șapte albe perechi de aseminte
Cum n-are loc amurgul în sufletu-mi aprins

Vin lebede să-noate în lacrimile noastre
Cînd bumerangul verii a mai închis un cerc
Cu genele schimbate în fulgerări albastre
Eu adîncimea mării pe-aproape o încerc

Sînt tînăr, lîngă umeri salcîmul se deschide
Mă roade întrebarea ca viermele și țip
Cîți robi își veșniciră genunchii-n piramide
Cît aur scos la soare recade în nisip ?

Și dacă plîng și dacă mă clatin ca o vină
Întins pe roata zării, de floarea ei impuns
Pădurea îmi vestește cu stele de rășină
Că peste toate astea sînt tînăr și-i de-ajuns.

Priviți

Priviți, eu sînt de sticlă, de nu vreau să vă răpesc
Dorința de-a pătrunde cu ochi acizi prin mine
Cînd așteptați ca roiuri ciudate de albine
Să-aprindă-n locul stelei un fagure ceresc

Nu am nici umbră care de vrajă să vă rupă
Cum stau în dreptul stelei ca un contur de geam
Dar steaua face semne din lacrima ce-o am
Și trupul îmi devine amețitoare lupă.

Nomad

Vino, iubito, hai în lumină
Sînt călărețul văii de sus
Anii mei tineri ți se închină
Scumpă mireasmă la friu am pus

Cortul de aur dacă mă stringe
N-a venit vremea pentru popas
Balta mi-așterne drumuri în singe
Pînă departe mai e un pas

Trăpașul zilei nu se coboară
Și tu, iubito, încă nu știi
Mă trage veacul iar lîngă scară
Eu sînt nomadul stelei tîrzii.

artur bădiță

Altceva decît a scrie pur și simplu

Zvicniri de pace.
Înainte te așteaptă o frază, un poem.
Iubita e iarnă, ninge dureros și se retrage.
O ieșire din timp și la care poți reveni,
altceva
decît a scrie pur și simplu.

Odată rostit cuvîntul mă simt sub
semnul pietății.
Versul demn și imblînzit
devine ceea ce este.
Se așează în genunchi ca marea pe
marginea gurii.
Se întinde sub ochi, se păstrează încă în
libertate,
se lovește de carnea și oasele mele,
are în vedere istoria, existența
scriind, trăind pentru fiecare generație.

Pentru ea.
Pentru ceea ce rămîne în afară ca semn
ca amintirea ei despre țărmuri
pe care nu le poți rosti în silabe.
Ca apa.
În loc de apă – setea sau
focul potolit și nopțile iarna.

Purificarea cîntecului

Lîngă tine, frate
văpaia mea a întrecut
albul ninsorii de pe monezi.
Te urmăresc pe pînza paingilor
dus în zbor de zefir
pînă ce fereastra ta
va rătăci în miezul sufletului,
pînă ce bucățile trupului tău
vor rupe țărîna din noi.
Suit-am în noaptea minaică
spre-a învăța să merg.
suită-am în lemnul viorii rotindu-mi scînteile
pînă ce stiletul oaselor
va fi atins alt instrument –
pînă la ultima purificare a cîntecului.

Copilăria

Ne-ajunge din urmă copilăria
sonore arcușuri scîrțîie în limbul lumilor.
Privighetori în tuie albe și moi
vor strivi luna cu puritatea lor de argint.
E timpul să guști
cireașa înțepată de foc,
e timpul să umpli cu trupul
oceanele amenești.
În cadri se aude riul
scobind vocale-ntre noi
în ochiul tău blînd ca un iepure
ca tremurul frumoaselor picioare de vulpe
iarna, la vînătoare.
Sînt om liber și vinovat ca vîntul
și știu un leac să distrugă uitarea,
dar și buzele
cînd adormi în cuvînt
și dau buzna zăpezile-n cînguri.
Ne-ajunge din urmă copilăria
și pune lacăte mîrții
între timpul mișcării dar și al aprirli
la ora cînd sîntem gîndiți împreună.

marian bodea

Ridică-ți fruntea, mamă

Ridică-ți fruntea, mamă !
Țiuie primăvara-n munți
Ca o lăută nemîngîiată de-o zi și de-o noapte
Sînt seri plăioase în care mă mai duc pe la
mama
Și-i pun furiș o floare pe mașina de cusut
Și ea-și ridică fruntea
Și-n ochiul ei căprui mă halucinez copil
Ca o livadă cu florile goale
Călcînd etern peste țară,
Ridică-ți fruntea, mamă
Să m-aburești cu ochii tăi cei mari
E încă frig, primăvara țiuie-n munți.

Socotirea stelelor

Gătite aflu mările oseară
De trei ori luna închizîndu-mi poarta :
Sînt fals drumeț ajuns neobosit,
M-au ridicat de sînge ca de umeri,
M-au îmbrîncit să-mi recunosc o sară
geamănă a floare
Ca a măsea de vulpe înflorită.
N-am fost nici sol trimis la proprii părinți,
N-am fost iscoadă la tutorii mei
Și luna nu se-ncrede și-o-mpinzit
Cu bîrfe stelele cînd hotărîrea mea

Să nu m-asemăn cu nimic era.
Am răsturnat aspățul ca pe o carte
Și am găsit în vin un vis de treflă
Ce-o strîns la nuntă mările gătite
Și o-mpins luna o mireasă la soroc
Cînd mirele valet pețit de drumuri
Socotea stelele în rătăcirea sa.

Mila vînătorului

Mila vînătorului umple pușca cu cartușe de
fiori
O urmă șchioapă de ciută se pierde în cer
Și toate butoaiele nopții
Se varsă peste vînătorul care nu mai crede,
Iepuri vor veni în somn
Și-i vor pune capetele pe piept
Să-i asculte inima încoasă...
Cînd fusul nopții se închină
Ca gheațele păsări în zbor
Vînătorul adoarme ascultînd în pămînt
Cîrtița mușcîndu-și ochiul cum peștele
ochiul năvodului
Plînge vînătorul, libertatea lui nu ține decît
din țeava puștii
Pînă-n sufletul lupoaicei cu g-eznele închise-a
zăpadă, unind
Cînd noaptea o-mpăiază cu-ncetu',
Ce vînător e-acela ce-și asasinează arma
Cocîndu-o cu propria lui armă ?!

horis marian

Oamenii-n teatru

Oamenii-n teatru privesc cum umblă,
cum se ridică și se scufundă
sufletele ca-ntr-o judecată de apoi,
își zîmbesc din colțul buzelor mai
și-apoi se-mbulzesc să-și scoată paltoanele,
să-și scoată mai repede din teatru doamnele,
iar cînd își pun pălăriile simt
o ciudată rezistență de ghimpi :

„Ași, o aureolă nu prea gravă",
își spun repezindu-și trupul în stradă.

Moartea bunicii

Ea voia să audă glas de om sau de ciine,
avea optzeci și cinci fără ziua de mîine,
de vreo două decenii mai mult singură sta
în pervazul ferestrei sau cu ușa vorbea.
Și-o lovit-o pe stradă un vehicol, greșala
a ei a fost doar, că-i tăiase lui calea.
Ce căuta peste drum ? Cine știe, un am,
cum cauți macul pe pista unui aerodrom.

radio

r

Week-end

Ca într-un text clasic din manualul de limbă franceză (clasa a VIII-a) (în care un șofer explică pe larg avantajele de a avea un aparat radio la bordul mașinii), tot astfel am întîlnit și eu un șofer care, pentru a nu se plictisi în lungile sale drumuri, a dat drumul radioului. O muzică bună, o glumă, o știre, buletinul meteo-rutier, toate astea te fac, într-o mașină fiind, să nu te simți singur, ba chiar să nu obosești. Așadar, simbătă, pe o șosea națională (care ? nici nu contează) am ascultat unele din emisiunile radioului prin prisma sfîrșitului de săptămînă și a influenței ne care le au (sau ar trebui să le aibă) emisiunile pentru alungarea plictiselii, a oboselii, a monotoniei, pentru menținerea prospețimii.

A fost mai întîi reîntîlnirea cu un regizor artistic (al emisiunilor satirice) despre care am mai avut și altădată prilejul să scriu : **Alexandru Darian.** Echipa lui Al. Darian este formată, rodată la școala umorului clasic în care toate mijloacele sînt exploatate : muzicale, sonore, alăturări de texte etc. Astfel încît emisiunea este un continuum (ca o piesă de teatru, de exemplu) și nu o selecție de schițe umoristice, melodii, catrene s.a.m.d. Impresia creată de o astfel de emisiune este de derulare a evenimentului cotidian, prin apariția constantă a acelorași personaje care se tot întîlnesc, se aminâ, revin. Sarja, poanta care ar domina intervenția devin instrumente ironice prin aminare. Un exemplu de poantă ar fi acesta : Tatăl : Gigel, ai mai făcut vreo năzbîtie azi la școală ? Fiul : Cum să faci, tătucule, cînd toată ziua stai la colț ?

Efectul, după cum se poate vedea, este umoristic. Dar într-un caz în care recuperarea unei umbrele uitate la un hotel devine un adevărat carusel al telefoanelor, al intervențiilor, al explicațiilor, transformarea schiței într-un serial a schimbat șarja în ironie, vizînd, în acest fel, birocrația. La fel ca și în celălalt serial cu repararea televizorului. Din păcate, o schiță cu un subiect asemănător (cu un final aproape identic) mai văzusem și la televizor cu o săptămînă înainte. N-am reținut dacă este vorba de același autor, dar (chiar dacă este așa, chiar dacă nu) rămîne stabilă impresia de sărăcie a textelor sau a autorilor.

Emisiunea a reconfirmat buna impresie pe care o lăsase regizorul Al. Darian, același efort de a folosi mijloace specifice radioului pentru crearea efectului comic, aceeași demnă încercare de a pune în corelație destinderea cu educarea, plăcutul cu utilul.

Pentru că era simbătă și pentru că nimic nu e mai reconfortant decît o muzică bună am ascultat emisiunea muzicală de după-amiază cu mult interes. O emisiune muzicală nu poate fi altfel discutată decît după calitatea muzicii pe care o difuzează. Restul (prezentare, informații, știri) contează mult mai puțin. Putem spune că emisiunea de simbătă după-amiază prin calitatea muzicii prezentate și-a îndeplinit menirea.

Corelate cu celelalte emisiuni de simbătă (despre care am scris altădată) putem trage concluzia că un week-end plăcut oferă ascultătorilor săi și radioul. Chiar dacă între o emisiune și alta există momente de respiro, așteptarea nu se consumă în gol.

Constantin Stan

plastică

p

Elogiul omului

Elogiul omului — uriașa tapiserie a lui Ion Nicodim — este una din acele creații de excepție care materializează sugestiv, cu rară pregnanță simbolică, o idee profundă, ale cărei rezonanțe nu s-au stins de-a lungul secolelor în ciuda faptului că intruchiparea ei a concentrat osteneala unor artiști de primă mărime. Universul este asemeni unei uriașe ființe care trăiește și respiră, credea, în secolul al XV-lea, Marsilio Ficino, acel mare stimulator al disputelor umaniste, căruia îi revine cinstea de a fi reînțărît, în zorii timpurilor moderne, convingerea că omul rezumă cosmosul, că funcțiile sale vitale sînt o abreviere a mișcării acestuia. **Homo ad circulum** și **ad quadratum** ai lui Leonardo sînt reinterpretați de Nicodim și prezentați drept simbol al aspirației umane de a sparge tiparele înguste ale existenței, ale cunoașterii, de a se integra plenar într-o ordine cosmică uriașă construită pe potriva unei infinite dimensiuni interioare.

★

Ideea poetică de la care au plecat Virgil Almășanu și Gheorghe Iacob — autorii tapiseriei **Odă patriei**, de dimensiuni apropiate celei la care ne-am referit deja — a fost aceea că poporul țării este un arbore gigantic, cu o coroană veșnic tînără, ale cărei prelungiri sînt etern viile făpturi ale marilor personalități ale neamului, înfruntătoare ale vitregiilor vremii și creatoare de pagini glorioase de istorie. Trama narativă este explicită ; detaliile ei nu scapă nicicînd controlului. Armonia maselor cromatice fiind obiectul ce a canalizat atenția autorilor după determinarea structurilor compoziționale, efectul de ansamblu apare astfel stăpînit. Senzația de demnitate reținută, de sobrietate mîndră, de dirzenie neostentativă se comunică pe nesimțite. Lucrarea nu șochează vizual : ea dialoghează firesc cu publicul propunîndu-i ca temă de reflecție memoria oamenilor și implicit a faptelor.

★

Sculptura lui Ovidiu Maitec — Coloană și aripi — se lasă privită din toate părțile cu egal interes. Aerul și lumina circulă prin ea în deplină libertate, în direcții bine precizate însă, subliniind parcă ideea că în spațiu există sensuri precise, că aspirația spre înălțime trebuie pusă întotdeauna în raport cu un punct de referință situat între aici, de unde privim, și departe. Depinde de privitor unde plasează acest departe. Este drept că, în general, sculpturile lui Maitec stau mult mai bine în aer liber, unde se integrează firesc unei ordini naturale. Dar lucrarea de pe platforma superioară a holului Naționalului are, ca și alte sculpturi ale artistului, o articulare atît de riguroasă încît captează atenția și creează tentația izolării de ambient. Căci **Coloană și aripi** este o metaforă ce nu se poate „povesti" deoarece lipsește orizontul de referință. Coloanele și aripile sînt în gîndirea metaforică a sculptorului constante ale spiritului, reprezentări abreviate ale acțiunii sale de edificare.

Metafora creației, realizată de Maitec, se completează firesc cu cea a permanenței într-un trup istoric din tapiseria lui Almășanu și Iacob. Prezența lor în lăcașul Thaliei și Melpomenei reflectă o opțiune bine gîndită.

Grigore Arbore

muzică

m

Ipostaze ale melodicului

Revenim cu detalii asupra concertului de sonate organizat de Uniunea Compozitorilor și Filarmonică. Se pare că sintem, cum mai spuneam, la ceasul sintezelor, și concertul la care ne referim este exemplar, din acest punct de vedere. El reprezintă o formă nouă de susținere a creației autohtone, de perpetuare a ei în conștiința publicului prin reluări ierarhizante, după decantarea timpului. Acest mod poate fi viabil, desigur, în contextul existenței concertelor de prime audiții, cum erau Dezbaterile și, de multe ori, și concertele simfonice ale Radioteleviziunii.

Sintezele tematice au continuat, după lied, cu seara dedicată sonatei. Genul este simptomatic căci privește în două direcții, o dată ca sumă a experienței clasice, altă dată ca teren al inovațiilor celor mai responsabile. Selecția numelor s-a făcut și ea într-un spirit de justețe, fiind incluși numai compozitori reprezentativi (desigur nu toți cei reprezentativi) pentru generațiile luate în discuție. Într-adevăr cei ce au fost considerați mesagerii virstelor de maturitate sînt chiar dintre cei ce și-au asumat reprezentativitatea prin calitatea creației lor. Lucrările au fost alese din anii de răscruce stilistică 1961—1963, cea mai veche sonată fiind cea de Ștefan Niculescu (1955), cea mai nouă, cea de Wilhelm Berger (1964).

Epoce focalizată pare astăzi extrem de interesantă, căci în vremea în care experiențele își declinau identitatea în cercurile de specialiști de la noi, ele își și aflau o replică particularizatoare ce va deveni apoi linia europeană a evoluției : depășirea structuralismului prin redescoperirea valențelor melodico-intervalice. Resuscitată într-un context ideatic nou, favorizată de persistența tradițiilor locale, de o inclinație incantatorie a ethosului românesc și de moștenirea enesciană, gîndirea melodică reprezintă originala contribuție de echilibru a școlii românești de compoziție, căreia mersul mecanismului istoric avea să-i dea dreptate.

Cele șase sonate audiate ar putea fi clasate și ca tot atîtea ipostaze ale melodicului. Conceptul este suplu, generos, încît permite acomodarea personalității creatoare.

Detaliind, la Liviu Glodeanu (Sonata a II-a pentru pian) este melodicul geometric, mărturisind luciditate poetică și un sens precis asociaf sintagmelor. Pascal Bentoiu (Sonata pentru pian și violină) este un melodist liric, discursul solistic luînd aspectul arioso-ului și ascultînd de voința exprimativă. În Sonata de clarinet de Tiberiu Olah, monodicul este organizator dialectic al spațiului muzical, el lasă lumina spațiilor subiacente, este translucid. Wilhelm Berger(Sonata pentru vioară solo) are o monodie reflexivă. Sunetele se orînduiesc meditativ, melodia fiind firul Ariadnei în labirintul proporțiilor anvizajate ca suport metafizic. Sonata pentru flaut și pian de Cornel Țăranu mărturisește considerarea melodiei cantilenice, a vrajei sonore prin flux intervalic. Iar Ștefan Niculescu era, în Sonata pentru clarinet și pian, un melodist apolinic, tema este organizatoarea frumosului senin, a frumosului ca replică de echilibru și claritate.

Costin Cazaban

Conştiinţa de sine a literaturii române

ECOURI: PROTOCRONISM ŞI SINCRONISM

Protocronism, pancronism, sincronism

Discuţia actuală din presa literară despre „protocronism" (mă întreb cît de corect „grecească" este o asemenea formulă) şi „sincronism" nu este, în esenţă, decît expresia nevoii de confruntare europeană a spiritului românesc, de depăşire a oricăror complexe, ieşirii din provincialism, afirmării personalităţii şi contribuţiei creatoare a culturii noastre ca formă de participare specifică la universalitate. Pentru a ajunge la rezultate cu adevărat concludente, obiective, de o seriozitate indiscutabilă, dezbaterea trebuie ferită de orice entuziasm facil şi jurnalism literar, de orice exagerare, sărire peste cal şi verbalism nedocumentat. Problema nu poate fi rezolvată decît de cercetători cu formaţie riguroasă, de specialişti, istorici literari, comparatişti, istorici ai culturii şi ai ideilor, care vorbesc în deplină cunoştinţă de cauză, într-o perspectivă cu adevărat istorică, dublată de spirit constructiv. Am putut reţine astfel de contribuţii — sobre, echilibrate, în spiritul maiorescian al adevărului — la Ov. S. Crohmălniceanu, M. Ungheanu şi Pompiliu Marcea, într-o recentă „masă rotundă" pe această temă **(Luceafărul**, 41 şi 42/1977). Citeva însemnări generale, de principiu şi metodă, exprimă un punct de vedere personal. Problema — extrem de actuală — formează un adevărat fir roş şi al **Carnetelor europene**, precum şi al unui **Jurnal european**, în curs de apariţie. Ea reprezintă o preocupare centrală, descoperită, trăită şi asumată ca un adevărat act autobiografic.

„Protocronismul" în sens de prioritate, anticipare, iniţiativă creatoare, „avangardă" este un fenomen cultural universal, la care participă — bineînţeles — şi cultura română. Nici o îndoială nu poate exista în această privinţă. Toată dificultatea constă în a distinge între „protocronismul" real şi cel aparent, de fantezie, infirmat de cronologie, de datarea precisă şi de examenul riguros, comparat, al datelor în discuţie. O altă observaţie, tot de ordin general, dar esenţială, este şi aceasta : „protocronismul" este mult mai uşor de demonstrat în domeniul ştiinţelor şi tehnicii, unde descoperirile şi invenţiile sînt mult mai uşor databile (cu toate controversele care pot exista şi în aceste domenii), decît în creaţia literară şi artistică, unde fiecare operă originală este „protocronică", reprezintă un unicat, un cap de serie. Şi în filozofie şi ideologie „protocronismul" poate fi circumscris şi datat cu mai multă exactitate decît în literatură. „Revoluţiile" coperniciene, kantiene, marxiste sînt riguros databile şi protocronismul lor este în afară de orice discuţie. Descoperirea legii gravitaţii, a circulaţiei sîngelui — iau exemple de o simplitate extremă, oricui accesibile — face parte din aceeaşi categorie. În cazul culturii române nu cred că se pot invoca exemplul lui Neagoe Basarab pentru filozofia practică de accent direct a lui **Thesaurus** (pentru bunul meu prieten **Învăţăturile** folosesc izvoare aparţinînd unor bizantino-slavi, unde aceeaşi temă primeşte o altă turnură : discuţia nu este posibilă decît în plinul baroculuI ca tip de existenţă, deci al pas cu sincronicii) şi nici cazul lui D. Cantemir, cu a sa operă despre „creşterea" şi „descreşterea" imperiului otoman. Aversa nu anticipă filozofia ciclică a lui Vico (la învăţatul român nu este vorba de nici o lege generală, ciclică a umanităţii, de o „istoria ideal eterna", ci de un simplu **topos** al „creşterii" şi „descreşterii", folosit şi de alţi istorici (Sadoveanu, Italienii **Inalcik** de Cantemir şi în legătură cu acesta cu istoria imperiului otoman.

În schimb, se poate vorbi de „protocronism" efectiv, incontestabil, la Xenopol, cu a sa clasificare a marilor factori de creaţie şi de succesiune, în cursul unor desfăşurări pendulare, mediane, etc. ; E. Racoviţă — geografie, Gh. Marinescu — neurologie, G. Constantinescu — teoria oscilaţiilor — N. Paulescu — descoperirea insulinei, etc. Exemplele date nu au caracter pur demonstrativ şi indicativ. Ele se pot înmulţi. Supărăm doar o pistă valabilă. În literatură, Eminescu, Macedonski, Caragiale, Arghezi etc. sînt „protocronici" prin originalitatea structurii lor literare şi spirituale. În filozofia culturii, Lucian Blaga şi Mircea Eliade, aa. Tendinţa de a împinge cît mai departe în timp, această „protocronie", în numele de a demonstra cu orice preţ prioritatea absolută şi „am last-o înaintea altora" — fără a o exclude în principiu — trebuie totdeauna riguros documentată şi raportată la propriile exacte ale fenomenului invocat : „protocronie" printr-un singur detaliu, o **trouvaille**, un element accidental, sau prin esenţă şi configuraţia unei întregi opere ? Chestiune de păstrare a proporţiilor şi a raportului exact între tot şi parte, fragment şi ansamblu.

Trebuie neapărat introdusă în discuţie şi ceea ce mai fiindcă ne „avantajează" şi ea, dar nu dovedeşte este perfect justificată ştiinţific a noţiunea de „pancronism". Ea defineşte, în esenţă, fenomenul nu mai puţin universal al creaţiilor şi invenţiilor simultane, fără contaminare directă, uneori de-a dreptul imposibilă. În zone culturale diferite şi foarte îndepărtate între ele apar în acelaşi timp acelaşi tip de fenomene, se produc aceleaşi forme literare, sînt enunţate aceleaşi idei literare, etc. Intervine în astfel de cazuri fenomenul de „poligeneză", ce nu poate fi revendicat de nimeni în exclusivitate şi care se are niciodată „naţionalitate" precisă. Cu cît înaintăm în istorie, cu atît pretenţiosul despre originalitatea se dizolvă în marea masă a **topoi**lor, invariaţiilor, constantelor, de frecvenţă şi circulaţie universală. Fenomenul a fost pus în evidenţă în domeniul literaturii comparate de Fernand Baldensperger, Paul Hazard, Henri Peyre, Ernst Robert Curtius, Dámaso Alonso, de alţii. **Critica ideilor literare** (1974) am studiat acest fenomen de „pancronism" în domeniul ideilor literare, urmărind să devină „locuri comune", reductibile la „modele" universale. În cazul culturii române „pancronismul" sau potenţial apare încă în stadiul protoistoric, prin creaţii de ordin mitologic, simbolic, folcloric, prin „fenomene originare" arhaice. Mircea Eliade a atras atenţia asupra faptului că „protoistoria ne aşează pe picior de egalitate cu semiţiile germanice şi latine". Ideea revine de mai multe ori în **Fragmentarium** (Bucureşti, 1939), în articolele ca **Protoistorie sau Ev Mediu. Valorificări ale Evului Mediu. Speologie, istorie, folklor...** Românii au fost şi sînt contemporani cu Europa, chiar dacă demonstraţia devine cu adevărat concludentă într-o serie întreagă de situaţii la alte nivele de căldură şi în alte zone de investigaţie decît cele strict literare unde fenomenul contaminării se dovedeşte atît de frecvent şi de inevitabil. Prejudecata priorităţii „izvorului" absolut este contrazisă de realitatea obiectivă a paralelismelor, convergenţelor, coincidenţelor, frecvente în întreaga literatură universală, deci şi în cea română. Nu trebuie omis nici faptul că fenomenul „pancronismului" (ca şi celelalte) este totdeauna constatat observat, dedus **a posteriori**, de o conştiinţă contemporană, care procedează în toate cazurile la o lectură simultană, transistorică, deci sincronică, a faptelor aduse în discuţie. Citim totdeauna istoria de la nivelul actual, al prezentului. Orice istorie este de fapt, trebuie repetat încă o dată, o istorie contemporană, întemeiată pe structurări şi generalizări sincronice.

În felul acesta ajungem şi la realitatea indiscutabilă a „sincroniei", înţeleasă sub forma imitaţiei şi circulaţiei ideilor, formelor, temelor, tiparelor literare, a contaminărilor de orice natură, negate, diminuate, escamotate adesea, din cauza prejudecăţii „protocroniei", **id est** a originalităţii absolute pe de o parte, a presupusei nonvalori a fenomenelor sincronice pe de alta. Dacă imităm înseamnă după unii autori că nu sîntem sau nu putem fi originali, creatori, valoroşi, etc., uitînd totuşi că orice imitaţie reală este implicit fecundă, incitantă, niciodată mecanică. Formele goale oricît de sincronice nu rezistă.

Este cazul a face şi alte cîteva distincţii elementare : 1. orice creaţie „pancronică" este implicit sincronică ; 2. există deci un sincronism creator şi unul de pură imitaţie ; 3. doi creatori în condiţii social-istorico-biologice deosebite pot produce creaţii analoge, convergente, care pot fi subsumate unei categorii estetice unitare (curent, stil, etc) ; ei devin în felul acesta sincronici, dar nu şi epigoni imitativi (= sincronici la modul mecanic) ; 4. există un sincronism european şi unul al contextului publicistic imediat, rămas dintr-o cauză sau alta în urmă, neinformat, neintegrat unor serii de idei europene ; pot deci exista opere efectiv contemporane cu Europa, care să nu-şi găsească încă publicul şi critica sincronică imediată în propria lor literatură ; 5. cine decide dacă o lucrare, o operă este sau nu efectiv sincronică ? Spiritele competente constată imediat adevărul, dar cînd sînt în minoritate ele nu pot impune o astfel de opinie; 6. apar şi situaţii „false" (Macedonski este un exemplu clasic) : ai conştiinţa precisă că eşti „sincronic", contemporanii nu-ţi recunosc însă această calitate, atunci o spui tu, dar te expui ridicolului, sarcasmelor „vieţii literare" : „X se crede sincronic, se crede european... ha, ha, ha !". Deşi el **este** efectiv sincronic şi european la nivelul său, la care nu s-au ridicat **încă** detractorii, adversarii, etc ; se pot cita şi cazuri precise de „pancronie" şi „sincronie" evidentă ale unor studii literare, ignorate prin necunoaştere, spirit de concurenţă, gelozie şi invidie profesională, moravurile „vieţii literare" şi de redacţie etc ; 7. obsesia „sincroniei" asimilată cu ideea de „valoare" la uneori aspecte de-a dreptul burleşti, caracteristice : X sau Y deţin anume „poziţii" culturale ; nu sînt în nici un caz nici „proto", nici „pan", nici „sincronici". Dar ei nu recunosc această realitate, şi protestează ; „Cum tocmai noi, care sîntem etc, etc. nu sîntem europeni, nu sîntem sincronici ?" Caragiale, după cum se constată încă o dată, rămîne un autor foarte actual, vreau să spun foarte... „sincronic".

Cultura română participă în felul acesta la toate cele trei situaţii şi tipuri de „cronie", de situare în raport cu factorul cronologic : prioritar, simultan şi concordant. Chiar dacă nu putîne exemple care s-au dat sînt greşite, insuficient documentate sau doar trase de păr, o concluzie se desprinde în mod limpede : **convingerea că putem fi egali, integraţi şi sincronici culturii europene, deci negreşiţi şi competitivi, este pe deplin îndreptăţită, creatoare a unei stări de spirit sienice, vibrante şi constructive.** Folosul imediat al unor astfel de dezbateri este de ordin stimulativ şi energetic : a fi tot mai pătrunşi de capacitatea deplinei noastre sincronizări — cronologice şi valorice — cu cele mai înalte virfuri ale culturii europene. Urmează doar a inversa tot mai hotărît raportul **imitaţie/creaţie**, în favoarea termenului din urmă, fără nici o autoconstituire, improvizare şi manifestare festivistă. O creaţie românească autentică şi sobră convingătoare prin ea însăşi, care să se facă recunoscută prin calitatea sa intrinsecă.

Adrian Marino

Pentru o istorie generală a culturii moderne româneşti

E de notorietate că unul din cele mai semnificative şi totodată cele mai importante aspecte, marcînd dezvoltarea criticii şi istoriei noastre literare şi artistice din ultimii 10—15 ani, constă în interesul mereu mai mare pentru curentele sau mişcările culturii moderne româneşti, pe de o parte ; şi pe de alta, pentru justa lor integrare în circuitul valorilor universale.

Au apărut astfel o serie de studii monografice remarcabile, care au contribuit în bună măsură la întregirea istoriei culturii din România, redînd din multitudinea paginilor albe. Iar numărul lucrărilor, ce analizează fie opera unui scriitor, a unui pictor sau a unui arhitect şi mai rar, din păcate, a unui muzician, actor sau regizor, în cadrul unui curent în ansamblu, este atît de mare încît ele nu pot fi nici măcar citate aici. Totuşi persistă o lipsă acută a lucrărilor de sinteză, în stare să coordoneze şi să echilibreze numeroase fenomenelor, aşezindu-l în cadrul general istoric original, precum şi în cel universal.

Mai mult : mare parte din studii, nu numai că limitează investigaţia la un singur domeniu de creaţie, dar nu urmăresc nici măcar fenomenele dintr-o anumită ramură artistică, în toate ipostazele corelaţii cu ansamblul socio-cultural, într-un cuvînt : nu integrează rezultatele cercetării în sfera generală istorică. Sau mai rar se ignoră chiar ansamblul mişcării căreia îi aparţine fenomenul studiat, neputîndu-se astfel ajunge la esenţialitate pe deplin concludente.

Aşa de pildă, unele lucrări prezintă simbolismul sau expresionismul ca orientări în sine, fără nici o referire la stratul general înconjurător, la fluxul în care s-au născut ; aceeaşi de la 1900. Iar altele, ce analizează ansamblul fenomenelor literare sau artistice de la răscrucea veacurilor 19 şi 20, ignoră pur şi simplu însăşi existenţa acestei revoluţii generale ce a tins, înainte de toate, la modernizarea artelor.

Cu cinci ani în urmă propusesem o dezbatere privind **Arta 1900** *), mai întîi pentru că ea reprezintă prologul întregii culturi moderne. Departe de a fi un **stil**, 1900 a însemnat o **nouă** conştiinţă artistică, un spirit **modern, tînăr**, nonconformist, **secesionist**, întemeindu-se esenţialmente, pe libertatea expresiei şi pe originalitate. Într-adevăr, perspectiva istorică şi cercetările ultimelor trei decenii ne-au arătat că, în pofida diferenţelor fundamentale a orientărilor estetice — **Sichtbarkeit** şi **Einfühlung** — nu există curent de la răscrucea veacurilor : divizionismul, simbolismul, şcoala de la Pont-Aven, cezannismul, nabismul, expresionismul, realismul critic proletar şi mai ales folclorismul, care să nu aparţină artei 1900. În marile expoziţii generale 1900, organizate de prin 1956 şi pînă azi, nu numai că stăteau într-o perfectă armonie figuri, a căror simplă alăturare ar fi părut o gravă erezie în perioada dintre cele două războaie mondiale : Gauguin şi Klinger sau Kandinski cu Mucha ; dar, din acelaşi ansamblu armonic mai făceau parte arhitectura, decoraţia şi artele aplicate **Art Nouveau, Modern Style, Jugendstil sau Floreale**. În aceleaşi expoziţii s-ar fi încadrat la fel de armonic — dacă ar fi fost cunoscute — şi creaţiile stilului „neoromânesc" sau pictura 1900 a unui Luchian, Pallady sau Iser, sculptura lui Paciurea sau operele Secesiunii din Transilvania şi cele ale Şcolii de la Baia Mare.

Ansamblurile mai cuprindeau şi bicicletele şi automobilele de la 1900 sau imaginea avionului lui Traian Vuia, filmele lui Melies şi ale altor pionieri ai cinematografiei. Dar ele ar fi putut cuprinde tot atît de bine şi noul teatru — de la Antoine, Paul Fort şi Poe, pînă la Craig şi Diaghilev, operele unui Wilde, Claudel, Maeterlinck sau Rilke, ca şi cele ale lui Macedonski, Anghel, Minulescu, Bacovia sau Emil Isac. Iar totul putea fi acompaniat de muzica lui Debussy sau Richard Strauss, de cea a compozitorului pictor, lituanian, Ciurlionis, sau de muzica de inspiraţie folclorică a unui Ion Vidu, Tiberiu Brediceanu, Giuleanu Şerban, George Stephănescu sau marele nostru Enescu, ce compusese „Poema Română" înainte de 1900.

Mişcarea de la 1900 marca, în al doilea rînd, un punct de mare progres istoric, încercînd să integreze arta în viaţa socială, de pe poziţii democratice, antiburgheze. Situaţie ce s-a ilustrat perfect şi în România, nu numai prin crezul socialist al unui Băncilă, Ressu sau Tonitza, ci şi prin poziţiile general democratice ale unui şir de intelectuali, exegeţi ai mişcării de la 1900 ca : Theodor Cornel, Constantin Mille, B. Brănişteanu, Nic. Ghica-Budeşti, Cristofi Cerchez, Tzigara Samurcaş, Apcar Baltazar, Sextil Puşcariu sau Lucian Blaga — care a şi lansat vocabula „Noul Stil".

Însfîrşit, fenomenul se impune, în al treilea rînd — **last but not least** — prin autenticitatea sa. Înlăturînd acel tăvălug egalizator care a fost academismul eclectic, mişcarea de la 1900 a incitat la invenţie şi originalitate, creînd premisele unei diversificări stilistice şi, în ultimă analiză, pe cele ale naşterii şcolilor naţionale moderne.

Aşa de pildă, răspîndirea concepţiei 1900 în România dovedeşte atît un orizont larg deschis spre marile direcţii ale progresului european, cît şi, mai ales, capacităţi creatoare proprii. Arta românească, în plin proces de cristalizare modernă, găsea astfel căi fertilizatoare noi.

Firească că arta 1900 din România nu aparţine nici **Art Nouveau**-ului nici **Jugendstil**-ului, ci reprezintă o creaţie originală, caracteristic naţională. E deajuns să amintim doar nume ca : Mincu, Antonescu, Kos, Cuţescu-Storck, Luchian, Pallady sau Tonitza, pentru a nu mai fi nevoie de argumente. Dar apariţia ei n-a fost şi nici nu putea fi atemporală şi extracontinentală, ci a corespuns firesc cu ansamblul condiţiilor de la 1900. Marea noastră artistă Cecilia Cuţescu-Storck spunea în legătură cu luptele de la începutul veacului dintre arhaizanţi şi modernişti : „...Era natural să ne lăsăm influenţaţi de spiritul din Occident (...) în permanentă înflorire şi cu care ne găseam multe afinităţi. Luam ceea ce corespundea firii noastre şi căutam o formă de exprimare specifică nouă pentru a cristaliza sumţirea românească. (...). Această adaptare la curentele Occidentului progresist, cu toate şaluriile ce le necesita la noi şi pe care reacţionarii nu le puteau înţelege, era pentru mine proba inteligenţei poporului şi chezăşia lui de evoluare".

Toată civilizaţia s-a întemeiat pe circulaţia invenţiilor şi a ideilor. Nu ştim exact cum s-au răspîndit în decoraţia ceramică neolitică acele meandre-spirale şi cine le-a inventat, dar ele sînt prezente pe o arie vastă ce se întinde din nordul Chinei, prin Ucraina şi România, pînă în Scandinavia. Ştim în schimb foarte bine ce mult a durat pînă să ajungă în Transilvania şi Moldova acele minunate invenţii ale meşterilor gotici. Tot pe atunci, au inventat însă şi meşterii lui Ştefan sistemele originale ale bolţilor stelate moldoveneşti, admirabile creaţii de piatră, rivalizînd cu cele ogivale.

Procesul interferenţelor în istoria civilizaţiei s-a intensificat în pas cu viteza circulaţiei informaţiilor. Lovinescu constata faptul încă din 1925 : „...comunicaţia gîndului se face aproape instantaneu ; telefonul şi telegraful transmit imediat evenimentele..." Ce ar spune subtilul critic de la „Sburătorul" de uluitoarea tehnică — audio-video — de azi a transmiterii informaţiilor ?

Dar nemaipomenitul progres al schimbului de informaţii cultural-artistice, prin care ajungem să cunoaştem mereu mai mult şi mai bine ceea ce se creează în străinătate şi sîntem mereu mai mult cunoscuţi peste hotare, a adăugat cumva originalităţii şi valorii creaţiei româneşti ?

Din păcate însă, dezbaterea pe care sperasem s-o pot incita, prin lucrarea de acum cinci ani, nici n-a început. Fenomenul 1900 în România a fost luat în consideraţie şi argumentele socotite în general valabile în cîteva ziare şi reviste din Bucureşti, Craiova sau Oradea care recenzaseră cartea. De asemenea ţin să mai menţionez, dintre cele cîteva lucrări de licenţă ale absolvenţilor secţiei de Istorie şi Teorie a Artei de la Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti, ce s-au ocupat de mişcarea de la 1900, pe cea a lui Cristian Velescu, privind arhitectura 1900 din Timişoara şi care ar merita tipărită.

Dar atîta tot. Studiile sau lucrările ce ar fi putut duce mai departe cercetările, atît în ceea ce priveşte artele vizuale, cît şi corelaţiile mişcării de la 1900 cu literatura, muzica, teatrul sau dansul, n-au apărut încă.

Ba mai mult ; însemnătatea mişcării n-a fost luată în consideraţie nici de cele două reviste centrale de specialitate : „Contemporanul" şi mai ales „Arta", devreme ce n-au publicat nici măcar o cît de sumară recenzie, indiferent de părerea lor asupra lucrării.

Aşa stînd lucrurile, nu e de mirare că fenomenele sînt frecvent greşit prezentate, că se nasc confuzii şi mai ales că nu se creează premisele apariţiei lucrărilor de sinteză, menite să contureze — cu competenţă şi răspundere — ansamblul culturii româneşti, precum şi să-i stabilească locul, pe bună dreptate meritat, în circuitul universal.

Paul Constantin

*) **„Arta 1900 în România"**. Editura **„Meridiane"**, Bucureşti, 1972.

Contribuţie reală la valorile umanităţii

Colocviul critic iniţiat de revista **Luceafărul** în jurul conceptului de **protocronism**, avînd ca punct de plecare cartea **Din clasicii noştri** a profesorului Edgar Papu, reprezintă o expresie a maturizării şi modernizării istoriei noastre literare, un exemplu dintre cele mai elocvente că această disciplină este, mai ales astăzi, un capitol esenţial al istoriei civilizaţiei româneşti şi al raporturilor ei cu alte culturi.

Previziunile în materie de critică sînt, indeobşte, suspectate de entuziasm necontrolat. Înţeleasă bine, discuţia despre protocronism poate deveni însă, prin sugestiile ei de ordin metodologic, un reper important în impunerea unei noi direcţii de interpretare şi apreciere estetică a tuturor valorilor perene ale literaturii noastre şi de încadrare firească a lor în context european.

Conceptul de **protocronism**, în accepţia fixată de Edgar Papu (**„anticipări româneşti în creaţia universală de valori"**, **„intuiţie cronologică"** în plan literar mondial) indeamnă, în primul rînd, la o analiză din interior, fără complexe de inferioritate şi ezitări conjuncturale, a trecutului nostru literar. Acest principiu activ, de care nu s-ar putea îndoi adepţii obstinaţi ai sincronismului conceput ca pură **imitaţie**, se situează pe o treaptă de înţelegere net superioară a fenomenului creator românesc şi a mecanismului său intern de dezvoltare de-a lungul secolelor. Prin apelul la mai multe perspective critice, între care comparatismul ocupă, firesc, un loc central, se precizează posibilitatea modificării, parţiale, a statutului însuşi al literaturii române, originalitatea specifică, vitalitatea şi demnitatea ei putînd să fie receptate cu mai multă înţelegere şi profunzime.

În esenţă, protocronismul, opunîndu-se totuşi, pînă la un punct, sincronismului, nu este ceva cu totul nou, inventat anume ca să strice cumva tihna spiritelor conformiste şi conservatoare sau să sperie pe publicişti care se îndeletnicesc cu negarea marilor valori ale literaturii române. Această nouă viziune critică reactualizează vechea tendinţă de **întoarcere spre noi înşine**, dar într-un mod mult mai hotărît şi din perspectiva organică a contemporaneităţii noastre care refuză lucid izolaţionismul şi caracterul impenetrabil al culturilor în spaţiul mondial şi pune un mare preţ pe autohtonism (factorul intern), înţeles ca forţă principală în afirmarea creaţiei spirituale şi a independenţei noastre.

Dezbaterea teoretică din paginile **Luceafărului** are şi meritul de a fi supus analizei unele din controversele iscate în jurul **sincronismului,** mai ales cel teoretizat de Lovinescu, şi de a le fi limpezit cu cîteva disocieri şi argumente noi, extrem de utile în susţinerea însăşi a **necesităţii protocronismului** în procesul critic actual de înlăturare a prejudecăţilor şi de evaluare matură a modernităţii literaturii române, a contribuţiei sale la tezaurul de valori spirituale ale umanităţii.

Problema este, desigur, esenţială deoarece de la examinarea cît mai atentă şi înţelegerea diferenţiată a teoriei lovinesciene despre sincronism atîrnă, cel puţin într-o oarecare măsură, impunerea, în cuprinsul cercetării istorico-literare contemporane, a principiilor protocroniei. Situaţia este aceasta şi nu alta deoarece sincronismul, aşa cum l-a înţeles Lovinescu **(„a imita este felul cel mai potrivit de a fi original" ; „imitaţia e prima formă a originalităţii", — Istoria civilizaţiei române moderne, III**, Editura **Ancora**, 1925, pp. 104, 190), a devenit, parţial, o prejudecată şi o inerţie grea. Nu se poate spune nici astăzi că o cultură şi o literatură ar avea posibilităţi să se dezvolte, în ritm modern, făcînd abstracţie totală de legile sincronismului, dar postularea unei **„imitaţii"** continue, indiferent de timp şi de condiţii istorice, aşa cum gîndea criticul, este o eroare dintre cele mai grave care a operat tenace, la diferite nivele ale formelor culturii, chiar şi în perioade mai apropiate de vremea noastră. Consecinţele au fost uneori prea dureroase ca să poată fi uitate cu desăvîrşire.

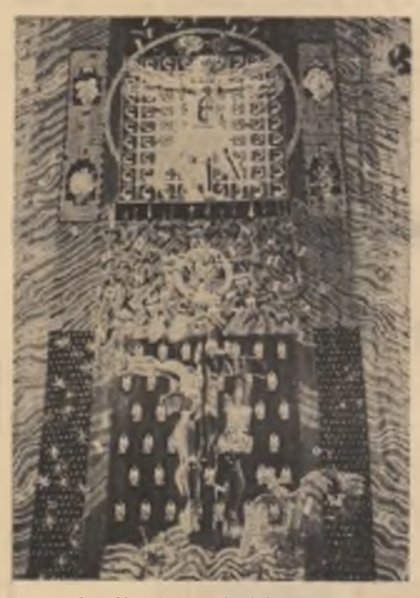

Ion Nicodim : „Elogiul omului"

Concepem protocronismul nu numai ca o acţiune de nominalizare şi interpretare, fără entuziasme de circumstanţă, a elementelor anticipatoare din literatura noastră, dar şi ca un act permanent de valorificare estetică responsabilă şi modernă a tot ceea ce este creaţie artistică originală şi profundă, în multe cazuri cu şanse sigure de universalizare. O asemenea acţiune critică poate devansa sfera însăşi a protocroniei, dar are mai multe posibilităţi să răspundă aspiraţiei noastre de a vedea în dezvoltarea literaturii române un proces organic de profunzime, în care esenţiale au rămas, în toate marile ei epoci, creaţia originală, sforţarea, absolut firească, de independenţă, şi nu influenţele, **„imitaţia"** altor literaturi, altfel spus, — sincronizarea cu orice preţ.

Ar fi absurd să credem că Lovinescu n-a fost un critic mare (firesţe, nu **cel mai mare** al literaturii noastre) şi un gînditor subtil, fascinant adeseori prin stilul în care şi-a expus teoriile. Acest fapt nu trebuie să ne împiedice să afirmăm răspicat că el n-a avut spirit istoric (chiar dacă a scris o **istorie** a civilizaţiei române moderne), că i-a lipsit curajul de a privi din interior literatura naţională (aşa cum a procedat Călinescu, Ibrăileanu, Iorga), că prin obsesia sincronizării ei rapide cu occidentul a lăsat, paradoxal, cale liberă dispersării formelor artistice în multiplele fenomene culturale faţă de care literatura, evident, mai conservatoare, îşi păstrează, în realitate, o necesară autonomie.

Transformînd ideea sincronismului (imitaţia) într-un **fetiş**, criticul se îndoieşte, în fond, de puterea de creaţie originală a spiritului românesc, de capacitatea acelui **fond preexistent**, altfel spus, a geniului naţional, de a **„elabora"** şi prin el însuşi. Lovinescu afirmă că **„unghiul de refracţie** [trecerea, de la un mediu la altul, a ideilor şi formelor] **constituie originalitatea fiecărui popor"**, de unde părerea, atît de vulnerabilă, că **„originalitatea civilizaţiei noastre ca şi a civilizaţiei celor mai multe popoare nu stă, aşadar, în «elaboraţie», ci în adaptare şi prelucrare" (op. cit.**, pp. 104, 190).

Chiar dacă am limita-o strict numai la fenomenele culturale, această **„lege"** se situează în afara dialecticii istorice ; şi trebuie spus cu atît mai mult cu cît Lovinescu a crezut cu tărie că **„tendinţa de generalizare şi de uniformizare a obiceiurilor şi a instituţiilor"** este, ca **„proces de unificare"**, **„negreşit, ireversibilă" (ibidem**, p. 77), ducînd, în consecinţă, la anularea **„diversităţii regionale"** în plan mondial, ceea ce, în fapt, este o imposibilitate.

Oricît, în epoca modernă, tehnicismul şi tehnocraţia ar tinde să înghită omul, iar spiritul de uniformizare ar trebui să ducă, după părerea unor teoreticieni, la dispariţia formelor specifice ale artei naţionale, necum ale culturii, cum, probabil, credea şi Lovinescu (este şi criticul **protocronic**, dar în alt sens !), specificul naţional, — sufletul original al poporului (literatura şi arta sunt expresia lui cea mai fidelă) — se opune acestor tendinţe care, în realitate nu pot să ducă decît la anularea individualităţii naţionale.

Complementar sincronismul, cum bine s-a spus, **protocronismul** apare totuşi, în dialectica mişcării noastre literare, ca o replică necesară dată sincronismului conceput ca pură imitaţie. Acest concept reprezintă, de fapt ,continuarea, pe o treaptă superioară, a spiritului **autohtonist (a factorului intern)** care, odată ajuns la o deplină conştiinţă de sine, poate să-şi afirme cu argumente solide independenţa creatoare, contribuţia lui reală la valorile întregii umanităţi.

Mihai Drăgan

Anticipaţii muzicale

În cărţile mele, **Muzica corală românească, Începuturile muzicii culte româneşti** şi **Muzica românească contemporană** — de fapt, toate la un loc semnificînd prima istorie a muzicii noastre, începînd de la finele secolului al XVIII-lea şi ajungînd pînă în prezent — am reliefat unele aspecte legate de ideea unui **protocronism muzical românesc**. Citind şi aprofundînd remarcabila carte a maestrului Edgar Papu, **Din clasicii noştri**, carte care tratează magistral această problemă raportată la literatura noastră, m-am gîndit să scriu ceva similar, aducînd, totodată un omagiu cîntecului românesc, şi contrazicînd unele teze false — din păcate, expuse chiar de unele personalităţi ale culturii noastre precum Eugen Lovinescu — după care arta noastră sonoră ar fi ceva minor, fără tradiţie şi fără nici o contribuţie originală în contextul universal.

Muzica românească îşi are originile în mitul lui Orfeu Tracul. Iar în această privinţă, tulburătorul Claudio Monteverdi, în geniala sa operă **Orfeu şi Euridice**, — mai precis, în sectiunea ei mediană — relevă impresionant, sub aspectul muzical, acest lucru : ....„Venea Orfeu în cîmpiile Traciei"...

Din îmbinarea monodiei greceşti şi, nu în ultimul rînd, aceea a neamurilor Trace, cu psalmodia ebraică, s-a născut, în vestul european, **cîntegul gregorian**, iar în estul continentului, **muzica bizantină**.

Aceasta din urmă a fost, ca şi arta gregoriană, **monodică prin excelenţă** ; dar ea se deosebeşte, sensibil, prin litrismul ei, confesional, — atît de departe de austeritatea vechilor imnuri din lumea catolică... — realizat printr-un melos încadrat într-o mare varietate de game şi mai ales de ritmuri, ce înclină spre o eufonie încantatoare. Şi imnurile gregoriene şi cele bizantine, creatoarele muzicii de cult europene, au suferit influenţele folclorului. Există o tară italiană, potrivit căreia, romanitatea orientală, din care se va naşte poporul român, a fost stăpînită de o jale continuă, după prăbuşirea Romei, de o tristeţe ce stă la originea doinei. În cazul artei sonore bizantine s-a produs în secolul X—XI tocmai prin această înrîurire românească, **o adevărată revoluţie în domeniul istoriei muzicii !** Doinele noastre, cu melodii de o cuceritoare policromie modală şi o violentă asimetrie ritmică, ce tinde spre o muzică nemăsurată, atemporală şi improvizatorică — anunţînd „aleatorismul" contemporan — au conferit străvechilor imnuri bizantine o stare extatică şi, totodată, nelipsită de un anume sentiment reţinut, încît nu o dată grandioarea austeră şi hieratică a discursului sonor cedează în faţa unui limbaj foarte aparte, generator al unei **eufonii a dorului...** (În compoziţia mea **Simfonia III-a — „Bizantina"** — am utilizat — în părţile II şi IV — asemenea imnuri, din secolele XI—XII, culese, orînduite şi descifrate de marele nostru bizantinolog, muzicolog de talie mondială : **I. D. Petrescu**. Aceleaşi imnuri pot fi întîlnite şi în emoţionanta **Sonată pentru cello solo** de **Paul Constantinescu**. Analizînd imnurile respective, am înţeles mai bine de ce cercetătorii italieni au denumit ritmul lor — şi al doinelor noastre — **parlando rubato...**).

Sub acest raport, muzica românească se dezvoltă pe alte temelii decît cea occidentală. Iar în această ambianţă, doinitul ritm de **parlando rubato**, joacă un rol hotărîtor ! Şi nu întîmplător el tălmăceşte din textul literar nu semnificaţiile transcendentale ci, dimpotrivă, **pe cele mai laice**, cum ar fi de pildă : **pre pămînt pace şi între oameni bunăvoire...**

După străvechiul aport românesc la constituirea muzicii bizantină din secolele X—XI, un alt moment novator al muzicii noastre, pe plan universal, îl reprezintă **cromatizarea doinei**, fenomen observabil începînd cu sec. XIV. Cu alte cuvinte, în muzica noastră se infiltrează influenţa orientală, a gamelor „alterate", de o expresie senzuală, game ce deschid largi orizonturi modalismului muzicii moderne, reprezentata de un Enescu, Bartok, Messiaen. Odată cu cromatizarea melosului ritmurile devin din ce în ce mai **asimetrice**. Or, iată că aceste aspecte ultramoderne pot fi întîlnite în culegerile **vizionarului Anton Pann** care, pornind de la acest tezaur, anunţă — **fără exagerare !** — o mare parte din ritmurile şi modurile lui **Olivier** Messiaen. Cită dreptate avea Verdi cînd spunea cu atîta convingere **Torniamo all'antico e sarà un progresso...** Mă întreb, de ce or fi căutînd unii „noul" în laboratoarele de la Darmstadt — şi din multe alte festivaluri internaţionale —, cînd atîtea aspecte care au revoluţionat limbajul muzicii contemporane pot fi remarcate cu limpiditate de cristal în clasicismul nostru : **nepieritorul folclor românesc...**

Nu mai puţin importantă îmi apare mişcarea corală **Carmen**, în frunte cu D. G. Kiriac şi Cucu. Cei doi compozitori valorifică **pentru prima dată**, pe planul muzicii europene culte europene amintite la game şi ritmuri, culminînd cu genialele piese corale ale lui Kiriac, **Am umblat pădurile şi Liturghia psaltică.** Şi fiindcă am pomenit de aceasta din urmă, putem vorbi de un nou tip polifonic, mai adecvat sentimentului şi sensibilităţii româneşti, **eterofonia**, ce-şi are rădăcinile în **isonul cornilor ţărăneşti** — din vremuri imemoriale.

Cu aceste ritmuri, moduri şi eterofonii, va crea **George Enescu marea sinteză**, îndeosebi în **Preludiul la unison** din **Suita I-a**, **Sonata III-a pentru vioară şi pian, Oedip** şi în cîntecul său de lebădă, **Simfonia de cameră**. La rîndul său Paul Constantinescu revoluţionează, — pe plan **mondial !** — arta sonoră, prin introducerea imnurilor bizantine în muzica vocal-simfonică. Ne referim la profundele **oratorii** în stil bizantin. Iar inovaţiile lui Anton Pann îşi găsesc o superioară aplicaţie în deliciosul său „Scherzo scenic", cum a numit Sebastian, opera **O noapte furtunoasă**. Exemplele ar putea continua cu „cele 3 Mioriţe" de **Paul Constantinescu, Sigismund Toduţă**, şi **Anatol Vieru** — într-adevăr, opere de o grandioasă forţă emoţională. Mai pot fi citaţi Silvestri, Rogalski, Gh. Dumitrescu, T. Ciortea, iar ca o continuare firească, apar sintezele şi inovaţiile neomodale şi polritmice ale lui Tiberiu Olah, Aurel Stroe, Şt. Niculescu, Cornel Ţăranu, T. Grigoriu, A. Raţiu, Liviu Glodeanu, Pascal Bentoiu, D. Capoianu, N. Brinduş, Dan Constantinescu, Mihai Moldovan, Dinu Petrescu, — şi cîţi alţii ! — care întregesc marea constelaţie sonoră, pe care semnatarul acestor rînduri a denumit-o **simbolic eufonia balcanică.**

Desigur că putem întări afirmaţiile noastre prin scrisoarea lui Bartók către Kiriac, prin cronicile lui Antoine Golea despre Enescu şi Olah, prin cele ale lui Roman Vlad, Irwing Lowens, Dallapiccola, Jerzy Waldorf, Ilya Harnik, Ruffi Leites etc. — deci, puncte de vedere exprimate din toate colţurile globului, în strînsă corelaţie cu o **dimensiune majoră** a muzicii româneşti. Şi atunci, mă întreb, undeva, într-un „colţ înlăcrimat de inimă" : nu avea dreptate Roman Vlad, directorul Filarmonicii din Roma, cînd, referindu-se la ideea de **inovaţie** la români, spunea din adîncul sufletului său că **muzica românească are toate avantajele avangărzii occidentale, minus defectele ei !!!**

Doru Popovici

P.S. : Doresc ca cititorii să considere aceste însemnări o simplă prefaţă la o viitoare carte concepută pe aceste teme.

17 DECEMBRIE 1977 6

atelier literar
poșta redacției

D. MARAN : Lucrurile coboară, din păcate, spre o confecție minoră, fără aripi, fără răsunet, „gherghef" mărunt, neinsuflețit, cu scunde și efemere artificii metaforice. Două-trei sînt ceva mai răsărite („Revedere", „Autoportret"), dar e prea puțin.

C. PRICOP : Lucruri frumoase, de data asta, cele mai multe, deși asediate de o tulbure amărăciune, care, parcă, uneori, le stinjenește respirația. (Dar dezamăgirile sînt un bun îngrășămînt natural...).

A. DAN: Dintre versuri, „Crizanteme", „Iubirea mea". „Senaltă". „Prejudecăți", „Menire", „Spaimă". Crimpeiele de proză par niște lucruri începute și părăsite, cu cîte un dram de substanță și perspectivă fiecare, mai ales „Sculptorul" și „Muscelu'".

D. JELA : Textul e înecat în amănunte (adesea, fără semnificație) sucite și răsucite pe toate părțile, greu de urmărit, îmbîcsit, pisălog, confuz. Ceea ce face să se piardă tocmai esențialul (similitudinea celor două momente — care nu mai „operează" asupra cititorului, lucrurile începînd cumva cu sfîrșitul...). E, poate, și o stîngăcie, o inadecvare în construcție, în tehnica de compoziție și redactare.

GEORGE DE VEDE : „Întîlniri" e scrisă viu, simplu, cu nerv reportericesc (chiar mai mult). Cealaltă rămîne neconvingătoare, mai degrabă „făcută".

ELINA AMURG : Plicul dv. s-a rătăcit, ne pare rău pentru întîrziere. Din puținele pagini trimise, e greu să tragem o concluzie definitivă, dar, atît cît se poate vedea, perspectivele sînt bune și povestea, scrisă simplu, curat, cu o anume tensiune, are toate șansele să fie un lucru interesant. Merită să vă angajați cu toate forțele în acest proiect — aceasta poate fi și terapia salvatoare (s-au mai văzut cazuri !). Țineți-ne la curent.

VAL. VEL. : Mulțumiri cordiale și reciproca !

E. K. : Uneori, plicurile se-ncurcă, se rătăcesc, dacă vin la intervale mici, fără să-și aștepte fiecare, răspunsul „individual" (trebuie să le țineți dv. socoteala, pentru noi e mai greu). Din ultimele (inclusiv 10 oct., data de pe pagină) :

Letiția Oprișan : „Natură statică"

„Sticlar", „Cu undița", „Zoo". Și o observație generală : folosiți prea des și nejustificat formele nefirești **vrietu-ți, urechile-mi, Viața-mi, rastelu-ți, sîngele-mi,** etc. Nefirești, pentru că ele nu apar, în mod obișnuit, în graiul viu, în vorbirea curentă, fiind niște convenții literare, niște creații artificiale impuse de legile versificației, prozodiei tradiționale. Într-un vers liber și alb (ca acela pe care-l practicați și dv.) asemenea forme n-au nici un rost (dacă nu sînt căutate intenționat anumite efecte : culoare de epocă, etc, compatibile în context). Fără o asemenea compatibilitate în context, indispensabilă, frecventarea acestor forme poate avea, dimpotrivă, efecte nedorite : disarmonii, ligamente rebarbative (sau chiar cacofonice), sensuri ori sugestii hilare, etc., etc.

L. CODRIN: Ceva mai bine, în „Nord". „Ochiul", „Cocor".

C. MELINTE : Nu sînt progrese, ci dimpotrivă : pagini confuze, scrise stîngaci, neglijent, întîmplări banale, nesemnificative. (Pe viitor, folosiți mașina de scris).

G. HAVAȘIU : „Reîntoarcerea", lungă și cam deslînată, rămîne mai mult la suprafața lucrurilor (în ciuda eforturilor analitice). Stilul, neformat, sumar, șovăitor. „Requiem pentru amurg", la același nivel.

Dumitru Maxim, Enăcache Dumitru, Lițoiu Gh. Ștefan, Veli Nejdet, Constantin Popa, Șuteu Roxana, Goșa Aristică, Sg. m. Gh. Popescu, V. Lup, Mateiaș Dumitru-Doru, Valeriu Gheorghiu, Gheorghe Blaga, Bontea Constantin, Cișmaș Nicolae, Semen Ion, Pășu Elena, Marius C., Mia Ina, Ana Niculescu-Păun, Stoica Mitică, Începător-Tudora, Ștefan Velcea, Onofrei Mioara, Lenta Letiția Sorina : Nu se văd, deocamdată, semne de talent.

G. Felder, Dan Adrian Paduraru, Ego, E.O.I., Sabin Ciupa, Anca și Cătălin (ceva mai bine, Cătălin), **Daniela Popa** (pe viitor, texte dactilografiate), **Nicolae Roșianu, G. Adrian, Matei Mihail, Arim Ghali, Elena Seren, Ilie Gh. Ion, I. Cubleșan** (ceva, în „Toamnă"), **Constanțin Cerna-Drăganu** (versuri și proză), **Ra Zen Cristian** (ceva, în „Coloristică"), **Augustin Zghihaî, Neagu Gheorghe, Eugeniu Nistor, Ioachimciuc Anca, Andreea Soran, R. Baroma, Cora Codreanu, Dobre S. Ion Florin, Dumitriu Gabriela, P.C., Tudor Gh. Gheorghe :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Nevoia de pace

Cînd pleci de acasă
îmbracă-te din cap pînă-n
picioare cu poeme și cîntece
negreșit vei întîlni printre
oameni
sărbători care îți vor lumina
calea
prea mult în palma amiezii
să nu stărui
cînd cerul se surpă
în ochii adînci ai
pămîntului
și numai cînd simți nevoia
de pace
întoarce-te

drumul către casă se face
totdeauna
pe jos...

IOAN VASIU

Catarge

Vei căuta destul timp adevărul
printre flori, printre întîmplările lumii
ne vor străbate viața
săgețile atîtor epitete
ci prin cuvînt vindecat de
singurătate
pentru totdeauna.
În spatele fiecărei silabe
visul dă muguri
zbori tu peste mare și-ți
reciștigi încrederea în aer
libertatea aceasta nu-i joc
albastru de zaruri
(cazi dintr-un cer care nu e al tău)
și-oricînd o stea de sînge pulsează
la rădăcina zăpezilor.
nu te privi în oglindă
doar cînd surizi
nu poți vedea chipul tău și-al
tăcerii în aceeași culoare
și mai ales fii necesar acestui
ocean de lumină,
cu înălțimea dureroasă a catargelor tale

VALERIU PRUTEANU

Țara

Țara nu e o lozincă
ci un adevăr etern,
o liniște plină de certitudini
căreia i te închini cuvios.
Țara ești tu și alții ca tine
care vin și se duc în infinit
clădiți din aceleași iubiri și taine
culese din basme și din mit.

Salcie plîngătoare pentru strămoși,
brad carpatin pentru cei care sînt,
rouă și soare pentru cei care vin,
pentru care mă bucur și cînt.

EMIL GAVRILIU

Letiția Oprișan : „Primăvara"

Acasă

Acasă unde mama frămîntă aluatul pentru
prăjitura de duminică
iar tata pleacă la meci
acasă unde știam cîndva cum să ajung în
podul vecinului
la o ladă cu cărți păfuite
vreme de basm
cu veri nemaipomenit de lungi și căldătul
zilnic
în Bega
și cu plopii din care puteam vedea filmele
care se dădeau în grădina Capitol
acasă unde am visat prima dată
și unde canatul ușii mai păstrează
crestăturile pe care le tăceam în fiecare an
la 29 iunie
acasă
unde au rămas din mine mai mult de
douăzeci de ani
și unde mă întorc din cînd în cînd
la hergheliile de cai verzi de pe pereți

ADRIAN DERLEA

Drumuri de țară

Nu știu cum
m-am îndrăgostit
de bornele albastre
ale drumurilor de țară
e la fel cum aș despica marea
spre insule necunoscute
alte căi de a ieși la liman
după ani după zile de ploaie
regăsești drumul mare
orașul care te-a aruncat în lumină
respiri în sfîrșit într-un ritm sideral
ție doar ție dator
pentru alte întrebări și răspunsuri
martori tăcuți drumuri de țară
ce ți le-ai scris pe obraz.

VIORICA IONESCU

Amintirea

E mult pînă sîngele îngheață
privirea rămasă trează în somn
apoi
oricare ar fi amintirea
ei un izvor
aripi simți că îți cresc
amintirea devine prezent
ceea ce ai iubit
mai iubești
iar dacă are transparența
luminii
amintirea ți se-așterne în față
viitor...

G. M. BUCOVICIOR

În numele vostru

Voi știți la fel de bine
Că din buzunarele sparte ale nopții
Stelele presărate arată
Fără greș
Drumul spre o nouă dimineață.

Voi știți la fel de bine
Că prin jungla-ndoielilor soarele
Răzbate necruțător
Cu oastea razelor sale.

Dar voi știți că, pînă la urmă,
Pe orice armă
Flori de rugină vor crește...

Dar voi știți că în numele vostru
Eu rostesc toate acestea.

VALERIU DRUMEȘ

Zile de iarnă

Urmare din pag. 1

la capăt, pentru ca tot timpul cît noi copiii ne jucam sau dormeam, iar casele și pomii stăteau în neclintire, cineva să stea de veghe, vorbind cu nesfîrșită grijă pentru noi și pentru toate lucrurile. Printre rotițele știrbe de vreme de la plita sobei focul proiecta bărbile celor douăzeci și patru de bătrîni albi ca neaua și mesele de dinaintea lor erau niște dealuri pe care le țineau în brațe, iar dealurile erau dispuse în cerc și noi copiii curgeam, din barba celui care vorbea, pe sănii iuți ca gîndul spre valea nesfîrșită și plină de lumini. După ce-și termina povestea și focul abia mai pîlpîia, tata mai spunea că în viitor, cînd noi vom avea vîrsta lui de atunci, el se va duce la cei douăzeci și patru de bătrîni. Timpul — cea mai ireductibilă abstracțiune — era astfel explicat într-o viziune antropologică fiindcă cei douăzeci și patru erau orele vieții de secole și ere și eoni.

Mie nu mi-a fost, pot spune, niciodată frig, iar primii fulgi din fiecare an mi se par cei mai tulburător fenomen. Iarna nu e o babă, ci o prințesă inaccesibilă inimilor care au obosit, dar atît de primitoare și de puțin aristocrată pentru milioanele de copii care i se dăruie cu inimile lor biruitoare. Anotimpurile și oportunitatea lor trebuie primite și privite sub unghiul gradului de atracție pe care îl exercită asupra celor mai noi locuitori ai planetei, deci ai viitorului ei. Copiii sînt partizanii iernii ; între puritatea ființei celei mai fierbinți și puritatea naturii celei mai reci se naște cu fiecare iarnă iubirea cea mai pură. Teama de ger pe care o am nu mi-o dă niciodată gerul însuși, ci neputința celor bătrîni, a mamelor care tremură în stații așteptînd nerăbdătoare să-și vadă copiii ; teama de care sînt cuprins nu numai iarna, se referă la frigul din relațiile umane, la lipsa de dragoste dintre oameni, la frigul din mintea celor care înnebunesc tocmai din lipsă de dragoste. Pe cînd iarna adevărată, cu întinderile ei de o nesfîrșită ospitalitate pentru cea mai nouă umanitate, mi se pare un anotimp de basm. De aceea mi-am amintit niște versuri care celebrează acest minunat anotimp :

Numai la frig se mai păstrează
și bucuria și cuminția
că în curînd va pune știința
pe ochii noștri noua rază
ca pe un inger blînd de pază
și ne va crește iar voința...

Teodor Atanasiu

Poetul

Pe unde
Calcă
Poetul
Și visează
Pămîntul
Încolțește
Și creează.

Leac

Unde sădesc
Un gînd
Se vindecă
Pămîntul
De-o rană

Desen de Mihai Gheorghe

Exigențele liricii patriotice

Conceptul de patriotism în poezie implică două coordonate esențiale: la nivel tematic și la nivelul limbajului. Aria de motive a liricii patriotice cuprinde întregul complex ideatic-afectiv pe care l-am putea defini sub emblema dragostei și a adeziunii față de realitatea fizică și spirituală a patriei în perspectiva istoriei. Cealaltă accepție, presupunînd o conștiință artistică exemplară, se referă la grija și misiunea poetului de a cultiva, în forme superioare, tinzînd spre desăvîrșire, limba națională. În poezie — și de la această regulă nu face excepție cu atît mai mult lirica patriotică — numai ideile sau bunele intenții nu sînt suficiente. Viabilitatea lor, perenitatea în timp, este în funcție de valoarea estetică a formei. Versurile eminesciene din „Criticilor mei" își păstrează mai mult ca oricînd actualitatea și pot constitui un continuu semnal pentru o conștiință poetică lucidă, sinceră cu sine și cu cei cărora li se adresează prin operă : „Ca și flori în poarta vieții / Bat la porțile gîndirii / Toate cer iertare-n lume, / Cer vești mintele voalurile (...) Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul ?" Aceeași idee a respectului față de cuvînt (deci față de limba și cultura poporului), a necesității adecvării formei la conținut, apare și la Ion Barbu : „Patriotismul, pentru poeți, constă în a scrie o poezie cît mai puțin coruptibilă, în a lega destinele poeziei de viața superioară și puternică a versului lor" (**Legenda și somnul în poezia lui Blaga**). Altfel, fără această meditație asupra cuvîntului scris, fără această autocenzură artistică din partea autorului și cenzura estetică din partea criticilor și cititorilor, la umbra imensă a poeziei patriotice, din ambele sensuri ce le-am amintit, pot începe să răsară versificatori fără valoare.

Istoria literaturii române oferă numeroase exemple de fericită convergență a inspirației cu expresia aflată sub semnul perfecțiunii artistice. Eminescu, Blaga, Arghezi sînt tot atîtea nume tutelare ale spiritualității românești ce desenează o linie de aur a poeziei patriotice. Fiecare a avut însă în jur un cor de „epigoni" ce le-au mimat sentimentele și limbajul. Nu alta este configurația în contextul actual. Dacă ordonăm volumele de versuri apărute în ultimul timp, în raport cu poziția față de marile teme ale literaturii noastre contemporane, se desprind două mari direcții de evoluție : asumarea și interiorizarea istoriei patriei, meditația sublimată asupra sensurilor și semnificațiilor ei, pe de o parte, pe de alta, manifestarea superficială, retorică, nu de puține ori bombastică, a unei atitudini mai puțin consubstanțiale. Din prima serie amintesc, mai sînt desigur și alte titluri, **Un pămînt numit Românie** (Nichita Stănescu), **Cavalerul Trac** (Ion Gheorghe), **Imnele Transilvaniei** (Ioan Alexandru), **Repetabila povară** (Adrian Păunescu), **Poema patriei** (Gheorghe Tomozei), **Transilvane cetăți fără somn** (Ion Brad), sau **Stele fixe** (Gheorghe Pituț), volume ce afirmă valori certe ale liricii social-patriotice. Ceea ce unește aceste cărți este starea reflexivă în fața evenimentelor, trăirea gravă a sentimentelor și un comun optimism, iar ceea ce le diferențiază este viziunea proprie, originală a fiecărui autor, arta poetică specifică. Astfel, la Nichita Stănescu accentul cade pe fața tragică a istoriei, la Ion Gheorghe pe rădăcina mitic folclorică, la Ioan Alexandru pe ipostaza retorică, în timp ce la Gheorghe Pituț sînt reliefate coordonate etic-morale ale patriotismului. Există însă, din păcate, și negativul acestei imagini : autori care — animați poate de sentimente și intenții onorabile — nu slujesc nobletea temei datorită precarității mijloacelor de expresie. Metafore, sintagme, cuvinte și nume proprii ce au o reală încărcătură poetică (voievod, glie, străbun, Carpați, Zamolxe etc.) se transformă uneori, prin mimare lirică, în clișee verbale, locuri comune.

Vom cita în paralel din cele două serii valorice. În volumul **Transilvane cetăți fără somn**, Ion Brad realizează o panoramă mediată de alegorie și simbol a istoriei patriei. Marile figuri și nume ale culturii și istoriei noastre sînt rechemate în fluxul liric, devin metafore semnificative și nu elemente decorative prin sonoritatea lor. Iată un astfel de portret-simbol al lui Avram Iancu : „...El n-a încăput, nu-ncape în statui ! / Să-l căutăm la rădăcini de fag, / De revolte. / De luntă și de moarte. / La rădăcinile strămoșilor goruni / Trimise pînă-n trunchiurile noastre / Și-n rămurișul prunelor, departe. / Cu frunți mintuitoare de tribuni ! / De-l întîlnim prin cronici, ca prin păduri pătrunse / De soarele ciudat, subpămîntean. / Privirea ni se umple de cîntece de frunze, / De-o fluieră ce singură se-ngînă / Prin munții storși de aur și alean ! Nu vă mirați că totul ne pare o poveste / Trăite-n altă viață / A cărei poartă numai cu visul o descui / Căci Iancu pentru noi a fost și este / Cel care nu încape în statui".

Și iată reversul, un fel de parodie involuntară a poeziei patriotice, semnată de Dumitru Stancu. Cînd nu se prezintă sub formă de pastișe, neizbutite fireste, după limbajul lui Adrian Păunescu, sau chiar din eminesciana „Ce-ți doresc eu ție", volumul rămîne o listă (uneori versificată) de „voievozi" (supuși la un „tratament" liric discutabil), domnitori, nume și locuri istorice etc. lipsite de suportul vibrației interioare, al patetismului autentic și nu retoric : „Și pe caj alergau, se nășteau din lumină, / Edonii, Bessii, Astrii, / Oleții, Tribalii / În imnul luminii / se nășteau din Carpați / Dacii, Geții, Tirizii, Crobizii, Costobocii, Bastarnii" etc. etc. Fraze din manual de istorie, copiate aproape ad literam. Sau „O povestire a stelei veșnice / ca și Diurpanu, Dapyx ori Rascupar / Scorillo, temelle a Lumii Dace, / A marelui simbol prevestitor".

Dacismul, filtrat printr-o sensibilitate proprie a lui Ion Gheorghe, viziunea sa cu inflexiuni originar folclorice a determinat din partea unor autori fără chemare pentru o asemenea temă gravă, modă ce se oprește la abordarea exterior-decorativă a mitologiei tracice și a folclorului. Spuneam că în poezia lui Gheorghe Pituț este relevată dimensiunea etic-morală a sentimentului patriotic. Părinții, copiii, casa, satul natal sînt „stelele sale fixe" : „Oriunde-ai fi adus te lasă / de-un sunet ancestral acasă / de fier sunt marile sisteme / cînd te-ai știut, adînc în vreme / coboară-te lîngă părinți / la sfinții limbii celor sfinți / Peste morminte curge timpul / ca frunzele etern cu schimbul, / aude-mă acele valuri / care se-ntorc mereu la maluri / cu o durere fără nume / precum a altei lumi în lume / casele vechi, biserici scunde / cuvîntul prim aici se-ascunde / făcliile emit paloarea / sub care-n zori bolnavă-i marea / acestui timp, acestui veac / voi fi bogat ca un sărac / în liniște și în visare / la cuibul puilor de sare". În schimb, într-o poezie a lui Adrian Beldeanu întîlnim imaginea „în negativ" cu tradiționalele stereotipii și locuri comune, simptomatice pentru un anumit tip de limbaj „livezi cu porți de voievozi" (!) sînziene „osîndite" și un „copil de Voronet dintr-un fluture". Și astfel de exemple se pot înmulți. Ele se cuvine să intre mai des în atenția criticii și să fie comentate cu exigența cuvenită. Bogatul, valorosul și necesarul peisaj al liricii patriotice actuale trebuie ferit de vegetația parazitară.

Paul Dugneanu

REVISTA STRĂINĂ

● **EXPOZIȚIA DE ARTĂ EGIPTEANĂ,** acum cea mai cuprinzătoare și mai importantă din Europa, se va deschide la München la „Haus der Kunst" în februarie 1978. Ea va cuprinde 183 opere de artă antică reunite sub titlul general „Creațiunea și Faraonul". Piesa cea mai prețioasă a expoziției este statuia de aur, în mărime naturală, a faraonului Tut Ankh Amon.

● **CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 100 DE ANI** de cînd scriitorul german Karl May (1842—1912) a creat personajul Winnetu, șef legendar al tribului de apași, o casă de editură din New York și-a propus să redea cititorilor americani pe acest romancier plin de imaginație. Întreaga operă va cuprinde 75 de volume, ediția integrală totalizînd un tiraj de 50 milioane exemplare. Primele trei volume au și apărut.

● **POLONEZII ÎN MIȘCAREA DE REZISTENȚĂ A POPOARELOR DIN EUROPA — 1939—1945** se intitulează volumul editat de P.I.W. din Varșovia, în care, pentru prima oară se încearcă o prezentare integrală a participării polonezilor în mișcarea de rezistență în ajutorul hotărîtor lor. Redactarea s-a făcut în baza documentelor din arhivele poloneze și străine, ale declarațiilor supraviețuitorilor și articolelor din presa vremii. La elaborarea acestei cărți și-au dat concursul Beganski Witold, Juchniewicz Mieczyslaw, Okecki Stanislaw. Bogat ilustrat, sumarul cuprinde index de nume și pseudonime, precum și un index geografic.

● **OPERELE COMPLETE — VOL. II** ale lui Tristan Tzara au apărut nu de mult în Editura Flammarion, cu concursul Centrului Național de litere, textul fiind prezentat și îngrijit de Henri Behar. Acest volum cuprinde scrierile dintre anii 1925—1932 (L'Indicateur des chemins de coeur, L.Arbre des voyageurs, L.Homme approximatif, Ou boivent les loups, L'Amtitête).

● **CU PRILEJUL COMEMORĂRII A 25 DE ANI** de la moartea poetului Paul Eluard (1895—1952), a fost dezvelită o placă comemorativă la Charenton, unde a trăit și a murit. S-au rostit conferințe despre viața și opera poetului Rezistenței și un grup de actori au recitat din creația sa.

● **ATMOSFERA DE TEROARE** a anilor cînd Mussolini era stăpînul Italiei continuă să inspire cineaștii din peninsula. O zi deosebită, filmul lui Ettore Scola, [illegible] de [illegible] unor actori [illegible] în frunte cu Sophia Loren și Marcello Mastroianni, este o piedoasă pentru umanitate, pentru [illegible] de fiecare a [illegible]. Ettore Scola a creat un film ambițios, încercînd o [illegible] [illegible] [illegible]

„Scriu de cînd mă ştiu, dar niciodată din vanitate“

Convorbire cu IOANA TSATSOS

Rareori viaţa îţi oferă prilejul să întîlneşti o fiinţă într-adevăr excepţională a cărei valoare să-i depăşească dacă nu să-i înlocuiască — faima. Auzisem fireşte despre poetă şi despre prozatoare. Eram la curent cu activitatea ei din rezistenţă (1941—1944). Citisem chiar acea capodoperă care se numeşte Jurnal de ocupaţie, text care nu se poate citi decît plîngînd şi pe lîngă care toate cărţile similare care au apărut par simplă literatură. Dar rămăsesem cu o îndoială în suflet. Cum era omeneşte posibil ca o femeie care trăise între doi giganţi — fratele ei, premiu Nobel de poezie, şi soţul ei, scriitor şi filozof de valoare mondială, să le păstreze cultul fără să-şi piardă personalitatea ? Miracolul — am constatat este posibil.

Palatul Republicii în care ne-a primit nu este altul decît fostul palat regal care păstrează stilul neoclasic al regelui Othon şi chiar un protocol de secol 19 întîrziat. Între două bulevarde (care poartă numele a două regine) clădirea adăposteşte tablouri şi gravuri de epocă, mobilă veche şi are un parfum de neaşteptată toleranţă. (Este greu de înţeles pentru un străin cum amarnice duşmănii politice s-au putut transforma într-o coexistenţă paşnică îngăduind statui şi nume de străzi care acum 50 de ani alăturate ar fi dezlănţuit măceluri).

Dar nu despre istoria Greciei moderne am venit să vorbesc cu doamna Ioana Tsatsos oricît ar fi fost subiectul, mai ales sub aspectul amintirilor personale, tentant.

Prima întrebare urmăreşte să confirme o informaţie :

— Scrieţi literatură de multă vreme ?

— Da. Încă de cînd eram fetiţă de şcoală. Scriam fireşte poezii pe care nu le arătam nimănui. Nici măcar fratelui meu Gheorghios — care ar fi putut să mă încurajeze dar şi să-mi distrugă orice elan.

Înainte de a încredinţa tiparului primul meu volum de poezii **Vorbe ale tăcerii** l l-am dat să-l citească. Am aflat astfel că versurile mele sînt „adevărate“ — ceea ce în gîndul lui însemna un certificat de autenticitate. Şi astfel cu drept de cetate, (în Poezie şi nu în simplă Versificaţie) am continuat să tipăresc.

— Mă iertaţi că vă pun o întrebare la care s-ar fi cuvenit să am eu răspunsul gata. Cîte volume de versuri aţi tipărit ? (Nu vă întreb cîte aveţi în librării ; am căutat şi n-am găsit).

— Să facem socoteala : Vorbele tăcerii (1963), Lumină nestinsă (1968) Elegie (1971) Zid gol (1975) Ciclul orologiului (1976). Asta face, dacă nu mă înşel, cinci volume de versuri. (Nu credeam că sînt atît de multe !)

— Aţi scris şi proză, dacă nu mă înşel.

— Desigur şi încă de mai multe genuri. Menţionez în mod deosebit jurnalul de ocupaţie şi culegerea de documente (prezentate şi îngrijite de mine). „Executaţi sub ocupaţie“. Este o experienţă de viaţă pe care am ţinut să o consemn. Pentru istoria poporului meu. Dar am scris o carte despre împărăteasa bizantină „Athenais“.

— De ce această alegere ?

— Am vrut să repar o relativă nedreptate istorică. Trebuie să recunosc însă că puţinele lucruri care s-au spus despre ea nu au făcut decît să-i confirme în gîndul meu calitatea. Considerînd că adîncimea nenorocirii fiecăruia este relativă cu gradul lui de cultură am insistat asupra tragicei Athenais. Dacă pînă la un punct sîntem nevoiţi să admitem nedreptatea vieţii avem datoria să evităm, pe cît posibil, nedreptatea istorică şi uitarea. Am umblat la izvoarele de hază cu speranţa că printre dărîmături şi fabule m-aş putea apropia de adevăr.

— Ce a însemnat pentru dumneavoastră... Athenais ?

— Pur şi simplu întîlnirea Greciei cu creştinismul într-un moment decisiv. An cu an, noua Romă devenea Bizanţ. Şi în Athenais în acel moment izbucnea suflul cel nou...

— Nu v-am citit încă această carte. Răsfoind-o însă mi-a lăsat erudiţia, numeroasele note, referinţele istorice, întreg aparatul ştiinţific necesar pentru a orienta imaginaţia.

— Altminteri nu se putea — Athenais merita mai mult decît o simplă biografie romanţată.

— Nu ştiu ce carte va alege posteritatea din toate cîte aţi scris. Mă întreb dacă nu cumva „Fratele meu Iorgos Seferis“ se va bucura de o preferinţă...

— Ar fi dorinţa mea cea mai mare.

— Cred că este ceva mai mult decît o simplă dorinţă. Istoria va lega numele dumneavoastră de al lui Seferis aşa cum a legat de Psaul, de Goethe, de Nietzsche, numele extraordinarelor surori care i-au „creionat“.

— Nu ştiu dacă ştiţi : am fost trei fraţi şi toţi trei am trăit sub semnul poeziei. Cel mai mare Iorgos a fost premiat şi a ajuns celebru. Al doilea însă Anghelos, mereu închis, necunoscut s-a sfîrşit liniştit, într-o noapte şi într-o ţară îndepărtată. Poeziile lui s-au pierdut. L-a învăluit un întuneric plin de mesaje. „Am scris despre Iorgos fiindcă dialogul nostru a fost neîntrerupt. Anghelos, poate cel mai bun dintre noi, a ales tăcerea.

— Îmi permit, deşi am citit puţine versuri de Ioana Tsatsos — consider „simple prefeţe“ traducerile, excelente cum sînt cele ale lui Ion Brad — să vă mulţumesc pentru rafinata emoţie pe care lectura lor mi-a prilejuit-o. Poezia dumneavoastră respinge toate podoabele ieftine ale rimei şi ale retoricii. Merge — fără să greşească drumul — la esenţial.

— Vă mulţumesc !

Privesc femeia frumoasă, fragilă care îmi stă în faţă — dar nu pot înţelege, oricît m-aş strădui, cum izbuteşte să adune lîngă o nespusă omenie o energie sufletească fără pereche. Nu. N-au fost numai Aspasii şi Diotime. Fără voie îmi revine în minte — nu Athenais ! — ci o eroină obscură din „Jurnalul de ocupaţie“ „Băieţii mei au fost totdeauna bărbaţi. Era datoria lor. Nu se putea altfel. Arma era voinicia, libertatea lor. Cum să o predea ? ...A fost o nenorocire şi atîta tot. Ceasul rău“. Iar Ioana Tsatsos adaugă că femeia purta pe cap — doliu pentru cei trei băieţi împuşcaţi — o basma neagră.

„O purta ca pe o coroană — cu măreţie“.

Plec fără să fi vorbit despre Tsatsos şi prea puţin despre Seferis. „Năvălesc“ în cameră serviciile de televiziune. Trebuie să renunţ — cel puţin deocamdată. Dar interviul trebuie să aibă continuare.

Cele două volume de proză pe care le-am citit : **„Jurnal de ocupaţie“** şi **„Fratele meu George Seferis“** sînt două texte care vor rămîne clasice. Traduse în toate limbile mari ale lumii ele au suscitat comentarii faţă de care al meu păcătuieşte prin reţinere.

— Aşa cum v-am spus scriu de cînd mă ştiu. Dar niciodată din vanitate. Totdeauna dintr-o necesitate interioară, ca să fiu mai exactă dintr-un sentiment al libertăţii cîştigate. Străinii nu ne înţeleg totdeauna.

— Aveţi dreptate. Îmi permiteţi să exprim o nedumerire. Libertatea cu şi Adevărul sînt invenţii greceşti. N-aţi putea să-mi explicaţi de ce acest popor este capabil de cele mai mari sacrificii pentru Libertate — iar Adevărul îl sacrifică imediat spiritului partizan ?

— Întrebarea asta să o puneţi soţului meu. El este mai indicat să vă răspundă... Tot ce vă pot spune eu (şi vă rog să mă credeţi că sînt străină de orice spirit de îngîmfare) este că în timpul ocupaţiei germane dacă mi-ar fi cerut cineva să-mi sacrific bărbatul, fratele şi cele două fetiţe ca să trăiască Grecia n-aş fi ezitat o singură clipă.

— Oricine v-a citit a simţit acest lucru...

Conversaţia a trecut pe nesimţite la raporturile ei cu George Seferis.

Într-o carte de aproape patru sute de pagini în care de-o parte şi de alta tot şirul de intimităţi sînt cu delicateţe dezvăluite, nici-un singur cuvînt nu permite o sugestie, necum o interpretare... dubioasă.

Cartea conţine o mulţime de scrisori ale poetului către soţia lui — oricine citindu-le îşi dă seama de adevăratele lor raporturi. Între ei doi, păstrîndu-şi tot timpul feminitatea, ea este bărbatul. Iar George Seferis îşi creşte la dimensiunile unei vieţi agitate şi pline, o sensibilitate care, fără ea, s-ar fi risipit pe drum. Încrederea Ioanei Tsatsos l-a menţinut pe Seferis poet. Surprinzător este doar faptul că această femeie: soră, soţie şi mamă a avut energia spirituală de a-şi defini, în acelaşi timp, talentul şi omenia. Cît priveşte stilul ei, el are farmecul suveran al hîtrei.

Iată ce scrie de exemplu despre fratele ei :

„Iorgos ardea întreg în flacăra propriei lui sensibilităţi. Cînd un om are atîta simţire, ori moare, ori ajunge mare“ sau despre pămîntul grecesc : „Ce mare noroc să avem drept patrie un asemenea pămînt ! Toate miturile vechi deveneau adevărate. În lumina ei proprie, jur împrejur, zeii şi eroii. Ca frumuseţe, ca putere nu o puteam stăpîni ; o oferea acestor fiinţe prieteneşti : stîncilor, vînturilor care se apropiau mai mult de noi şi deveneau astfel ale noastre Chiparosul meu îl numeam cînd eram bine dispusă Belerofon. Poate unde se urca mereu mai sus, poate fiindcă era tare...“.

N. Carandino

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN ZILELE DE 5—6 DECEMBRIE** s-a desfăşurat la Lahore, în Pakistan, Congresul internaţional închinat primului centenar de la naşterea marelui poet pakistanez **Allama Mohammad Iqbal**, manifestare care a reunit oameni de cultură şi artă din 28 de state. Ţara noastră a fost reprezentată de scriitorul **Ion Larian Postolache**, traducătorul în româneşte al poemelor lui Iqbal. Prezenţa sa la tribuna congresului, cu o comunicare, a fost remarcată călduros şi într-un articol apărut în numărul din 7 decembrie al cotidianului de limbă engleză „The Pakistan Times“.

● **LA EDITURA „MERCURE DE FRANCE“** au apărut, sub titlul **Cartea vieţii mele**, memoriile scriitoarei franceze de origină română Anna de Noailles (născută Brâncoveanu). Textul memoriilor este prefaţat, îngrijit şi adnotat de către criticul literar Leon-Paul Fargue.

Cu acest prilej autorul unei elogioase recenzii apărute în revista „Nouvelle Europe“ afirmă : „Se citeşc cu deosebită plăcere, în această carte, paginile închinate Bucureştilor şi patriei în care s-au născut strămoşii de stirpe ai poetei“.

● **PUBLICAŢIA „NEUE ZEIT“** din Republica Democrată Germană comentează elogios, sub titlul **O captivantă frescă istorică**, romanul lui **Mihail Diaconescu Culorile sîngelui**, apărut recent în această ţară (în traducerea Elgăi Opriescu).

● **ÎN ZIUA DE 12 DECEMBRIE** corul **Madrigal**, sub bagheta dirijorului Marin Constantin, a susţinut în sala mare a Radioteleviziunii din Berlinul Occidental un concert care s-a bucurat de un deosebit succes.

● **SUB EGIDA** manifestărilor închinate Centenarului Independenţei de stat a României, în ziua de 11 decembrie, la Biblioteca română din New-York a avut loc o întîlnire a cititorilor cu poetul Aurel Rău, care, în cursul dialogului, a evocat specificitatea spirituală şi etnografică a Transilvaniei.

● **PRIMUL NUMĂR** din recent apărutul **International Journal of Rumanian Studies** (I, 1—2/1976) editor Sorin Alexandrescu, Lisse, Olanda) formează obiectul unei prezentări favorabile în revista austriacă de studii sud-est europene : **Österreichische Osthefte** (Heft 3/1977 p. 224) Viena.

● **STUDIILE ROMÂNEŞTI** de literatură comparată cîştigă tot mai mulţi cititori, criticii favorabili şi putere de circulaţie în cercurile ştiinţifice străine de specialitate. Două dovezi recente : în cunoscuta **Revue de Littérature Comparée** (1/1977) sînt prezentate pe larg revistele **Synthesis** I/1974, „buletinul Comitetului Naţional de literatură comparată“ şi **Cahiers roumains d'études littéraires** nr. 1/1976 : **Comparatisme et actualité**. Totodată revista americană **Comparative Literature Studies** (no. 2, June 1977, pp. 177—178), publică sub pana lui François Jost un întreg articol intitulat **The Case of Rumania** despre ansamblul studiilor comparatiste româneşti. După ce sînt amintite cîteva volume colective mai vechi ale **Institutului de istorie şi teorie literară**, se insistă mai ales asupra noului impuls dat de înfiinţarea în 1974 a **Comitetului Naţional de Literatură comparată** (sub preşedinţia Acad. Zoe Dumitrescu Buşulenga) şi de primul colocviu internaţional de literatură comparată de la Bucureşti (13—15 sept. 1974). În acest context larg sînt discutate şi contribuţiile aduse de revistele **Synthesis** şi **Cahiers roumains d'études littéraires**, reviste româneşti de circulaţie internaţională, care se bucură în acelaşi articol de o prezentare amănunţită şi de o bună apreciere. Tot în aceeaşi ordine de idei se poate semnala şi faptul că revista anuală franceză **Dix-Huitième Siècle** (no. 9/1977, p. 481) reţine, sub formă de fişe bibliografice şi trei studii româneşti pe teme iluministe, apărute în **Synthesis**, nr 2 şi 3, semnate de M. Freiberg, R. Creţeanu, G. Oprea.

ANIVERSĂRI UNESCO 1977

MOHAMMAD IQBAL

Simfonia astrelor

Şi Existenţa noastră şi blinda Armonie,
Şi goana necurmată, şi magice beţii,
Şi drumul vieţii noastre curgînd fără hodină,
Şi vremea ce se duce scurgîndu-se-n vecii,
Precum şi timpul nostru trăit precum visăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

Sanctuarele acelor divine revelaţii,
Şi templul sfînt în care vedenii s-or ivi,
Şi lupta ne-ncetată în goană după hrană,
Precum şi lupta dintre : „A fi“ şi „A nu fi“ ;
Şi-această lume-n care vremelnic ne aflăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

Şi-acele lupte duse cu zel şi-nflăcărare,
Şi tot ce înţelepţii greşind înfăptuiesc,
Şi-o regilor coroană, spînzurători şi sceptruri,
Şi împărăţii care din tron se prăbuşesc,
Cînd nestatornicia epocilor urmăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

Seniorul care-şi pierde superba lui grandoare,
Şi sclavul care-şi pierde condiţia de rob,
Şi-a Cezarilor sceptruri, şi-a Ţarilor domnie,
Şi Mările-Alexandru ce-a stăpînit pe glob,
Şi idolii la care smeriţi ne închinăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

Tăcut pămîntul doarme dar i se-aude plînsul,
Cu frageda-i structură tinzînd către efort,
Sau cînd arar în viaţă serbăm vreo bucurie,
Sau cînd ne fură Viaţa, tiriş, cîte un mort,
Că-n Univers şi doamnă şi sclavă o aflăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

Cuvîntul „Cum ?“ adesea în viaţă ne vrăjeşte,
Iar altă dată poate cuvîntul „pentru ce ?“
Că dreapta judecată ni-i rînd pe rînd constrînsă,
Sau e eliberată din cine ştie ce :
Ca puiul căprioarei căzut într-o capcană,
Nefericit, se zbate cu trupul numai rană,
Cînd noi, în exaltare, trăind, ne izolăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

De ce primim această învăluire stearpă ?
Vedenia aceasta, cu dinsa ce va fi ?
Care va fi principiul tenebrei şi-al luminii ?
Ce-i inima ? Ce-i ochiul ? Ce-i dreptul de-a gîndi ?
De ce-i Natura oare atît de tulburată ?
Ce-nseamnă „depărtarea ?“ — „Apropierea“, ce e ?
Iar cînd cu mintea noastră cuprindem o idee,
În faţa cărei, poate, cumplit ne minunăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

Dar pentru noi nimica-l a voastră bogăţie,
Că tot ce-aduni, ca miine, sortit este risipei,
La noi, un an de-al vostru, înseamnă tot atîta,
Cît scurta fulgerare din scînteierea clipei.
— O, tu, acela care ascunzi în piept oceane,
Dar la sfîrşit şi stropul de rouă e prea mult :
Cînd tainic Universul şi-al lumilor tumult,
Cu ascuţimea minţii, atent, le cercetăm,
— Noi le privim pe toate şi-ncet alunecăm.

În româneşte de Ion Larian Postolache şi Charlotte Filitti

repere

Adevăratul Ady

Vom folosi şi noi acest titlu al unei celebre monografii — **Adevăratul Ady** (Az igazi Ady) — închinate de Boloni Gyorgy poetului maghiar Ady Endre. Vorbind de data aceasta despre tălmăcirea, adevărata tălmăcire în limba română a unui mare poet împlinită de un mare poet. Cîntecele noi ale lui Ady Endre, alese şi traduse de Eugen Jebeleanu din cele peste o mie de poeme scrise „ca o furtună“ de un poet ce se consideră deopotrivă „triumfător“, „jălbar mihnit pentru poporul său“ dar şi „scăpărătorul focului“, îşi păstrează în limba română linia vizionară şi vehemenţa, mistuirea şi sarcasmul. O fericită comuniune artistică şi sufletească se **aşează** precum o punte ajutînd trecerea versului maghiar în româneşte, secondată de exemplara grafică a lui Tudor Jebeleanu. Afinităţi elective. Desigur. E simptomatic faptul că această adevărată oglindire a lui Ady Endre în româneşte ne atrage atenţia şi „asupra oglinzii însăşi“, cum bine observa Goethe referindu-se la **Don Juan** de Byron. Nu numai tăietura aspră şi simplă a poemului, dezgolit de metaforă, nu numai mişcarea imaginii evocîndu-se expresionismul lui Van Gogh şi **Strigătul** lui Eduard Munch îl leagă pe cei doi poeţi. Ei stăpînesc aproape aceleaşi tărîmuri ale conştiinţei şi sînt biciuiţi de sentimente şi revolte asemănătoare. Justiţiar, versul lor e fulgerat de un „patetism aproape biblic“. Dacă vom decupa din **Cuvîntul înainte** scris de Eugen Jebeleanu, portretul lui Ady Endre, vom observa în luminile şi umbrele lui autoportretul celui ce a scris **Surisul Hiroshimei**. Nu numai la Ady Endre, dar şi la Eugen Jebeleanu „sentimentul revoluţionar, dorinţa înalt punitivă, respingerea slăbiciunilor şi a jumătăţilor de măsură, mişcarea retractilă sau ofensivă în faţa muzei domestice, soporifere, cu mişcări languroase („pe graţiile însinuante le-am îmbrîncit“) domină întreaga operă“. Traducîndu-l pe Ady Endre, Eugen Jebeleanu nu are sentimentul şi nu-şi creează sentimentul că luptă cu o limbă străină, cu o gîndire străină de sine. Transpunerea originalului în româneşte pare a fi dezvăluirea firească prin viu grai a propriei voci lăuntrice. Nu numai la Ady Endre dar şi la Eugen Jebeleanu „simbolurile nu sînt... aeriene, ci vehiculează aproape totdeauna în conţinut uman“. Şi în opera amîndorura pulsează „permanentă legătură — pe deasupra morţii, trecînd prin moarte sau depăşind-o cu pulsaţia eternă a vieţii“. Relevînd aceste afinităţi elective nu punem fireşte un semn de egalitate între două opere ce-şi au propria identitate, şi nu reducem nicidecum avatariile traducerii. Dezvăluim doar unghiul fericit de incidenţă al unei opere cu transpunerea ei în altă limbă. Şi lucrul acesta e cu atît mai rar cu cît fiind vorba de afinităţi efective între două personalităţi ale liricii, ne izbeşte la fel de puternic originalitatea fiecăruia. Avînd certitudinea că indiferenţa, lîncezeala şi stagnarea vor fi învinse, hrănind deopotrivă văpaia şi luptînd în aceeaşi măsură în care respiră, ei minuiesc sarcasmul diferit, îşi aruncă blestemul şi numesc apocalipsa cu alte cuvinte, îşi construiesc pe temelii diferite visele revoluţionare. Ady Endre ca un cutremur în urma căruia se va deschide raiul, Eugen Jebeleanu ca o împlinire a conştiinţei. Leda lui Ady Endre e altfel decît floarea secerată şi totuşi Elegiile... lui Eugen Jebeleanu u uşurează întruchiparea. Dialogul lui Ady Endre cu istoria sună în româneşte adevărat, ajutat de „vocile“ şi taina contrapunctului, aşa cum s-au configurat ele şi desăvîrşit de la **Surisul Hiroshimei** la **Hanibal**. După ce-l întîlneşti pe Ady Endre în traducerea poetului Eugen Jebeleanu, fidelitatea tălmăcirii dintr-o limbă străină nu ţi se mai pare o utopie, iar lamentaţiile pe tema intraductibilităţii devin, din dramatice, melodramatice. Alegem deci acest citat din poemul **Panorame-nsîngerate, primăvara** nu numai pentru a-l dezvălui pe Ady adevăratul, aşa cum a fost el dăruit limbii române : „Frumos e, iadurile înfruntînd, / Să faci — luptînd — în mica noastră casă / orînduială, — atunci cînd fug gemînd, / Popoare uriaşe, lumi, şi veacuri, / Şi visuri vechi, şi tronuri ingrozite ; / Să vezi de visul unei biete ţări, / Atunci cînd, sub a cerului cort roşu, / Aleargă panorame de hingheri / Şi cînd puţin îi pasă lumii, dacă / Murdarul nostru grajd nu-i curăţat : / Tovarăşi tineri, azi, în Primăvara. / Mai sfînt-avîntul nostru, mai puternic / Decît oricînd şi mai ne-nduplecat“.

Din el se desprinde nestîrbit şi poetul Eugen Jebeleanu. Publicată la Kriterion, traducerea aceasta, născută dintr-o fericită întîlnire a poeziei, e un izvor de emoţie, deci de stil, o lecţie a solidarităţii creaţiei, ce nu-şi pierde prin aceasta însemnele solitudinii, individualitatea.

Doina Uricariu

Reflecţii despre critica literară

În istoria culturii, criticul literar reprezintă o apariţie stranie şi tîrzie, care n-a încetat pînă astăzi să-şi caute o permanentă motivare a statutului său de existenţă. Nevoia criticului de a-şi justifica rolul în republica eternă şi imensă a literelor ni se pare firească. Cu mult înainte ca acest judecător sau comentator al operelor literare să-şi fi asumat dreptul de-a face publice opiniile sale despre cărţile citite, creaţia artistică a înregistrat o existenţă milenară.

Poeticile şi manualele de retorică reprezintă şi ele apariţii tîrzii, în raport cu existenţa unor mari scriitori consacraţi de antichitatea greco-romană. Ele canonizează modalităţi literare existente, citează unele opere pentru exemplificare, apăsînd mai cu seamă pe fundamentarea teoretică a unor criterii care tindeau să devină universal valabile.

Stabilite adeseori de scriitori, ierarhiile literare sînt enunţate fără pretenţia unor ample demonstraţii. În **Nopţile atice**, Aulus Gellius îl citează pe Volcacius Sedigitus, deoarece în cartea sa **Despre poeţi** încearcă o anumită clasificare a autorilor comici latini.

Am văzut pe mulţi certîndu-se
Neştiind cui să dea premiul poeziei comice
Îţi voi rezolva prin judecata mea această problemă
Şi dacă cineva are altă părere, ea e greşită.
Eu dau frunza de palmier comicului Caecilius Statius
În locul al doilea Plaut învinge uşor pe ceilalţi
În locul al treilea este Naevius cu verva sa,
Dacă se va da şi premiul al IV-lea, îl merită Licinius.

După Licinius socot că urmează Atilius
Al şaselea după aceştia e Terenţiu,
Al şaptelea Turpilius, al optulea Trabea
În locul al nouălea îl aşez cu uşurinţă pe Luscius,
Ca al zecelea, datorită vechimii sale, îl adaug pe Ennius.

Am ales această mostră îndepărtată de judecată critică, impresionistă şi intolerantă faţă de orice alt punct de vedere pentru a demonstra că modul de comportament al unor iubitori de ierarhii literare se aseamănă în toate timpurile.

Aristotelismul şi platonismul se constituie pînă în vremea clasicismului francez ca două modalităţi de comportament faţă de artă şi realitate, supuse deviaţiilor determinate de exigenţele fiecărei epoci. De fapt, atît Platon cît şi Aristotel au devenit nişte pretexte sau nişte **autorităţi-model** prin care se puteau justifica mai multe aserţiuni faţă de statutul artei în raport cu realitatea. Este adevărat că **tractatiştii** au întîrziat în mod sensibil apariţia criticului de profesie, capabil să-şi construiască un model teoretic propriu în funcţie de care să fie emise anumite judecăţi literare.

De la Castelvetro, Tesauro, Poliavicino, Matteo Peregrini şi Gracian pînă la Boileau, Pope şi Gottsched, asistăm la desfăşurarea unui limbaj afirmativ, autoritar, adeseori dogmatic, menit să stabilească unele valori literare în funcţie de anumite canoane prestabilite. Mediocri sau geniali, conformişti sau dogmatici, tractatiştii au întîrziat mult vreme apariţia ieşită din comun a criticului eliberat de canoanele trecutului şi preocupat de justificarea specifică a creaţiei literare din vremea sa.

Dar în vremea acestor perioade de maximă canonizare a scriitorii, Cervantes şi Shakespeare reprezintă cele mai elocvente abateri de la ceea ce se numea starea de normalitate a literaturii. Dealtfel, spre cinstea lor, unii dintre tractatiştii de la începutul secolului al XVII-lea, ca Baltasar Gracian şi poate cîţiva dintre confraţii săi italieni, au intuit faptul că în creaţia literară a epocii se producea o imensă abatere de la canoanele tradiţionale. Ei nu găsiseră un numitor comun pentru această literatură nouă, dar sub masca unor autorităţi acceptate stabileau premisele teoretice ale unui alt mod de creaţie.

Beneficiind de un statut incert în epoca luminilor, criticul literar reprezintă marea descoperire a veacului trecut. Dacă secole de-a rîndul o anumită tendinţă literară ce reprezintă o abatere de la curentul literar hegemonic părea un fenomen aproape incredibil, precizat mult mai tîrziu, în veacul al XIX-lea se definesc pentru prima dată mai multe direcţii literare ce coexistă vreme îndelungată în timp. Diversificarea literaturii şi a ştiinţelor, lărgirea sensibilă a orizontului informaţional al epocii etc., se sincronizează cu apariţia criticului de şcoală şi direcţie. Sainte-Beuve. De Sanctis, Cernişevski, Maiorescu, Gherea fac parte dintr-o imensă suită de nume memorabile din această vreme. Fiecare dintre acestea se străduieşte să impună un model de **critică de susţinere**, conexată cu un suport teoretic specific.

După o absenţă multiseculară, apariţia criticului în viaţa literară şi artistică, în ipostaza de mediator între scriitori şi public, apare ca o necesitate firească. Apariţia presei literare, lărgirea publicului cititor în mod masiv, multiplicarea şi diversificarea operelor literare, reprezintă doar cîţiva dintre factorii care au determinat existenţa criticului de profesie în viaţa culturală a fiecărei ţări. El nu mai reprezintă nici un caz bizar şi izolat, nu mai este nici un ins tolerat în mediul artistic sau un erudit anonim care să poată fi ignorat de confraţii săi, scriitorii.

Dialectica raportului dintre tradiţie şi inovaţie face ca în fiecare epocă atît scriitorii, cît şi criticii să fie angajaţi în campania de impunere a unor noi modele artistice, a unor alte tipuri de scriitură. Dacă în veacul trecut, criticii-scriitori de genul lui Saint-Beuve sau Fr. Schlegel erau puţini, iar scriitorii-critici de talia lui Novalis, Poe, Baudelaire, nu erau nici ei prea numeroşi, în secolul nostru asistăm la o masivă imixtiune a criticului sau a scriitorului în domenii apropiate de activitate. Începutul veacului în care trăim a pus în lumină contribuţia masivă a unor scriitori ca Marcel Proust, André Gide, Virginia Woolf, Henry James, Paul Valery, Andre Breton, Lucian Blaga, Camil Petrescu la elucidarea unor dificile probleme de teorie şi critică literară. Nu puţine au fost cazurile în care intervenţia scriitorilor în explicitarea unor opere s-a dovedit a fi mai strălucită şi mai profundă decît a criticilor de profesie. Teza maioresciană despre incapacitatea scriitorului de a fi un bun critic este de multă vreme perimată. Mai mult, un anume complex de inferioritate al criticului care nu este el însuşi un creator, începe să fie teoretizat din ce în ce mai frecvent. George Călinescu înscriindu-se într-o lungă serie a apărătorilor acestui punct de vedere.

În această perioadă de expansiune a scriitorului-critic s-a vorbit adeseori despre **moartea criticii.** Diagnosticul nu s-a dovedit a fi adevărat deoarece critica în sine trece printr-un stadiu de efloreşcenţă şi diversificare, neîntîlnit în alte epoci anterioare. Actele acestea de transfer de funcţii s-au soldat în numeroase cazuri cu unele consecinţe demne de semnalat. Asistăm, pe de o parte, la o intelectualizare, la o conceptualizare excesivă a creaţiei literare. Creaţia lirică poate deveni doar un mod de ilustrare a unui program prestabilit (poezia concretă şi generativă), proza este în frecvente cazuri structurată ca o machetă a unui concept sau ca un act de exemplificare practică a unui experiment (Walter Jens, Alain Robbe-Grillet, Maurice Roche, Arno Schmidt), iar teatrul trece şi el, în unele cazuri, printr-un proces de reducţie a formulei dramatice (Arrabal). La rîndul său, critica din multe ţări trece printr-un proces de literaturizare, iar într-o altă ipostază se ermetizează pînă la pierderea contactului cu un public mai larg.

Trecerea unor opere literare din unele arii de cultură printr-un **stadiu critic** de încifrare programatică, exercitarea demersului critic ca un pretext creator pe marginea creaţiei artistice, dezumanizarea criticii prin revenirea la **neoretorică** şi **neopoetică**, orientate spre explorarea mecanismului general al discursului literar şi eludarea personalităţii scriitorului, reprezintă anumite simptome de criză, evidente mai cu seamă în unele ţări occidentale de pe continentul nostru.

Reintoarcerea scriitorului la destinatarul său normal, omul conexat la marele ciclu informaţional al epocii noastre, ca şi ieşirea criticii din faza de narcisism pe care o traversează, ni se pare că reprezintă modul de conciliere firească a creatorului cu cititorii operelor sale.

Romul Munteanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion